

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GEÇMİŞTE
YAŞADIKLARI AYRILIK KAYGISI İLE BAĞLANMA
STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Doç. Dr. M. Engin DENİZ**

**Hazırlayan
Cihan YILDIZ**

KONYA – 2008

ÖNSÖZ

Son yıllarda yapılan çalışmalar bireyin kişiliğinin oluşmaya başladığı bebeklik dönemi üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Bebeklik döneminde kişiliğin oluşmaya başladığı ve hayatın erken dönemlerindeki yaşantıların ileriki yılları etkilediği belirlenmiştir. Yıllar önce ünlü psikanalist Freud bunu belirtmiş, yapılan çalışmalar Freud'un haklılığını ortaya çıkarmıştır. Freud, bebeklik dönemindeki yaşantıların uygun şekile yaşanmaması durumunda etkilerinin yaşam boyu süreceği üzerinde durmuştur. Son dönemlerde bebeklik çağlarına ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Bebeklik döneminde çocuğun özellikle anne ile kuracağı sağlıklı etkileşim ilk dönemlerde sadece bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye yönelik gibi görünse de aslında birbirlerine dokunma, gülümseme, benzer sesle çıkarmaya çalışma ve ihtiyaç duyduklarında birbirlerinin isteklerine koşulsuz uyma bebek ile anne arasında bir bağlanmanın oluşmasında etkilidir. Anne kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılarken bebek hem fizyolojik hem de duygusal ihtiyaçlarının karşılandığını görür ve kendini sevilmeye değer olarak algılar.

Bağlanma kuramsal çerçevede ilk kez John Bowlby tarafından ortaya atılarak incelenmiştir. Bağlanmanın nasıl oluştuğu, etkileri ve bağlanma çeşitleri kısa sürede birçok araştırmacının üzerinde çalıştığı bir konu haline gelmiştir.

Çocuğun gelişiminin bir özelliği olan anneden uzaklaşıp çevreyi keşfetme çabaları bazen istendiği şekilde sonuçlanmayıp çocuğun bebeklik döneminden itibaren tüm yaşamını etkileyen bir sorun haline gelebilmektedir. Ayrılık kaygısı olarak adlandırılan bu durum çocuğun ruh sağlığını etkileyebilecek ve çocuğun yaşamının her aşamasında gelişimsel olarak şekillenen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrılık kaygısı daha çok okul reddi nedeniyle çocuk ruh sağlığı merkezlerine gelen çocuklara tanı konarak ortaya çıkmaktadır. Çocukluk dönemlerinde yaşanan ayrılık kaygısı ileriki dönemlerde farklı ruhsal hastalıkların kökeni olarak görülmektedir.

Yapılan bu çalışma yukarıda bahsedilen bağlanma kuramı içinde yer alan bağlanma stilleri ve ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik bir çalışmadır.

Araştırmanın her aşamasında beni yönlendiren, karşılaştığım sorunların çözümünde bana ışık tutan, öğrenciliğim süresinde okula devam etmek için yaşadığım tüm zorluklara rağmen bana karşı her zaman anlayışlı olan sayın hocam, danışmanım Doç. Dr. M. Engin DENİZ' e çalışmam için ayırdığı zamanın her anı için içten ve sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmanın gerçekleşmesinde önerileriyle ve bilgisi ile çeşitli kaynaklarını benimle paylaşan değerli hocam, Yrd. Doç.Dr. Erdal HAMARTA'ya çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde çok zor bir zamanımda bana yol gösteren değerli hocam, sayın Öğrt. Gör. Dr. Abdullah SÜRÜCÜ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmam sırasında yoğunluğuma ve onlara zaman ayıramama rağmen şikayet etmeyen, çalışmamda bana yardımcı ve destek olan en büyük hazinem olan sevgili aileme, canım annem, sevgili kardeşlerim Hamit, Deniz, Sibel ve Mine'ye, desteğini esirgemeyen sevgili Erdoğan CANPOLAT'a sonsuz teşekkür ederim....

Cihan YILDIZ

Konya, 2008

ÖZET

Bu araştırmada “Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki” incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir.

Araştırmanın bağımlı değişkenleri bağlanma stilleri ve ayrılık kaygısı, bağımsız değişkenleri ise cinsiyet, annenin çalışma durumu, öğretmen değiştirme, aile yapısı, çocukluk döneminde yaşanan travma, ebeveyn tutumu ve topluluk karşısında konuşmadır.

Araştırmanın çalışma grubunu Konya Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim gören I.sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Tesadüfi yöntemle seçilen 282 kız, 268 erkek olmak üzere toplam 550 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu, İlişki Ölçekleri Anketi ve Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği” kullanılmıştır.

Verilerin analizinde üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Kolerasyon Analizi, diğer değişkenlere “t” testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey Testi'nden kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $P < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular;

Ayrılık kaygısı ile cinsiyet, annenin çalışma durumu, öğretmen değiştirme, aile yapısı, travma, ebeveyn tutumları ve topluluk karşısında konuşma arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Korkulu ve güvenli bağlanma ile cinsiyet, güvenli bağlanma ile annenin çalışma durumu, saplantılı ve korkulu bağlanma ile travma, bağlanma stilleri ile ebeveyn tutumları, korkulu ve güvenli bağlanma ile topluluk karşısında konuşma değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Ancak aile yapısı ve öğretmen değiştirme ile anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

SUMMARY

In this study, the relation between the separation anxiety of university students, which they had in the past, and their attachment styles are examined. Research is in relational survey model

The dependent variations of the study are 'attach styles and separate anxiety. The independent variations are 'sex, mother's occupation, chance of teacher, family type, childhood traumas, parent's attitude, and talking to the crowded people.

The sample groups in the study are the first grade students of Konya Selçuk University from different departments. The samples are consisted of 550 students (282 female, 268 male) and they are all chosen by chance.

In this research, Personal Knowledge Form, Relationship Scales Questionnaire, and Indication of Separation Anxiety Questionnaire are used.

Pearson Correlation Analysis, "t" test for other variants, one-way variance analysis and Tukey test were used in the analysis of data, in order to determine separation anxiety and attachment styles experienced by university students in the past. Significance level was accepted as $P < 0.05$.

Results obtained in research;

A significant differentiation was found between separation anxiety and gender, working position of mother, change in teacher, family structure, trauma, attitudes of parents and effective communication.

A significant differentiation was determined between fearful and secure attachment and gender, preoccupied and fearful attachment and trauma, attachment styles and attitudes of parents, fearful and secure attachment and effective communication variants. But any significant differentiation was not found between family structure and change in teacher.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
SUMMARY	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ	VII

BÖLÜM I

1-GİRİŞ	1
BAĞLANMA	3
Bağlanma Kuramı	4
Bağlanmanın Oluşumu	13
BAĞIMLI KİŞİLİK	17
Bağımlılığın Gelişmesi	17
ANKSİYETE (KAYGI)	19
ÇOCUKLARDA ANKSİYETE	20
KAYGILI ÇOCUK	22
AYRILIK KAYGISI BOZUKLUĞU (SEPERATION ANXIETY DISORDER)	24
TANI	26
DSM-IV. AYRILMA ANKSİYETESİ BOZUKLUĞU	27
Ayrılık Anksiyetesinin Değerlendirilmesi	28
Klinik Görünümler	31
Görülme Sıklığı	32
Gidiş	33
Ailesel Özellikler	33
Ayırıcı Tanı	34
Tedavi	35
Ailelere Tavsiyeler	35
2-Amaç	36
Problem Cümlesi	36
Alt Problemler	36
Önem	37
Sayıtlar	38
Sınırlılıklar	38
Tanımlar	38

BÖLÜM II
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Kuramsal Görüşler.....	40
1. Psikanalitik Yaklaşım Göre Bağlanma	40
2. Davranışçı Yaklaşım Göre Bağlanma.....	41
3. Biyolojik Yaklaşım Göre Bağlanma	42
4. Bilişsel Kurama Göre Bağlanma	44
Bağlanmada İçsel Çalışma Modelleri (Internal Working Model)	45
Bağlanma Çeşitleri.....	47
Ainsworth'un Üçlü Bağlanma Modeli.....	48
Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modeli.....	50
YURTIÇİNDE VE YURTDIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR	53

BÖLÜM III
YÖNTEM

Araştırmanın Modeli.....	61
Evren ve Örneklem	61
1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	62
2. İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ (RELATIONSHIP SCALES QUESTIONNAIRE)	63
3. AYRILIK KAYGISI BELİRTİLERİ ÖLÇEĞİ (AKBÖ).....	64
Verilerin Analizi	65
Kullanılan İstatistiksel Teknikler.....	66

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	67
---------------	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM.....	92
------------------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
KAYNAKÇA	107
EKLER	113
1- Kişisel Bilgi Formu	113
ONSEKİZ YAŞINDAN ÖNCEKİ YAŞANTILARA İLİŞKİN ANKET	114
İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ.....	115
(RELATIONSHIP SCALES QUESTIONNAIRE).....	115

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Bölüm Değişkenine Göre Öğrencilerin Dağılımı.....	62
Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki.....	67
Tablo 3 : Cinsiyet Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları.....	68
Tablo 4: Cinsiyet Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları	68
Tablo 5: Anne Çalışma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları	69
Tablo 6: Anne Çalışma Değişkenine Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına.....	70
Tablo 7: Öğretmen Değiştirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları.....	71
Tablo 8: Öğretmen Değiştirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları	71
Tablo 9: Aile Yapısı Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları.....	72
Tablo 10: Aile Yapısı Değişkeni Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına	73
Tablo 11: Travma Geçirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları.....	73
Tablo 12: Travma Geçirme Değişkenine Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları	74
Tablo 13: Ebeveyn Tutumu Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Alt Boyutları N, \bar{X} , Ss Değerleri.....	75
Tablo 14: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Varyans Analizi.....	76
Tablo 15: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	77
Tablo 16: Ebeveyn Tutumu Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri N, \bar{X} , Ss Değerleri.....	79

Tablo 17: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Varyans Analizi	80
Tablo 18: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stillerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	81
Tablo 19 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Alt Boyutları N, \bar{X} , Ss Değerleri ..	82
Tablo 20 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 21 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Tukey Testi Sonuçları	85
Tablo 22 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri N, \bar{X} , Ss Değerleri.....	87
Tablo 23 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Varyans Analizi.....	89
Tablo 24 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Tukey Testi Sonuçları.....	90

BÖLÜM I

1-GİRİŞ

Kişilik hayatın ilk yıllarında şekillenmeye başlar. Bebeklik ve çocukluk yılları diğer dönemlere göre oldukça hızlı değişimlerin olduğu yıllardır. Özellikle yaşamın ilk altı yılı kişiliğin oluşumunda en kritik dönemdir.

Bebeklik ve çocukluk dönemindeki yaşantılar, anne-baba tutumları ve uyaranlar kişiliğin şekillenmesinde ve sınırların oluşmasında temel kriterlerdir. Bu yaşantıların farklı olması her bireyin kişiliğinin kendine özgü olmasına neden olur.

Davranış bilimlerine göre, bu yıllarda belirginleşen kişilik, kişinin ilerideki davranış kalıplarını, değerlerini, ilgilerini ve onu diğerlerinden ayıran temel özellikleri temsil eder (Albayrak, 1997).

Kişiliğin oluşumu konusunda dikkat çeken araştırmalar yapan Sigmund Freud'tur. Freud, kişiliğin ilk altı-yedi yılda önemli düzeyde belirginleştiğini ve ilk yılların olumsuz geçmesinin o kişinin yetişkinlikteki yaşantısını olumsuz olarak etkileyeceğini iddia eder.(.....)Örneğin; oral evredeki (0-2 yaş) gelişim çocukların duygusal yaşantılarını doğrudan etkilemektedir. (Albayrak, 1997).

Anne-çocuk arasındaki ilişki, çocuğun hem çevresini hem de kendi benliğini algılamasında ve değerlendirmesinde en önemli etkidir. İhtiyaçlarının uygun biçimde karşılanması sonucu çocuk, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini de değer veren, güvenilir bir çevre olarak değerlendirir. Böylece "güven duygusu"nun temeli atılmış olur (Yavuzer, 2000).

Erikson'a göre, ilk yıllarda bebekler anne-babalarına, kendilerine ve çevrelerine karşı ya temel güven duygusu geliştirmekte ya da temel bir güvensizlik duygusundan kaynaklanan bir bunalımla karşılaşmaktadırlar. Her iki durumda da sonraki gelişimi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir. Erikson'un kabul ettiği güven olumlu bir kişiliğin ve kimlik duygusunun temel taşıdır (Albayrak, 1997).

Birbirlerinin duygularını anlayan ve iletişim kurmaya istekli olan bireyler arasında oluşan yakınlaşma sosyal ilişkilerde önemli yer tutar.

Yaşamın ilk yıllarında kurulan yakın ilişkiler, ilerleyen yıllarda kurulacak olan ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Bireyin çevresindeki insanlarla kurmuş olduğu yakın ilişkiler bireyin kendisine ilişkin bilgiler bütünü olan, kişiliğinin oluşmasında önemli bir yer tutar. Sosyal ilişkiler içerisinde bir çok insanla iletişim kurarız fakat bizim için önemli olan insanlarla kurduğumuz yakın ilişkiler, kişiliğimizin şekillenmesinde daha baskın rol oynarlar (Kerns, 1994, akt. Hamarta, 2004). Pek çok kuramcı, çocuğun kişilik gelişiminde ilk yıllarda annesi ile (veya bakımını üstelenen kişi ile) kurmuş olduğu yakın ilişkilerin hayatının her alanında etkili olduğunu belirtmiştir (Hamarta, 2004).

Anne-babanın çocuğuna karşı olumlu tutumu ve aralarındaki sağlıklı ilişkiler çocuğun gelişiminde önemli rol oynar. Çocuğun sosyalleşme sürecinde toplumun değer yargılarını ve rollerini üstlenmesinde ailenin önemli bir yeri vardır (Şen, 1997).

Çocuğun doğumdan sonraki ilk günlerde annesine olan bağımlılığı onun ilk sosyal ilişkileridir. Anne, bebeğine sevgi göstererek, dokunarak, bebeğin tüm ihtiyaçlarını karşılayarak, anne-bebek arası sosyal gelişime yardımcı olmaktadır. Anne bebeğin ihtiyaçlarına cevap verdikçe bebeğin bağımlılığı bağılığa dönüşmektedir. Eğer anne bebeğin ihtiyaçlarına cevap vermez ise bağımlılığın devam edeceği ve ileriki dönemlerde büyük problemler yaratacağı bir gerçektir (Orcan, 2004).

Çocukta 3-4 yaşlarında girişim duygusunun temelleri atılır. Altı yaşına kadar çocuklar daha fazla toplumsal yönelimli olmaktadır (Albayrak, 1997).

Bebeğin ilk sosyal başarısı büyük bir kaygı ya da öfkeye kapılmadan, annesinden bir süre uzak kalmasına dayanabilmesidir. Böyle bir başarı bebeğin belleğinde, varlığı kesinlik kazanmış bir annenin bulunduğunu gösterir. Anne bir süre için gözden uzaklaşabilir. Çünkü bir süre sonra tekrar gelecektir. Annenin o anda gözden uzaklaşması, tümünden yok olması demek değildir. Bebek ile anne arasındaki düzenli alma ve verme ilişkisi, bebeğin zihninde annenin sürekliliğini sağlar (Öztürk, 1992).

Çocuk zamanla annesinden ayrılarak kendisi için bilinmeyen dış çevreyi araştırıp keşfetmeye çalışır. Çevresini keşfetmeye çalışırken arkasında bıraktığı anneden kopmak onu korkutur ya da tam aksine annesine güvenerek döndüğünde bulabileceğine inanır. Bunun niteliği büyük ölçüde çocukla kurulan güvene dolayısıyla bağlanma ile ilişkilidir.

Yetişkinlerin tutumları çocuklarda görülen olumlu sosyal davranışları çok kuvvetli bir şekilde etkileyebilmektedir (Orcan, 2004).

Bireyin ilk bağıllığı onun bakıcısıyla olan gelişiminin ilk yıllarında kurduğu ilişkidir. Bu bağıllık sevgi dolu ve destekleyici bir ortamda oluşturulduğunda çocukta kendine güven hissi uyandıracak, böylece yetişkinliğe kolaylıkla geçmesini sağlayacaktır (Deniz, 2006).

Çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir (Yavuzer, 1998).

Anne ile çocuk arasında doğum öncesinde oluşan duygusal bağ, doğumdan hemen sonra oluşan duygusal bağlanma ile güçlenir. Bebeğin beslenmesi, temel ihtiyaçlarının karşılanması ve sevginin verilmesi bağlanmayı sağlamlaştırır. Annenin bebeğiyle geçirdiği zamana ve kalitesine göre bağlanma kuvvetlenir. Bu güçlü bağ çocukta temel güven duygusu ile “güvenli bağlanma” yı oluşturur.

BAĞLANMA

Bağlanma, insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1969, 1973, 1980 akt. Güngör 2000).

Bağlanma, John Bowlby (2003) tarafından “belli bir figüre karşı özellikle stresli durumlarda yakınlık arama ve sürdürme eğilimi tarafından nitelendirilmiş sürekli duygusal bağ ” olarak tanımlanmıştır. Bowlby, yoğun araştırmalarına dayalı olarak bağlanmayı “... insanlar arasındaki uzun süreli bağlanma durumu” olarak nitelendirir (Bowlby, 1969, akt. Seven, 2006).

Ainsworth ve başkaları (1978, akt. Seven, 2006), bağlanmayı “çocuk ve annesi arasındaki sürekli bir bağ”, bağlanma davranışını ise “sonraki ilişki yaşantılarına arabuluculuk edecek biçimlenmiş bir bağ” olarak nitelendirmiştir.

Bağlanma, bebekle anne arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı geliştirici, işbirliği sağlayıcı bir ilişkinin kurulmasını tanımlar (Arı, 2005).

Bağlanma; çocuğun özel birisine karşı gösterdiği belirli davranışlardır. Çocuk bağıllık gösterdiği kişiden ayrılınca, onun huzursuzluk ve karşı koyma gibi tepkilerde bulunması da önemli bir bağıllık ölçütüdür (Aydın, 2000).

Bebek ve anne-baba arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı yardım edici bir ilişkinin kurulmasını belirtir (Çağdaş, 2002).

Bağlanma, çocuk ve bakım veren kişi arasında gelişen; ilişki kurma, çocuğa bakım veren kişiyi arama ve yakınlık arayışı davranışları ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, dayanıklı ve devamlılığı olan duygusal bir bağlıdır. Yaşamın erken dönemlerinden itibaren çevreyle olan etkileşim sonucu gelişmektedir (Pehlivan Türk, 2004).

Bağlanma, bebek ve anne-baba arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı yardım edici bir ilişkinin kurulmasını belirtir. İlişki uygun biçimde kurulduğunda, anne-baba kendilerini bebeklerine uydururlar ve bebek de anne-babasına ihtiyaçları hakkında ipuçları verir (Gander ve Gardiner, 1993, akt: Çağdaş ve Seçer, 2002).

Bağlanma, iki birey arasında yer alan olumlu duygularla yüklü ilişkidir. Bu tür ilişkiler genellikle çocuk, anne-baba, kardeşler ve yakın arkadaşlar arasında olur (Cüceloğlu, 1992).

Bağıllık, anne ve çocuğu birbirine bağlayan duygudur (İnanç ve Diğerleri, 2005).

Bağlanma Kuramı

Bebek, doğduğu andan itibaren dışarıdan verilecek bakıma tümüyle bağlı olması nedeniyle annesi veya ona bakım veren kişiyle ilk sosyal ilişkisini kurmak ihtiyacı hisseder. Hissedilen bu ihtiyaç sonucu ilk sosyalleşme davranışlarını

sergilemeye başlar. Bebeğin doğumundan hemen sonra sergilemeye başladığı davranışlar araştırmacıların ilgisini çekmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Çocuğun annesi veya bakım veren kişiye karşı geliştirdiği davranışlar üzerine çeşitli görüşler ileri sürülmüş ancak en fazla kabul gören yaklaşımlar J. Bowlby ve M.Ainsworth' nin yaklaşımlarıdır.

Bağlanma teorisinin kökeni; gelişimsel psikoloji alanında çalışan John Bowlby ve onun öğrencisi Mary Ainsworth'un çalışmalarına dayanır. Bowlby, her ne kadar bağlanma teorisinin merkezi yapısının gelişimi konusunda tanınıyorsa da, Ainsworth kuramsal iskelete katkıda bulunmuş ve gerekli metodolojik araçları geliştirmiştir. Belirli bir biçimde Bowlby;

a) Bağlanma teorisinin temel ideolojisini geliştirmek,

b) Çocuğun annesine bağlanmasının önemini ortaya atmak,

c) Ayrılık, ihtiyaç ve kayıplarda görülebilecek potansiyel olumsuzlukları ve bozukluklarını ortaya koymak, konularında ün kazanmıştır (Wilcox, 2003, akt. Seven, 2006).

Ainsworth ise;

a) Bowlby'nin fikirlerinin deneysel olarak test edilmesine olanak verecek metodolojinin geliştirilmesi,

b) Çocuk çevresini keşfederken güvenin kaynağı olan bağlanma figürü kavramına katkıda bulunmak,

c) Annesel duyarlılık (maternal sensitivity) kavramını geliştirmek ve bebek - anne bağlanma şeklinin gelişiminde annesel duyarlılık rollerini tanımlamak, konularında tanınmıştır (Wilcox, 2003, akt. Seven, 2006).

İngiliz psikiyatır J. Bowlby II. Dünya Savaşı'ndan sonra bakımhanelerde kalan çocuklarla çalışmaya başladı. Burada yaptığı gözlemler sonucunda "Bağlanma Kuramı" nı oluşturdu (Görgü, 2005).

İngiliz psikiyatrist John Bowlby (1908-1990), kuramında gelişimin sosyal, duygusal ve bilişsel boyutlarını bütünleştirmiştir. İnsanın erken dönemde yaşadığı ilişkilerin önemini vurgulamıştır. Bu anlamda Bowlby, Erikson gibi Freud'dan

etkilenmiş bir kuramcıdır. Ayrıca bu yaklaşım bilişsel ve modellerin çocuk üzerindeki etkilerine değinmektedir. Çocuğun anne veya bakım veren kişi ile yaşadığı etkileşim neticesinde bilişsel yapıları oluşarak çocuğun bilgi edinme sürecini belirler ve sosyal ilişkilerine yön verir (Aydın, 2005).

Bowlby, klasik psikanalizin alanından çıkarak çağdaş biyolojinin etkisine girmiş, temel önermelerini Darwin'in "Doğal Seçim" önermesine dayandırarak, yeni bir içgüdü kuramı geliştirmiştir. Bowlby'e göre içgüdüsel davranış sistemleri, insanın duygusal yaşamının temelini oluşturur. İçgüdüler insan canlısının yaşamda kalmasını sağlar. İçgüdüler –hemen hemen hepsi- çocuğun anneye bağımlı oluşturan bir sıra davranışlarla ve yaşantılarla ilgilidirler (Görgü, 2005).

Bowlby'in bağlama kuramı etiyoloji, nesne ilişkileri ve psikodinamik yaklaşımlar üzerine kurulmuş bir kişilik gelişimi kuramıdır. Bağlanma kuramının etiyolojik temele dayanan tezi, başka bütün memeliler gibi dış dünyayla ilgili hiçbir deneyimi olmayan insan yavrusunun da içgüdüsel olarak bir bağlanma sistemi dahilinde davrandığı ve bu sistem çerçevesinde yaşamını sürdürebilmesi için kendisinden daha olgun ve deneyimli bir bağlanma figürüne ihtiyaç duyduğudur. Güdüsel ve davranışsal yönü olan bağlanma sisteminin en temel işlevi bağlanma figürüne yakın olmayı sağlamaktır. Bağlanılan kişiye yakın olma ve yakınlığı koruma bağlanma sisteminin en temel unsurunu oluşturmaktadır. Kendine bakanlara yakınlığı koruyarak, yeni doğan, hayatta kalma ve gelişme olasılığı artmaktadır. Böylece yetişkin bağlanma figürü çevreyi araştırma, keşfetme sırasında tehlike hissedildiği anda geri dönülebilecek bir sığınılacak liman, güvenli üs (secure base) görevi görmektedir (Güngör, 2000, akt. Hamarta, 2004).

Bowlby'ye (1988) göre, bağlanma ve bakım karşılıklı ilişki içinde birbirini tamamlayan iki sistemdir. Duygusal bağ kurma eğilimi ve gereksinimi, bebeklerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereklidir. Bu bağ kurma eğilimi bağlanma sistemi olarak adlandırılır ve gelişimsel açıdan işlevseldir. Daha açık deyişle, bağlanma sisteminin (çocuklukta, yetişkinlikte, sıklıkla da romantik ilişkilerde), kişinin yaşamında özel bir anlam taşıyan ve yakınlık arayışına karşılık veren kişi tarafından sağlanan koruyucu bir işlevi vardır. Bağlanma sistemi, bebeklerin onlara bakan kişiye/kişilere (genellikle anneye) fiziksel yakınlığını güçlü tutarak hem çocukların

çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına yardım eder hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlar. Yakınlık ihtiyacı istenilen düzeyde karşılanmadığında, bağlanma sistemi otomatik olarak devreye girer ve birey ayrılık kaygısı yaşayarak, ihtiyaç duyduğu fiziksel ve duygusal yakınlığı yeniden kurabilmek ve bağlanma sistemini devreden çıkarmak için harekete geçer. Yakınlık yeniden kurulamadığında ise kayıp duygusuna bağlı yas süreci başlar (Çelik, 2004). Bağlanma kuramı, bireylerin kendileri için önemli olan, ihtiyaçlarını gideren kişilere güçlü duygusal bağ ve bağlanma eğiliminin nedenlerini, kapsamını açıklayan bir kuramdır.

Bowlby'nin bağlanma kuramı, ana-baba-çocuk ilişkisinin anlaşılmasında önemli bir yapı görevi görür. Bu kuramın temel öncülü; bağlanma ilişkisinin niteliğinin, bebek ve bakıcısı arasındaki etkileşme ve özellikle de bağlanma figürlerinin güven ve desteğinin derecesine bağlı olduğudur. Bebeğinin gereksinimlerine karşı duyarlı olan bakıcılar, çocukların da güvenli bağlanmayı oluşturmaktadır. Bu çocuklar değerli olduklarına ve çevrelerindeki insanların gereksinmelerine yanıt verebildiklerine ilişkin içsel modeller geliştirirler. Öte yandan; tutarsız ve duyarsız davranan bakıcılar çocuklarında güvensiz bağlanmaya neden olurlar ve çocuklarının kendilerini değersiz hissetmelerine ve çevrelerindeki insanların gereksinmelerine yanıt vermeyeceklerini düşünmelerine yol açarlar (Lieberman, Doyle ve Markeiwic 1999, akt. Görünmez, 2006).

Bowlby'e (1982) göre, bağlanma duygusal bir bağlıdır. Bu bağ, rahatlığı, güvenliği ve desteği içermektedir. Bowlby (1980; 1982), bağlanmayı, "bir kişinin korktuğunda, yorulduğunda veya hasta olduğunda bir figürle ilişki kurmak ya da yakınlık aramak için duyduğu güçlü bir istek" olarak tanımlar. Eğer birey tehdit hissetmezse ya da bağlanma figüründen ayrılmazsa bağlanma davranışı harekete geçmez (Hamarta, 2004).

John Bowlby ve Mary Ainsworth'a göre, bağlanma;

- Beşikten mezara kadar süren duygusal bağlıdır.

- Çocukla onu büyütenler arasındaki “duygusal bağın” (ilişkinin) kalitesi yaşam boyu gelişimi ve ileriki yaşlarda diğer bağlanma figürleri ile kurulan ilişkileri etkiler.

- Bağlanma insan organizması açısından, onu çevrenin tehlikelerinden koruyan, çevrede olup bitenleri korkusuzca keşfetmesine olanak tanıyan, düzenleyici, dengeleyici, işlevsel bir sistemdir.

Bağlanma sisteminin, bebeğin/çocuğun yaşamında üç temel fonksiyonu vardır;

- Bağlanma sistemi, bebeğin yakınlık ihtiyacına karşılık vermektedir.
- Bağlanma sistemi, çocuğun çevresinde olup bitenleri anlamak için keşif gezilerine çıktığı zaman, tehlike anında dönüp gidebileceği güvenli bir temel işlevi görmektedir.

- Bağlanma sistemi, çocuk uzaklaştığında kötü bir deneyimle karşılaşırsa, dönüp tekrar güven, sıcaklık, destek ve sevgi görebileceği sağlam bir sığınak (güvenli cennet, ana kucağı) işlevi görmektedir (Çelik, 2004)

İngiliz psikiyatrist John Bowlby’in geliştirdiği Bağlanma (Attachment) Teorisine göre bağlanma, gelişen çocuk ile dışarıdan ihtiyacını gideren veya ilgi gösteren kişi arasındaki duygusal tonu yansıtır. Bu kişi çocuğun bakımından birincil olarak sorumludur ve bebek duygusal enerjisini ona yönlendirir. Bizim toplumumuzda anne, sağlıklı gelişim için önemlidir. Bowlby’e göre bağlanma anne ile olan “doyum ve zevkin olduğu, sıcak, yakın ve devamlı ilişki” oluşturduğu zaman gerçekleşir (GATA, Tarihsiz).

Bebek, yaşamının ilk günlerinde anneye bağımlıyken duygusal enerjisini anneye yansıtarak bağlanma eğilimi gösterir. Özellikle bağlanma duygusu yerleştikten sonra anneyi yitirmek çocukta ciddi ruhsal çöküntülere neden olur. Bu durumun uzun sürmesi halinde kişilik gelişiminde yaralanmalar görülebilmektedir.

Bebeklerin bağlanma yapıları belirli kişi ve kişilere yöneliktir ve bağlanma yaşam boyu sürer. Yaşamın ilk dokuz ayında olduğu iddia edilen bağlanma ile

ergenlik ve yetişkinlik döneminde de benzer duygu ve davranışların diğer yaşantılarda genelleştiği kabul edilir (Aydın, 2005).

Bowlby (1982, akt. Hamarta, 2004), bakıcıya yakınlığın çocuğun hayatta kalma şansını artırdığını kabul ederek, bağlanma davranışının evrimsel işlevinin; tehlikeli bir durumdan korunma olduğunu iddia eder. Bu teori, yoğun stres durumlarında gösterilen bağlanma davranışının etkinliğini açıkladığı gibi güçsüz veya savunmasız hayvanlardaki bağlanma davranışı eğilimini de açıklar.

John Bowlby bağlanma kuramının merkezine anne çocuk bağı yerleştirmiş ve çocuğun fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı birey olarak yetişmesinde, anne çocuk ilişkisinin kalitesinin önemini vurgulamıştır (Weber, 2003).

Eğer, çocuğun etrafındaki insanlar sürekli sıcak, çocuktan sorumlu ve ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olursa çocuk bu insanlara güvenmeyi öğrenir. Sonuç olarak da çocuk dünyayı keşfeder, bu sayede sıcaklık diğer insanlarla arasındaki olumlu ilişkiler ve kendisiyle ilgilenen insanların ulaşılabilir olması çocuk üzerinde olumlu etkiler bırakır. Kısaca çocuk güvenli bağlilik çeşitleri geliştirir (Hamarta, 2002). Çocuk 2-3 yaşına kadar bağımlılık gereksinimini gidermek için okşanmak, dokunmak, öpülmek gibi fiziksel temasa ihtiyaç duyarlarken bu dönemden sonra anneden uzaklaşıp çevreyi keşfetme isteği duyarlar. Annenin bu duruma izin vermesi çocuğun geri döndüğünde annesini bulabileceğini bilmesi annenin çocuğun kendi ayakları üzerinde durmasına izin vermesi sağlıklı bir bağın oluşmasını sağlar. Kurulan bağın ne kadar güvenli olduğunu anne ile iletişimin kalitesi belirler.

Bowlby'e göre bağlanmanın gerçekleşebilmesi için sıcaklık, yakınlık ve süreklilik özellikleri taşıyan doğrudan ilişkinin kurulması gerekir. Kurulan bu ilişkiden hem bebek hem de anne haz almalıdır. Bağlanma aşama aşama gelişen bir süreçtir. Bağlanan seçerek bağlandığı bireyle bir arada olmak ister. Seçilen kuvvetli aynı zamanda kaygı giderici olmalıdır. Bebek için dış dünyayı algılamakta çok önemli olan üç duyudan biri olan dokunma, görme işitmeden önce gelir ve anne-bebek ilişkisinin temelini oluşturur (Görgü, 2005).

Bağlanma sisteminin kavramsal çerçevesi yakınlık aramak, güvenli sığınak ve güvenli üs olmak üzere üç temel işleviyle tanımlanabilir. Bebek çevreden tehdit algıladığında ya da gerçekten tehdit ve tehlike durumlarında bakıcısına yakın olmak ister. Bu yakınlığı sağlamak bebeğe güvenlik ve rahatlık duygusu verir. Bağlanma figürünün elverişliliği hakkında güvene sahip olan bebek, çevreyi araştırmak gibi davranışlara girebilir çünkü ne zaman isterse ve ihtiyaç duyarsa, rahatlık ve güvenlik için dönülebilecek güvenli üs olduğunun farkındadır. Bebeğin bakımını üstlenen kişinin çoğunlukla anne olmasından dolayı bağlanma figürünün anne olması beklenmektedir (Keser, 2006).

Bowlby'e göre diğer insanlara kişisel olarak bağlanma, yaşamı değiştiren bir önem merkezidir ve bu sadece bebeklik veya okul çağı için geçerli değil tüm yaşam boyunca sürecek bir etkidir. Bu başlangıç bağlanması kişinin, yaşam gücünü ve hayattan lezzet alması durumunu şekillendiren bir yol çizecektir (Bowlby, 1980, akt. Seven, 2006).

Bağlanma kuramının kurucusu olan Bowlby'ye göre (1988), bütün yeni doğan bebekler, ne tür bir ilgi ile karşı karşıya olurlarsa olsunlar annelerine/bakıcılarına bağlanırlar. Anne ya da bakıcı bebeğe karşı ilgili, ilgisiz, tutarsız ya da kötü davranabilir. Ancak, yeni doğan bebek için, tek başına yaşamak mümkün olmadığı için yine de yeni doğanda anneye/bakıcıya karşı bir bağlanma gelişecektir. Önemli olan, bu bağlanma biçiminin kalitesi ya da stilidir. Bağlanma biçiminin kalitesi ya da stili, bireyin kendisini algılama biçimini ve başkaları ile kuracağı ilişkilerin biçimini ve onları algılayışını ileriki yaşamı boyunca etkileyecektir (Sroufe, 1983, akt. Çelik, 2004).

Bowlby'e göre, bebeğin anneye ve annenin bebeğe bağlanması türe özgü tutum sistemleri sonucunda meydana gelmektedir. Bowlby'nin tanımladığı beş davranış çeşidi vardır. Bunlar emme, yapışma, izleme, ağlama ve gülmedir. Bu beş davranış çeşidi bebeğin bağlanma tavrını tanımlamaktadır. Bowlby'e göre bebek anneye veya anne bebeğe böylece yaklaşmaktadır (Söhmen, Tarihsiz, akt. Çağdaş ve Seçer, 2004). Bunlar karmaşık bir geri- besleme ve kontrol sistemi oluşturur. Bu sistem bebek ve anne arasında yakınlığı sağlayan davranışları ortaya çıkarır (Görgü, 2005).

Bağlanma kuramına göre bebekler, anneleriyle olan etkileşimlerini özümseyerek kendileri ve diğer insanlar hakkında “İçsel Çalışan Modeller” geliştirirler. İçsel çalışan modeller, birbirleriyle ilişkili olan iki farklı boyuttan oluşmaktadır: Kendilik modeli, bireyin kendisini ne kadar değerli gördüğüne ve başkaları tarafından da ne oranda sevildiğine ilişkin algılarını; değerli modeli ise, bireyin ihtiyacı olduğunda yakın çevresindeki insanlardan ne oranda yardım isteyeceğine ve bu kişilerin güven vericiliğine ilişkin değerlendirmelerini yansıtmaktadır (Solmuş, Tarihsiz).

Bowlby (1988, akt. Seven, 2006) bağlanmanın dört özelliği olduğuna inanmaktadır:

- 1. Yakınlığın sürdürülmesi** – Bağlandığı insanlara yakın olma arzusu ,
- 2. Güvenli barınak** – Tehlike ve korku durumunda rahatlık ve güvenlik için bağlanma figürüne dönme,
- 3. Güven esası** – Çocuğun çevreyi keşfedebilmesi için bağlanma figürünün güven dolu hareketleri,
- 4. Ayrılık acısı** – Bağlanma figürünün yokluğunda endişe oluşması durumu.

Erken yaşlarda sürekli kullanılması sonucu, benlik, başkaları ve sosyal ilişkiler hakkındaki bilgiyi örgütleyen ve işleyen zihinsel modeller (veya içsel çalışan modeller) şekillenir. Bowlby’ye (1973) göre, birincil koşullu stratejilerin tutarlı olarak kullanılması kişinin kendisini sevmeye değer olarak algıladığı olumlu benlik modelinin ve başkalarını güvenilir, ulaşılır, tutarlı ve destekleyici olarak algıladığı olumlu başkaları modelinin gelişmesine yol açar. Benzer şekilde, ikincil koşullu stratejilerin sıklıkla kullanılması da değersizlik duyguları ile tanımlanan olumsuz benlik modelinin ve başkalarının güvenilmez, tutarsız ve soğuk olarak algılandığı olumsuz başkaları modelinin oluşmasına yol açabilir (Main, 1990; Rothbard ve Shaver, 1994, akt. Sümer ve Güngör, 1999).

Bağlanma teorisine göre bebeğin sağlıklı gelişimini sürdürebilmesi için, bağlanma figürünün bağlılığına ve bakımına ihtiyacı vardır (Bretherton, 1992). Anne duyarlı ve besleyici olduğunda, çocuk bakıma değer benlik modeli ile uygun bağlanma figürünün içsel modelini geliştirecektir. Bağlanma organizasyonlarının bu

tipi güvenli olarak tanımlanır. Alternatif olarak çocuk annesel tepki olmadığında veya geçici olduğunda, kendini değersiz hisseder ve uygun olmayan aile modeli geliştirir. Bu bağlanma modellerinin örgütlenmesi güvensiz olarak tanımlanır (Jeager, Hahn, ve Weinraub, 1999 akt. Keser, 2006).

Blatz'ın çocuklar ve çevrelerini keşfetmeleri ve bu esnada kendilerine güvenmeleri ile ilgili çalışmasından esinlenen Mary Ainsworth bağlanma teorisiyle yakından ilgilenmeye başlamıştır. Ainsworth, önceleri kişinin kendi kendisini nasıl algıladığı ve kendini nasıl değerlendirdiğiyle ilgili çalışmalar yapmış ardından bağlanmanın aşamaları ve seyri hakkında gözlemler üzerinde durmuştur. Kurama katkı sağlayan en önemli araştırmaları çocuğun çevresini keşfederken annesinin desteğini beklediği Uganda'lı çocuklar üzerine yaptığı çalışmada yabancılara karşı çocuğun verdiği tepkiler olan Baltimore Projesi'dir.

Ainsworth, Uganda çalışmasında geliştirdiği Yabancı Durum Sınıflaması ile Uganda'lı bebeklerde üç tip davranış örüntüsü gözlemlemiştir. Bunlardan biri güvenli, diğerleri kaçınan ve kararsız olmak üzere iki bağlanma stili de güvenli olmayan bağlanma örüntüsüdür (Keser, 2006).

Amerikalı psikolog M.D.S. Ainsworth, bağlanmanın niteliği üzerinde durmuştur. Yabancı kişi karşısında çocuğun verdiği tepkileri esas alınarak anne ile olan ilişkileri gözlenmiş ve bağlanma davranışlarının nitelikleri ortaya konmuştur. Çocukların genelde anneye veya bakım veren kişiye güvenli bağlanma geliştirdikleri kabul edilmektedir. Annenin ortamdaki uzaklaştığı zaman kısmen stres yaşasa bile bu çocuklar çabuk sakinleşerek oyun faaliyetlerine yönelebilmekte ve etrafa ilgi gösterebilmektedirler. Güvensiz bağlanma ise iki şekilde görülmektedir; Kaçınan bağlanma ve kaygılı tutarsız bağlanma. Kaçınan tipte bağlanma geliştirmiş olan çocuklar annenin varlığında anneye karşı ilgi veya tepki vermeyen; adeta annelerini görmezden gelen çocuklardır. Annenin yokluğundan fazlaca etkilenmezler; tekrar bir araya geldiklerinde anneden uzak durma ve dikkatlerini oyuncaklara odaklamayı tercih ederler. Anneye sürekli yapışık olan, eteğinden ayrılmak istemeyen, yabancı bireyin varlığını reddeden, etrafına ve oyuncaklarına çok az ilgi gösteren, anne odadan ayrıldığı zaman sürekli ağlama, kaygı ve gerilim gösteren çocuklar kaygılı, tutarsız bağlanma geliştirmişlerdir. Anne ile temasa direnirler; bırakıldıkları zaman

da karşı çıkarlar. Güvenli, kaçınan ve kaygılı-tutarsız bağlanma arasındaki farkların annenin/bakım veren kişinin bebeğin ilk aylarındaki muamele tarzı ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Güvenli bağlanma bebeklerin annelerinin çocuklarının ihtiyaçlarına ve ağlamalarına duyarlı anneler olduğu iddia edilmektedir. Kaçınan bağlanma geliştirmiş olan bebeklerin anneleri ise çocuklarının huzursuz davranışları karşısında kontrollü öfke ve gerginlik yaşadıkları kabul edilmektedir. Bu annelerin yakın fiziksel temastan kaçındıkları gözlenmiştir. Kaygılı-tutarsız bağlanma gösteren bebeklerin annelerinin ise duyarsız oldukları, çocuklarının huzursuzluğunu yatıştırmak için nasıl davranacaklarını kestiremedikleri, kendilerinin bu anlamda rahatsızlık yaşadıkları gözlenmektedir (Aydın, 2005).

Bağlanmanın Oluşumu

Bebekler doğumlarından itibaren insanlara çeşitli tepkiler verirler. Fakat bağlanma yaşamın altı ayından sonra görülmeye başlanır. Kagan ve meslektaşları (1978; Akt. Gardiner, Mutter, ve Kosmitzki, 1997) yaptıkları bir çalışmada bebeklerin yedi aylık oluncaya kadar bağlanma davranışlarını sergilemediklerini görmüşlerdir. Bebeğin bağlanma hedefi çoğu zaman anne ya da ulaşılabilir diğer insanlardır. Bağlanma figürü, çocuğun güvenlik ve rahatlık ihtiyacını karşılamak için psikolojik olarak çocukla uyum halinde olmalı ve çocuğun yakınlık ve temas ihtiyacını karşılamalıdır (Vondra ve Barnett, 1999). Bowlby (1969, 1973, 1980) üç çeşit uyarının tehlike olarak algılandığını ve bağlanma davranışını tetiklediğini söyler. Bunlar; bebeğin içsel durumu (acı gibi); bakıcı davranışı (ret edilme algılanması gibi) ve çevresel durumlardır (korkutucu olaylar gibi) (Alexandler, Fee, Hohaus, ve Noller, 2001 akt. Keser, 2006).

Bebekteki Bağlanma Aşağıdaki Evrelerde Gelişir

Birinci evrede (preattachment stage) (doğum-8 hafta); Bebek daha çok açken ağlamasına rağmen, anne bunun acı, çaresizlik veya kızgınlıktan doğan sıkıntıyı temsil ettiğine dair ağlama uyarını olarak geneller. Bağlanmayı kuvvetlendiren diğer belirtiler: gülme, bebeğin çıkardığı sesler ve bakmadır. Gelişen çocuk, anne veya bakım verene bağlandığı anda anne uzaklaştığında ağlayacaktır.

Ayrılmanın anlamı çocuğun gelişim seviyesine ve mevcut olan bağlanmanın evresine bağlıdır (GATA, Tarihsiz).

İkinci fazda (bağlanmanın oluşum evresi) (8 -10 haftadan 6 aya kadar): Bebek, çevresindeki bir veya birden fazla kişiye bağlanır. Özel şahıstan ayrılma, ihtiyaçları karşılandığı sürece sorun çıkarmaz (GATA, Tarihsiz).

Sonraki evre (Belirgin bağlanma) (6 ay - Yetişkinliğe kadar): Bakıcı veya anne ayrıldığında ağlar ve diğer sıkıntı belirtileri gösterir (Bu bazı çocuklarda üçüncü ayda başlar). Anneye verildiğinde bebek ağlamayı keser ve sıkı sıkı yapışır, sanki annesinin döndüğü konusunda fazla bir güvence elde etmek istermiş gibidir. Bazen ayrıldıktan sonra anneyi görmek ağlamanın durması için yeterli olur. (GATA, Tarihsiz).

Anne yoksunluk sendromu olarak bilinen, Rene Spitz tarafından hospitalizm (yuva hastalığı) veya anaklitik depresyon olarak da adlandırılan durumda annelerinden uzun süre (3 ayın üzeri) ayrı kalan veya bakımevine verilen, 2 yaş altındaki bazı çocuklarda gözlenir. Bu çocuklarda önceden tahmin edilebilen davranış kalıpları basamak basamak gelişir (GATA, Tarihsiz).

1. Protesto Dönemi: Ağlamak, çağırmak ve kaybolan kişiyi aramakla, ayrılığa karşı protesto gösterir. Ağlamaları dindirilemez, yatıştırılmaz, kısa süreli susma sırasında yanlarına biri yaklaşacak olursa yeniden ağlamaya başlarlar. Sustuklarında yüzlerinde yorgun ve küskün bir ifade belirir (GATA, Tarihsiz).

2. Çaresizlik Dönemi: Annesinin döneceği konusunda tamamen ümitsiz duruma düşer (GATA, Tarihsiz).

3. Detachment Dönemi: Anneden kendisini duygusal olarak ayırır. Bowlby bu evrenin anneye karşı çelişki hisleri içerdiğini düşünüyor. Çünkü çocuk hem anneyi ister hem de terk ettiği için ona öfkeli. Anne döndüğü zaman, ilgisini kesmiş evrede olan çocuk umursamaz davranış gösterir. Anne unutulmamıştır fakat ilk terk ettiğinden dolayı anneye öfke duyar ve yeniden olacağı konusunda korku duyar. Bu çocukların bazıları yetişkinlik dönemlerinde duygusal ilişki oluşturmakta sınırlı, az veya hiç duygulanamama ve duygusal çekilme ile karakterize duygusuz kişilikler geliştirebilir (GATA, Tarihsiz).

Güvenli bağlanmanın gelişmesi için de çocuğun kesintisiz, tutarlı tepki veren, duyarlı ve her zaman ulaşılabilir bir bakıcıya sahip olması gerekir. Eğer bakıcı duyarsız, aşırı müdahale edici ve önceden yordanamayan tepkiler gösterirse çocuk kaygılı bağlanma davranışları gösterir. Bakıcının reddedici olması veya bakım konusunda aşırı ihmalkar davranması çocuğun zamanından önce bağımsız olmayı istemesine veya bağlanma nesnesinden kopma eğilimi göstermesine yol açabilir. Main'in (1990) 'ikincil koşullu stratejiler' olarak tanımladığı bu tür 'güvensiz' bağlanma davranışları, kısa dönemde çocukların uyum sağlamaya yönelik başa çıkma çabaları olarak işlev görmesine karşın, bu tür davranışların sıklıkla tekrarlanmasından doğacak olan olumsuz beklentilerin (şemaların) ileride yetişkin ilişkilerinde sorunlara yol açtığına inanılmaktadır (Bartholomew, 1993; Rothbard ve Shaver, 1994, akt. Sümer ve Güngör, 1999a).

Birçok düşünür bağlanma davranışının doğal seçimden türediğini düşünmektedir. Çünkü bebek yakınlık arama davranışlarıyla hayatta kalma şansını yükseltir. Bağlanma farklı biçimlerde de olsa diğer türlerin yavrularında da görülür. Yavru maymunlar anneleri hareket ederken onların göğsüne sarılırlar, yavru köpekler birbirlerinin üzerine tırmanarak annelerin sıcak karnına ulaşırlar (Atkinson, Atkinson, ve Hilgard 1995). Lorenz (1958; akt. Benes, 2004) yumurtadan yeni çıkan civcivin içgüdüsel olarak ilk hareket eden nesneyi izledikten sonra yürüyebildiğini bulmuştur. Yaklaşık olarak 10 dakika bu nesneyi takip etme şansı bulurlarsa, ona bağlandıklarını ve ayrıldıklarında sıkıntı yaşadıklarını gözlemlemiştir. Lorenz, civcivlerin bağlanmalarından yola çıkarak kritik dönem fikrini ortaya atmıştır. Daha sonra kritik dönem fikri insan bebeklerine uyarlanmış ve bebeğin ilk birkaç ayında annesiyle etkileşiminin ayrıca anne ile bebeğin birbirlerine verdikleri tepkilerin aralarındaki bağın kalitesini oluşturduğu savunulmuştur. Harlow (1962; Akt. Onur, 1993) Rhesus maymunlarıyla yaptığı çalışmada, maymunları belirli dönemlerinde yalnız yetiştirmiştir. Anneleriyle ya da akranlarıyla yaşamlarının ilk yıllarında etkileşime girmemiş olan maymunların, aileleriyle ve akrabalarıyla bir arada yaşayan maymunların arasına katıldıklarında, bu maymunlarla birlikte olmaktan rahatsız olduklarını görmüştür. Yalnız yetişen maymunlar, normal maymunların katıldığı aktif oyuna katılmamış ve sürü halinde toplanarak geri çekilmişlerdir. Harlow

(1962)'in yalnız yetiştirdiği maymunlar olgunlaştıklarında, eşleşmede yetersiz davranmış ve yapay olarak döllendirildiklerinde iyi bir aile olamamışlardır. Bu maymunlar kendi annelerinden ilgi göremedikleri için çocuklarına ilgi göstermemişler ve çocuklarını şiddetle istismar etmişlerdir. Maymunlarla yapılan deneylerde anne yavru bağlanmasının beslenmenin ötesinde başka ihtiyaçlardan dolayı da oluştuğunu görölmüştür. Örneğin sıcaklık, temasın verdiği rahatlık, yumuşak bir şeye asılma ve sürtünme ihtiyacı maymunlar için önemli görölmektedir (Keser, 2006).

Ainsworth'a göre (1989) bağlanma olabilmesi için kurulan ilişkilerdeki bağın duygusal olması, sürekli olması, ayrılmadan sonra stres yaşanması, tekrar bir araya gelindiğinde memnuniyet duyulması ve kayıpta yas yaşanması gerekmektedir. Anne ve bebek arasında gelişen bağlanma ilişkisinde karşılıklılık vardır (Goulet, Bell, St- Cyr Tribble, Paul, ve Lang, 1998). Bu davranışsal süreç bebeğin gönderdiği mesajlar üzerine temellenir. İki taraf da birbirlerine uyum sağlayarak, karşılıklı olarak tatmin yaşarlar. Bebeğin sunduğu ipuçlarına tepkili ve duyarlı olan aileler, bebeklerin gelişmelerini ve ilerlemelerini arttırmaktadırlar. Bebekler bu süreçte aktif bir üyelerdir ve ailelerinin bakım çabalarını güçlendirirler. Aileler bebekleriyle iletişimlerinde dokunma ve görsel temas kullanarak aralarındaki duygusal bağın gelişmesini teşvik ederler. Anneler bebeğin beslenmesi, sallanması gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılayarak bebekle doğar doğmaz yoğun temas içine girerler. Aynı zamanda anneler uygun bir şekilde tanıyabilmek ve tepki verebilmek için bebeklerin gereksinimlerinin, kendi gereksinimlerinden farklılaştığının farkındadırlar. Onlar bebeklerinin gelişimini, büyümesini ve güvenliğini artırma ayrıca bebeklerini koruma sorumluluğuna sahiptir. Bu nedenle aileler, bebeklerini yaşamlarının ve ailelerinin merkezine koyarlar (Goulet, Bell, St-Cyr Tribble, Paul, ve Lang, 1998, akt. Keser, 2006). Ancak bebeği gelişim dönemindeki ihtiyaçlarında aşırı koruyucu ve kollayıcı olmak, bebeğin anneye veya bakım verene karşı sadece bebeklik döneminde değil gelişiminin her aşamasında tek başına hareket etmesini bilmeyen, bağımlı bir kişilik geliştirmesine neden olur.

BAĞIMLI KİŞİLİK

Yapılan araştırmalar genellikle, aile-çocuk ilişkilerinde ailenin çocuğuna karşı tutum ve davranışlarının çocuğun bağımlı kişilik geliştirmesinde önemli bir etken olduğuna işaret etmektedir. (Albayrak, 1997).

Çocuktan aşırı ve yaşına uygun olmayan bağımlılık, birçok ruhsal sorunun yeşermesine uygun olan bir toprak gibidir. Korkular, kekemelik, uyku bozuklukları ve başka birçok duygusal bozukluklar özellikle bağımlı çocuklarda kolay gelişir. Ruhsal sorunlar çıkmasa da, bağımlı kişilik çocuğun yaşamdaki başarısını ve uyumunun engelleyici bir etken olur (Yörükoğlu, 2003).

Çocuk bağımlılık gösterdiği kişiden ayrılınca, onun huzursuzluk ve karşı koyma gibi tepkilerde bulunması önemli bir kriterdir (Aydın, 2005).

Yörükoğlu (2003)'e göre Türk ana-babaları bugün de aşırı kollayıcı tutumlarının sürdürüyorlar. Çocukların kendilerinin bir eşlemi (kopyası) olarak görüyorlar. Oysa çocuk ana ve babasının bir uzantısı olsa da, kendi kişiliği olan ayrı bir varlıktır. Bu nedenle onu kendi kanatlarıyla uçabilecek girişken ve bağımsız bir insan olarak yetiştirmek amaç olmalıdır. Ne var ki bu amaç gözden kaçmakta ve çocuklar ana-babalarının sevgilerine tutsak olarak büyümektedirler. Erişkin çağa gelince kendi başına iş tutamayan, sorumluluklarını taşıyamayan, kendi eşini bile seçemeyen kuşaklar yetiştirmekle övünemeyiz. Eğitimde, yeterli sevgi ile bağımsızlığı dengeleyebildiğimiz zaman daha başarılı olabiliriz.

Bağımlılığın Gelişmesi

İkinci yılın ortalarında küçük çocuklar çevrelerini kendi başlarına keşfetmek isterler bu süreçte çocuğun istekleri yetişkinlerin istekleriyle çatışabilir. Çocuklar bu dönemde ne yiyeceklerine, nereye gideceklerine kendileri karar vermek isterler. Bağımsızlık duygularının temelleri de bu dönemde atılır (Albayrak, 1997).

Çocukta üç-dört yaşlarında girişim duygusunun temelleri atılır. Altı yaşına kadar çocuklar daha fazla toplumsal yönelimli olmaktadır (Albayrak, 1997).

Sosyal uyum üzerindeki çalışmalar, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerin son derece önemli olduğunu kanıtlamıştır. Çocuk okula başladığında ya hayatının ilk

altı yılındaki başarılı sosyal yaşamın ürünlerini toplar ya da bu yıllarda başarısız ilişkilerden dolayı güçlüğü uğrar (Yavuzer, 1981). Evlerinde yakın bir ilgiye demokrasinin birleştiğini gören çocuklar en etkin, özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde en başarılı çocuklar olmaktadır (Albayrak, 1997).

Bağımlılık kısaca bir başkasına yardım ve güvenlik için dayanmadır. Bağımlı kişi başkalarına boyun eğen, her fırsatta başkalarının arkasına destek ve dayanak almak isteyen, özgür seçim yapamayan kişidir (Ekşi, 1990).

Freud ve Erikson'un kurumsal açıklamalarının ve bunlara bağlı olarak davranış bilimciler tarafından yapılan diğer açıklamaların ışığı altında anne babaların, çocuklarının bağımsızlık uğruna giriştikleri çabaları destekledikleri ve zor durumda onlara yardımcı oldukları takdirde, çocukta bağımsızlık duygusunun kolayca geliştiğini söyleyebiliriz. Hor gören, cezalandıran ya da çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermeyen, hem sevip hem de soğuk davranan anne ve babaların çocukları bağımlı ya da saldırgan bir kişilik yapısına sahip olmaktadır. Özellikle ana-babaların aşırı koruyucu ve kollayıcı tutumu, çocuğu kendine bakan, ilgilendiren kişilere karşı aşırı bağımlı hale getirmektedir (Albayrak, 1997).

Yapılan araştırmalar genellikle, aile-çocuk ilişkilerinde ailenin çocuğuna karşı tutum ve davranışlarının çocuğun bağımlı kişilik geliştirmesinde önemli bir etken olduğuna işaret etmektedir (Pişkin, 1989).

Yalnız başlarına karar veremeyen, girişim yapamayan, eyleme geçemeyen sorumluluk alamayan bağımlılık eğilimine sahip çocuklar çekingenlik duygusuna da sahip oldukları için sürekli başarısız olma korkusu ile çevresindeki akranlarıyla sosyal ilişkiler kurmada da yetersiz hale geleceklerdir (Albayrak, 1997).

Bowlby, bebeğin davranışlarının annesine yakınlığını kuvvetlendirecek biçimde düzenlendiğini savunmaktadır. Bebeğe bakanın mantıki olarak anne olması gerekir. Çünkü anne bebeği karnında taşır, ona bakmak için önceden hazırlanmıştır. Birinci yılın sonunda ilgi en yüksek noktaya vardığı zaman bağın kopma olasılığı bebeği oldukça endişeli yapar. Özellikle annenin ayrılması yerine bir bakıcının gelmesi bu endişeyi derinleştirir. İkinci yılda bağ kuvvetli bir şekilde devam eder. Fakat üçüncü yılda çocuk kendini emniyette hissettiği zaman bağ zayıflamaya başlar

ve Dördüncü yılda çocuk diğer insanlarla da yeni ilişkiler geliştirir (Ülgen ve Fidan, 1983).

Çocuğun büyümesi ve çevresine duyduğu merak duygusuyla özerk olmayı ister. Çevresini araştırırken annesinden uzaklaşmamayı da ister. Bu ikilemin arasında kalan çocuk annesiyle kurduğu temel güven duygusunun kalitesine göre seçimini yapar. Güveni sağlayamayan anne-çocuk ilişkisinde, çocuk ileriki yaşamını da tümüyle etkileyebilecek olan 'Ayrılık Kaygısını' nı taşımaya başlayacaktır.

ANKSİYETE (KAYGI)

Kaygı, kötü bir şey olacağına dair duyulan endişe, üzüntü duygularıdır. Şiddeti ve miktarı içinde bulunulan duruma ve kişi için taşıdığı önemle orantılıdır. Kaygı, korkudan daha uzun sürer (Çağdaş, 2004).

Horney'e göre; korku ve anksiyete eş anlamda kullanılan iki kavramdır. Her iki kavram da tehlikeye karşı geliştirilmiş duygusal tepkilerdir. Korku, bir insanın karşılaştığı tehlikeyle orantılı bir duygudur. Anksiyete ise; durumla orantısız, hatta çoğu kez imgesel bir tehlikeye karşı geliştirilen tepkidir (Gençtan, 2000). Bir anne sivilce çıkarıcı veya nezle olan çocuğunun öleceği korkusuna kapılırsa bu duygu anksiyetedir. Ancak çocuk önemli bir hastalık geçirmekteyse annenin yaşadığı gerçek bir korku olur. Dolayısıyla bu iki korku arasında kesin bir ayrım yapılabilir. Korku, bir insanın karşılaştığı tehlikeyle orantılı bir duygudur. Oysa anksiyetede, durumla orantısız, hatta çoğu kez imgesel bir tehlikeye karşı geliştirilen bir tepki söz konusudur.

Freud (1936) kaygıyı, belli bir şekilde ortaya çıkan motor boşalmaya eşlik eden özel bir hoşnutsuzluk durumu olarak tanımlamıştır. Kaygıyı tehlike durumuna karşı evrensel bir tepki, egoyu da kaygıya yataklık eden tek yer olarak göstermektedir (Nelson- Jones, çev. Akkoyun ve ark.1982).

Anksiyete, yaygın, hoş olmayan, belirsiz bir tehlike hissiyle kendini gösteren ve çoğunlukla otonom belirtilerle bir arada görülen bunaltı halidir (Peykan, 1998).

Anksiyete 2 bileşenden oluşur;

1) Bilişsel Açıdan Anksiyete: Kişide düşünme, algılama ve öğrenmeyi etkiler. Algılamada çarpıtma, kişi, yer ve zaman yönelimi ile ilgili bozukluklar, yoğunlaşma zorlukları ortaya çıkabilir (Peykan, 1998).

2) Fizyolojik Açıdan Anksiyete: Kan basıncında, kalp atışında ve solunum sayısında artma, ağız kuruması, kan şekerinin düşmesi, terleme, çocuklarda aşırı hareketlilik ve saldırganlık (Çağdaş, 2004).

Anksiyete bozukluklarının oluşumunda bozuk aile içi ilişkilerin önemli bir yeri vardır. Ebeveynin çocuğa gereken ilgiyi göstermemesi, aşırı koruyucu ve kollayıcı tutum veya çocuğun duygularıyla uyumlu yanıtın yerine duygu ifadesinin eksik olduğu kontrolcü ilişki biçimi, anksiyete bozukluklarına zemin hazırlayacak çocuk yetiştirme tarzları olarak tanımlanmıştır (Peykan, 1998).

ÇOCUKLARDA ANKSİYETE

Tanı konulan endişe bozuklukları, her 10 çocuktan 1'inde bulunur. Yaygınlığı çocuk sorunları arasında en fazla olmasına karşın çocuk ruh sağlığı merkezlerinde daha çok saldırganlık, dikkat bozukluğu, yemek yeme bozukluğu ve intihar eğilimi vakaları getirilmektedir. Bu da kaygının çocukta sık görülmesine rağmen ebeveynlerin çocukta bu konu için uzmana getirmeye gerek olmadığını göstermektedir (Rapee, 2003).

Çocuklarda anksiyete 3 şekilde kendini gösterir (Rapee, 2003).

I. Kaygı zihinsel işlemlerde ya da düşüncelerde yaşanır. Örneğin, kendilerinin ya da yakınlarının yaralanmasında ya da gülünç duruma düşmesinden korkarlar.

II. Kaygıyı fiziksel olarak bedeninde yaşar. Çocuk endişelendiğinde bedeni ile uyarılır. Araştırmacılar buna genellikle “savaş ya da kaç” tepkisi derler. Kalbin hızlı atmasına, solunumun yükselmesine, terlemeye ve mide bulantısına neden olur.

III. Kaygının çocukların davranışlarını etkilemesidir. Kaygılı çocuk yerinde duramaz, dolaşp durur, ağlar, bir şeye sarılır ya da titrer. Ayrıca bazı davranışlara karşı kaçınma gösterir. Örneğin, geceleyin çöpü dışarı çıkarmayı reddeder.

Çocuklarda görülen anksiyete bozukluklarının birçok nedeni olduğu tespit edilmiştir. Başlıca nedenler: Kalıtım, anne-baba tepkisi, örnek alma ve streştir (Rapee, 2003).

1. KALITIM: Bazı araştırmacılar kaygının kalıtımsal olduğunu savunmaktadırlar. Kaygılı insanların bazı akrabalarının da kaygılı olduğu durumlar oldukça yaygındır. Araştırmacılara göre ebeveynlerden çocuğa geçen şey utangaçlık ya da karanlıktan korkmak gibi belirli bir eğilim değil, diğer insanlardan duygusal olarak daha hassas olan genel bir kişiliktir. Kalıtımsal olarak, kaygılı çocukların ortalamaların üzerinde duygusal bir kişiliğe sahip olmaları olasıdır.

2. ANNE-BABA TEPKİSİ: Anne-babaların çocuklarına karşı aşırı korumacı davranışları, ufak sorunlarla karşılaşıldığında bile ebeveynlerin çocuğun yardımına koşmaları ve özellikle bunun ölçüsünü kaçırmaları deyim yerindeyse çocuğun kaygıya düşmesini beklemeye başlamaları ve gerekli olmadığı zamanda bile çocuğa yardım etmeleri en büyük kaygı nedenidir. Bu durumda çocuk korkularıyla yüzleşmeye zorlanamaz ve bunun sonucu olarak “Dünyanın gerçekten tehlikeli olduğunu” ve “Bununla başa çıkamayacağını” algılamaya başlar. Bazı ebeveynler ise çocuğun kaygılı davranışlarına aşırı ilgi göstererek pekiştirirler.

3. ÖRNEK ALMA: Çocukların anne-babalarını taklit ettiği kesin bir gerçektir. Bu durum ebeveynin duygusal tepkilerini de taklit etmelerinin mümkün olduğunu gösterir. Bu durumda anne-babanın kaygılı olması ve bu olağan durumlardan kaçınması halinde çocuk bunu, korkularla başa çıkmanın bir yolu olarak algılayabilmektedir. Çocukta bazı endişe eğilimleri varsa ve anne ya da babadan biri kaygılı ise, çocuk bu davranışların bazılarını edinebilir. Bu da, onu zaten var olan endişeli doğasını daha da bozabilir.

4. STRES: Bir çocuğun anne-babası ayrıldığı ya da boşandığı zaman çocuk sarsılır ve hassas hale gelir. Çocuk bu tür stresleri yaşıyorsa ve zaten kaygılı bir yapıya sahipse daha çok etkilenir ve kaygısı artabilir.

Bağımlı kişiler genellikle bağımsızlığın kötü sonuçlar verebileceğini savunan ebeveynin ve özellikle, çocuklarının yaşamına fazla giren annelerin ürünüdürler. Günümüzdeki yazarlar (Gabbard, 1990; Gunderson, 1988) bağımlılık

eğiliminin, gelişimin her aşamasında anne tarafından pekiştirilmesinin bu kişilik bozukluğuna zemin oluşturduğu görüşündedirler (Gençtan, 1997).

KAYGILI ÇOCUK

Kaygı, kaynağı belirsiz bir tehlikeye ya da çocuğun uydurduğu bir şeye karşı gösterdiği tepkidir. Doğal bir duygu olmasına rağmen yaşamını etkiler duruma geldiğinde anormal olarak nitelendirilir (Dirim, 2003)

Kaygılı çocuk; sürekli tedirgin olan, duygusal tepkileri abartılmış olan çocuktur (Yörükoğlu, 2003).

Kaygılı bir çocuk genellikle eğitim ve gelir düzeyleri yüksek olan ve çocuklarına çok değer veren ailelerden çıkar. Bu ailelerde çocuğa gösterilen ilgiyle orantılı olarak beklentiler de yüksekti (Yörükoğlu, 2003).

Kimi kaygılı çocuk vardır ki hem kaygılı hem bağımlıdır. Kaygıların oda merkezi annedir. Anneden ayrılık çok tedirgin eder onu. Bu nedenle annesini gözünün önünden ayırmak istemez. Bitişik odada çalışmaktansa annesinin yanında çalışmaya yeğler. Sokakta arkadaşlarıyla oynamaktansa evde oturur (Yörükoğlu, 2003).

Çocuklarla çalışan uzmanlar, 3-6 yaş arasına denk gelen okul öncesi eğitimi dönemimde, çocukların, uygun fiziksel koşulların sağlandığı, sevgi ve ilgi verebilen yetenekli eğitimcilerin yer aldığı ana okullarına devam etmelerinin, gelişimlerine olumlu katkılarda bulunacağı konusunda birleşmektedirler (Kaplan, 1986; Yavuzer, 1994). Ancak çocukların bu eğitimden yarar sağlayabilmeleri için öncelikle anaokuluna uyum sağlamaları gerekmektedir. Oysa, anaokuluna başlama yaşı olarak kabul edilen 3 yaş, çocuğun henüz yakın çevresindekilere özellikle de annesine büyük ölçüde bağımlı olduğu bir yaşır. Anneden ayrılarak, yabancısı olduğu bir ortama girme, anaokuluna yeni başlayan çocukların bir kısmının belli bir süre uyumlarının bozulmasına yol açmaktadır. Öteki eğitim düzeylerinde olduğu gibi okulöncesi eğitim düzeyinde de, psikolojik yardım hizmetlerinin sunulması, hem okula yeni başlayan çocukların okula uyumlarını çabuklaştıracak hem de okuldaki çocukların tümünün gelişimlerini destekleyici olacaktır (Akman, 1994).

Çocuğun anaokuluna başladığı ilk birkaç haftalık süre içinde çocuk önceden hazırlanarak anaokuluna götürülse bile hemen ilk başladığı günlerde, ya da kısa bir süre sonra ortaya koyduğu bazı tepkilerle, okula gitmeye direnç gösterebilir. Bu davranışlara örnek olarak okula ağlayarak gitme, okula gitme zamanı yaklaştıkça mide bulantısı, karın ağrısı gibi somatik şikayetler, "o günlük evde kalma" istekleri örnek olarak verilebilir. Okula başladıktan sonra ilk bir-iki haftalık süreç içinde gözlenen bu isteksizlik tepkilerinin hemen her çocukta farklı sıklık ve şiddetlerde görülebileceği, bu durumda doğal olduğu çeşitli yazarlar tarafından ifade edilmektedir. Ancak uyumsuzluk döneminin 15 günü aşım uzaması, aileden ya da okuldan kaynaklanan daha ciddi sorunların işareti olabilmektedir (Akman, 1994).

Çocukların okula gelmeye karşı ilk günlerde gösterdikleri direncin ortadan kaldırılması için çoğu kez, okuldaki uzmanlar ve Öğretmenler ile anne-baba işbirliği içinde alınan birkaç önlem yeterli olabilmektedir. Bu önlemlere örnekler olarak, gittikçe artan sürelerle ancak tutarlı bir biçimde çocuğu okula götürmeye devam etmek, okuldaki bir uzmanın çocukla teke tek ilişki kurarak ona sevgi ve yakınlık göstermesi, çocuğun serbest bırakıldığı elde uygulanan programdakinden biraz daha uzun tutulması verilebilir (Akman, 1991). Ancak alınan önlemlere karşın okulda uyumsuzluk ya da okula gelmeye karşı direnç halen devam ediyorsa, yeni girilen bir ortam ve düzene alışma güçlükleri dışında, başka nedenlerin varlığından kuşku duyulabilir. Bazı yazar ve araştırmacılar, okula alışmakta güçlük çeken çocukların gösterdikleri tepkiler ile, evdeki sevgi nesnesinden kısa ya da uzun süreli ayrılmaktan kaynaklanan ayrılık kaygısı yaşayan çocukların gösterdikleri tepkiler arasındaki benzerliği vurgulayarak, okula alışma güçlüğü nedenlerinden birisi olarak, ayrılık kaygısının yoğun olarak yaşamasını göstermişlerdir (Biehar, 1974; Bloorn-Feschbach ve Biat, 1981). Çocuğun okula alışma güçlüğü temelinde yatan etkenin ayrılık kaygısı olduğunun saptanması halinde, alınabilecek bazı önlemlerle, çocukların bu kaygılarının üstesinden gelmelerinin kolaylaştığını gösteren araştırma verileri bulunmaktadır (Akman, 1994).

AYRILIK KAYGISI BOZUKLUĞU

(SEPERATION ANXIETY DISORDER)

Ayrılma kaygısı, asıl bakım sağlayan kişiden uzaklaşma korkusudur. Bu kişi genelde çocuğun annesidir (Rapee, 2003).

Evden ya da bağlandığı kişiden ayrılmaya bağlı aşırı anksiyetenin varlığıdır (Üre, 2001).

Ayrılık korkusu, huzursuzluk, sıkıntı hırçınlık ve uykusuzlukla kendini gösterir... Tedavi edilmediğinde ya da yanlış tutumlar sergilendiğinde ileri sosyal bozukluklara yol açabiliyor (Sözen, 2006).

Ayrılma kaygısı taşıyan çocuklar, herhangi bir nedenle asıl bakımı sağlayan kişiden ayrılmak zorunda kaldıkları zaman çok sarsılırlar. Şiddetli durumlarda çocuk ebeveynin gözünün önünden ayrılmamak için odadan odaya onu izleyebilir. Yaygın olarak çocuk okula gitmekten kaçınır, anne-babasının onu dışarı çıkarmak istemeleri halinde sarsılır, başka bir evde geceleme yi reddeder ve her zaman ebeveyni ile birlikte kalmak ister. Bazı çocuklar ayrı düştükleri zaman mide ağrılarından ya da fiziksel rahatsızlıklardan yakınırırlar ve pek çoğunda öfke nöbetleri görülebilir. Bu davranışlarının nedeni, ayrıldıkları zaman ebeveynin ya da çocuğun başına korkunç bir şey geleceği ve bunun sonucunda birbirlerini bir daha hiç göremeyecekleri korkusu gibi görünmektedir (Rapee, 2003).

Bu bozukluğu olan bireyler her evden ya da bağlandıkları kişilerden ayrıldıklarında yineleyici bir biçimde aşırı sıkıntı ve kaygı yaşarlar. Bağlandıkları başlıca kişilerden ayrıldıklarında bu kişilerin nerede olduklarını bilmeye ve onlarla ilişki içinde olmaya (örn. telefon ile görüşmeleri) gereksinim duyarlar. Eve dönme özlemi içindedirler ve sürekli yeniden birleşme düşleri kurarlar (GATA, Tarihsiz).

Bağlandıkları kişilerden ayrıldıklarında kendilerinin veya bağlandıkları kişilerin bir kaza geçirecekleri ya da hastalanacaklarına ilişkin sürekli ve aşırı bir kaygı yaşarlar. Bu bozukluğu olan çocuklar sıklıkla kaybolma ve ana babasına bir daha kavuşamama korkusu yaşarlar. Tek başına evden veya bildik çevreden uzağa bir yere yolculuğa çıktıklarında huzursuzlanırırlar ve tek başlarına bir yere gitmekten kaçınırırlar. Okul ya da kampa katılmaya karşı çıkarlar, arkadaşlarının evine ziyarete

gitmez ya da orada uyumazlar, ufak tefek işler için bile evden çıkmazlar. Bu çocuklar odada tek başına oturamazlar, “yapışkan” davranışlar gösterirler, evde ana babalarının çevresinde dolaşırlar ya da onları “bir gölge gibi” izlerler (GATA, Tarihsiz).

Çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı, bu çocukların ana-babalarından ya da onların yerini tutan kişilerden ayrılmalarından kaynaklanan ve ayrılığa tepki olarak gösterilen çeşitli dolaylı ve dolaysız davranışlarla tanımlanmaktadır (Bijou ve Baer, 1965; Bowlby, 1973; Bloom-Feshcbach ve ark. 1980). Anaokulu çocuklarında gözlenen bu ayrılık kaygısı belirtisi olarak kabul edilen dolaysız davranışlar içinde anne-babasının kendisini okulda bırakarak gitmesini istemediğini sözel olarak ifade etme, onların okuldan gitmesine engel olmaya çalışma, arkalarından ağlama, sık sık gelip gelmeyeceklerini sorma sayılabilir. Ayrılık kaygısıyla ilgili dolaylı davranışlara ise okula başladıktan sonra içe kapanma, okuldaki etkinliklere katılmayı reddetme, yemek-uyku-tuvalet düzenindeki bozukluklar örnek olarak verilebilir (Akman, 1994).

Ayrılma kaygısı bozukluğu nadir olmayan bir durumdur. Çocukluk yıllarında yaşanan bu bozukluk ileriki yıllarda bireyin birçok ruhsal hastalığa yakalanma ihtimalini güçlendirmektedir.

Bu bozukluğu olan çocuklar uyku zamanı zorlanırlar ve uyuyana kadar yanlarında birinin olmasını isterler. Gece boyunca kendi yollarını bir şekilde ana-babalarının (ya da kardeşleri gibi, önemli başka bir kişi) yatağına göre ayarlar; ana-babanın yatak odasına gitmeleri yasaklanmış ise, oda kapısının önünde uyuyabilirler. Korkularını yansıtan (örn. bir yangında, cinayette ya da büyük felakette ailenin zarar görmesi) gece kabusları görebilirler. Ayrılıkta ya da böyle bir ayrılık beklendiğinde karın ağrıları, baş ağrıları, bulantı ve kusma gibi bedensel yakınmaları olur. Çarpıntı, baş dönmesi ve halsizlik hissi gibi belirtiler küçük çocuklarda nadir olmakla birlikte daha ileri yaştaki bireylerde yaygın olarak gözlenebilir (GATA, Tarihsiz).

1954’lü yıllardan beri bebeğin anneden ayrılığı konusuna büyük önem verilmektedir. Bowlby ve Winnicott’un çalışmaları sonucunda, pek çok psikiyatrik hastalığının çocuklukta anneden ayrılığa bağlı olarak meydana geldiği

düşünülmüştür. Ayrılma anksiyetesi denilen bu durum, her çocuğun annesinden ayrılması sıralarında ortaya çıkan geçici huzursuzluktan ya da daha sonra ortaya çıkan mutsuzluktan çok daha ciddidir. Bu ayrılık fobi, depresyon, psikopati başta olmak üzere, çeşitli ruhsal hastalıklara yol açmaktadır. Anneden ayrılığa tepki bütünüyle çocuktan değiştiği gibi, çocuğun yaşına ve çocuğun anneden ayrıldığı zaman kimin yanına gittiğine, nerede yaşadığına da bağlı olarak farklıdır (Sözen, 2006).

Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğunun temel özelliği evden ya da evde bağlandığı kişiden ayrılmaya bağlı aşırı anksiyetenin olmasıdır. Bu anksiyete, bireyi gelişim düzeyine göre beklenenden fazladır (GATA, Tarihsiz).

Bilinç altında yatan korkular (Sözen, 2006) :

- 1- Anne, baba ya da kendilerine bir şey olacağından korkarlar
- 2- Çocuk, anne-babanın yokluğunda kendisine bir şey olacağından korkar
- 3- Çocuk, kendisinin yokluğunda anne-babasına bir şey olacağından korkar

TANI

En az 4 hafta sürmeli 18 yaşından önce başlamalıdır. Bu bireyler evden ya da bağlandıkları kişilerden ayrıldıklarında izleyen belirtiler görülmektedir. Öznel sıkıntı şikayetleri, ciddi somatik semptomlar, ayrılık temaları kapsayan kabuslar ailenin yanında olmaksızın uyumamak, okula gitmede isteksizlik, yalnız olmadan kaçınmayla ilgili ısrarlı davranış tarzları görülebilir. Bu çocuklar orta ve alt düzeydeki sosyo-ekonomik koşullara sahip ailelerden gelmektedirler (Üre, 2001).

Bu bozukluğun ilk klinik bulgusu, bir hastalık yüzünden çocuğun okulda bulunamadığı bir peryoddan veya bir yıl başı tatilinden sonra tipik olarak rastlanır. Aileler çoğunlukla bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde yetersizliği cesaretlendirirler (Üre, 2001).

Okula başlama çocuk için çok uzamış ayrılığın ilkidir. Ayrılma (seperasyon) anksiyetesi bozukluğu sebebiyle okul reddi dahil okula devam etme ile ilişkin problemler pediatriye artan sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Okula devam etme, çocuğun kronik stresle ne kadar iyi başa çıkabildiğinin göstergesidir. Okul

başlangıcında çocukların % 80'i çeşitli derecelerde okula uyum (adaptasyon) güçlüğü çekerler. 6-8 yaşlarında oluş, tek çocuk oluş ve aşırı bağımlı çocuklarda semptomlar daha sıktır (GATA, Tarihsiz).

Melisa, anne-babası ayrıldıktan sonra annesinden ayrılma kaygısı yaşamaya başlamıştı (Rapee, 2003). Bu duruma dair örnek olay aşağıda belirtilmiştir.

Örnek Olay: Melisa, anne ve babası 2 yıl önce ayrılmış olan bir kız çocuğudur. Bu ayrılıktan sonra Melisa, annesi için büyük bir endişe duymaya başlamış, Annesinin trafik kazasında öleceğini ya da eve giren bir soyguncu tarafından öldürüleceğini ve onu bir daha göremeyeceğini düşünerek dehşete düşüyor. Melisa, annesi kendisinden ayrılırken çığlıklar atıyor, çocuk bakıcısıyla kalmayı ve hatta anneannesinin evinde gecelemeği reddediyordu. Bu nedenle Melisa'nın annesi eşinden ayrıldıktan sonra neredeyse hiç dışarı çıkarmamış, arkadaşlarını kaybetmeye başlamış ve başka bir erkekle tanışma fırsatını bulamamış. Bazen Melisa geceyi babasının evinde geçirmek istiyor ama gece boyunca annesini sorup duruyor. Son zamanlarda ise, artık babasıyla kalmak da istemiyor. Melisa'yı her sabah okula getirmeye ikna etmek kolay olmuyor ve bazen annesi çalıştığı yerden günlük izin alarak evde kızının yanında kalıyor. Melisa, eve hırsız girmesinden ve karanlıktan da korkuyor. Son birkaç haftadır annesinin yatağında uyumaya başlamış. Annesi de tartışmaktan bıktığı için ona izin vermek zorunda kalmış. Annesi Melisa'yı çok seviyor ancak hayatına getirilen sınırlamalardan bıkmış ve kızmaya başlamıştır. Buna ek olarak Melisa'nın iğneden, doktordan ve hastaneden korkması tedaviyi de güçleştiriyor (Rapee, 2003).

DSM-IV. AYRILMA ANKSİYETESİ BOZUKLUĞU

A. Aşağıdakilerden üçünün (ya da daha fazlasının) olması ile belirli, kişinin ya da bağlandığı insanlardan ayrılmasıyla ilgili, gelişimsel olarak uygunsuz ve aşırı anksiyetenin olması (GATA, Tarihsiz).

(1) Evden ya da bağlandığı başlıca kişilerden ayrıldığında ya da böyle bir ayrılık beklendiğinde yineleyici bir biçimde aşırı sıkıntı duyma

(2) Bağlandığı başlıca kişileri yitireceğine ya da onların başına bir iş geleceğine ilişkin sürekli ve aşırı bir kaygı duyma

(3) Kötü bir olayın, bağlandığı başlıca kişiden ayrılmasına yol açacağına ilişkin sürekli ve aşırı bir kaygı duyma

(4) Ayrılma korkusundan ötürü, sürekli olarak, okula ya da başka bir yere gitmek istememe ya da gitmeyi reddetme

(5) Tek başına kalma, evde bağlandığı başlıca kişiler olmaksızın kalma ya da kendisi için önemli erişkin insanlar olmadan diğer ortamlarda bulunma konusunda isteksizlik gösterme ya da bu konuda sürekli ve aşırı bir korku duyma

(6) Bağlandığı başlıca kişinin yakınında olmadan ya da evin dışında uyuma konusunda sürekli bir isteksizlik gösterme ya da uyumayı reddetme

(7) Ayrılma konusunda sürekli kabus görme

(8) Bağlandığı başlıca kişilerden ayrıldığında ya da böyle bir ayrılık beklendiğinde yineleyici bir biçimde fiziksel semptom yakınmaları getirme (baş ağrıları, karın ağrıları, bulantı ya da kusma gibi)

B. Bu bozukluğun süresi en az 4 haftadır

C. Başlangıcı 18 yaşından önce olur

D. Bu bozukluk klinik açıdan önemli bir sıkıntıya ya da toplumsal, okulda (mesleki) ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında bozulmaya neden olur

E. Bu bozukluk sadece bir yaygın gelişim bozukluğu, şizofreni ya da diğer bir psikotik bozukluğun gidişi sırasında ortaya çıkmamaktadır ve agorafobi ile giden panik bozukluğuyla daha iyi açıklanamaz.

Erken Başlangıçlı: Başlangıcı 6 yaşından önce olursa (GATA, Tarihsiz).

Ayrılık Anksiyetesinin Değerlendirilmesi

DSM-III'R ye göre şekillenmiş 21 soruluk görüşme soruları anne tarafından “evet” “bazen” “hayır” tarzında cevaplanan SAD (Seperation Anxiety Disorder) değerlendirmede kullanılabilir (Üre, 2001).

Ayrılık Anksiyete Bozukluğu Görüşme Formu

1-a- Bireylerin size zarar vereceği konusunda gerçek dışı endişeleri var mı?

1-b- Ayrılıp geri dönmeyeceğiniz konusunda gerçek dışı endişeleri var mı?

2-a- Sizi kaybedeceği konusunda gerçek dışı endişeleri var mı?

2-b- Kaçırılacağı konusunda gerçek dışı endişeler var mı?

2-c- Öldürüleceği konusunda gerçek dışı endişeleri var mı?

2-d- Bir kazaya kurban gideceği tarzında gerçek dışı endişeleri var mı?

3-a- Evde sizle kalabilsin diye okula gitme de isteksizlik gösterir mi?

3-b- Evde sizle kalabilsin diye okula gitmeyi reddeder mi?

4-a- Onun yanında olmaksızın uyumaya gitmede isteksizlik gösterir mi?

4-b- Onun yanında olmaksızın uyumaya gitmeyi reddeder mi?

4-c- Evde sizinle birlikte kalma isteği sebebiyle ev haricindeki herhangi bir yerde (arkadaş veya akraba) uyumaya isteksizlik gösterir mi?

4-d Evde sizinle kalma isteği sebebiyle ev haricindeki herhangi bir yerde (arkadaş veya akraba) uyumayı reddeder mi?

5-a- Sizinle birlikte olma isteği sebebiyle evde yalnız olmaktan kaçınır mı?

5-b- Evin çevresinde sizi göremeyince rahatsız olur mu?

6- Sizden ayrılma içerikli tekrarlayan gece kabusları var mı?

7- Okul günlerinde mide ağrısı, baş ağrısı, bulantı veya kusma gibi fiziksel şikayetleri olur mu?

8-a- Sizin ikinizin ayrılacağını bildiği zaman (örn. işe gitmek için veya gece çıkmak için)

8-b- Sizin ikinizin ayrılacağı zaman (örn. işe gitmek için veya gece çıkmak için) rahatsız olur mu?

9-a- Sizle olmadığı zaman üzüntülü gözükür mü?

9-b- Sizle olmadığı zaman, okul ödevlerine konsantre olmakta veya oynamakta zorlandığı gözlenir mi?

Dikkat: 9 madde DSM-III kriterlerine göre SAD'ı yansıtır. (Zucker ve ark.1996 akt. GATA, Tarihsiz).

SAD tanısı için 9 sorunun 3'ünün evet cevabı alması gerekir (Üre, 2001).

Yalnızlık fobisinin ayrılık anksiyetesiyle ilişkisi olduğu öne sürülmektedir. Çocuklarda ayrılık anksiyetesi yaşayanların erişkinlikte agorafobi ve panik bozukluğu geliştirme olasılığını yüksek bulundurmuş. Türkiye'de yapılan toplum taramasında da, ayrılık korkusunun agorabi ile ilişkisi diğer tüm özgül fobilerden daha kuvvetli olarak bulunmuştur. (Tükel, 2000).

TARİHÇE

İlk olarak 1932'de Broadwin; Okul reddi ile ilişkin anksiyeteli çocukları; okula gitmemeyi tarif eden okuldan kaytarmanın (kaçmanın=truancy) bir formu olarak tarif etmiştir. Okuldan kaçma, kurallara uymamanın ve suç işlemenin ilk işaretidir. Broadwin okul reddini tarifinde çocuk; bir kaç aydan, bir yıla kadar sürede okulda bulunmamıştır. Devamsızlık belirgindir. Çoğu zaman aile çocuğu nerede olduğunu bilir. Çocuk, anne ile beraber veya evin yakınında bir yerdedir. Kaytarmanın sebebini anne-baba ve öğretmenler anlayamaz. Çocuk; “okula gitmekten korktuğunu”, “öğretmenden korktuğunu” veya “okula niçin gitmek istemediğini bilmediğini” söyleyebilir. Çocuk evde olduğunda mutlu ve kaygısızdır. Okulda mutsuzdur, cezalara rağmen ilk fırsatta eve kaçar. Genellikle ani başlangıçlıdır. Broadwin'in; “Bu çocuklar annesine kötü birşey olacağından korkarlar, rahatlama ve anksiyetesini yatıştırmak amacıyla evlerine kaçarlar” gözlemi daha sonraları birçok klinik çalışmada gösterilmiştir. Bu gözlemlere dayanarak birçok okul reddinde okul korkusunun, gerçekte evden ayrılma korkusu olduğu tarzında şekillenmiştir. 1941'de yaygın okula devamsızlık sebeplerinden ayrı olarak okul fobisi (school phobia) tanımlandı. Klinik bulgular gösterdi ki; okul reddi (school refusal) tek bir sebebe bağlı değildi, birden fazla sebep rol oynuyordu (GATA, Tarihsiz).

Hersov; okul kaçağı (kaytarma=Truancy) ve okul reddi ayırımının üzerinde durdu. 50 okul kaçağı ve 50 okul reddi olan çocuk karşılaştırdı. Okul reddi olan çocukların artmış duygusal problemlili ailelerden gelmekte olduğunu, çocukluğunda daha az sıklıkla anne yoksunluğu yaşadıklarını, pasif, bağımlı ve aşırı korunmuş olduklarını tespit etti. Bu çocuklar kaytaran çocuklara oranla okulda başarı ve davranış olarak daha yüksek standart gösteriyorlardı. Bu çocuklarda anksiyete ve depresif semptomlar da dikkati çekmekteydi. Okul kaçağı olan grup, büyük oranda disiplin yoksunu olan ailelerden gelmekte, bebekliğinde anne yoksunluğu daha fazla yaşamış ve geç çocuklukta anne-baba yoksunluğu daha fazla yaşamış çocuklardı. Bu çocukların okul değişiklikleri daha sık ve başarıları daha düşüktü. Okuldan kaçma, antisosyal davranımın bir görünümüydü (GATA, Tarihsiz).

Klinik Görünümler

Okul fobisinde iki ana eğilim karşılıklı rol oynar (GATA, Tarihsiz).

1. Okul ile ilişkili kaçınma davranışları
2. Rahat ve güvenliği sağlayacak durumları aktif arama

Aşağıdaki tarzlarda gözlenebilmektedir (GATA, Tarihsiz);

1. Okul gitme öncesi anlaşılmaz şikayetler veya okula gitmede isteksizlik, yalvarma, kapışma ve cezalandırmaya rağmen okula gitmeyi reddetme

2. Okula gitmek için evden ayrılma vakti geldiğinde, aşırı anksiyetenin ve panik bulgularının gözlenmesi. Çocuk sıklıkla okulda tutulamaz veya yarı yolda geri döner. Anne-baba çocuğu okula götürdüğü zaman, ayrılık anı dramatik bir tabloyu andırır

3. Bu çocuklarda okula devam etmek için ortalama zeka seviyesi (IQ) kontrol gruplarıyla eşit veya beklenenden daha iyi olması ile karakterizedir

4. Orta seviyeli ailelerde daha yaygındır

5. Bu çocukların annelerinin 1/5'i bir psikiyatrik bozukluğa sahiptir. Anksiyöz veya depresif niteliktedir

6. Küçük çocuklarda akut başlangıçlı oluşur. Fakat daha büyük çocuk ve adölesanslarda sıklıkla daha sinsî başlangıçlıdır. Ayrılma anksiyete bozukluğu... çocuklarda en sık oluşur

7. Faktörler şunlar olabilir; kaza, hastalık veya ameliyat geçirme, kamp veya okul için ilk kez evden ayrılma, okul arkadaşının gidişi veya kaybı, çocuğun bağlı olduğu akrabaların hastalığı veya ölümüdür. Bu olaylar çocukta tehdit oluşturur ve anksiyete açığa çıkarır

8. Adölesanslarda ve yaşı büyük çocuklarda başlangıç daha tedricî olabilir. Ev dışındaki arkadaş grup aktivitelerine katılımında azalmayla birlikte. Çocuk annesine yapışıp ve onu kontrol etmeye çalışabilir. Bu yaş grubu yakın muayenede edildiğinde, depresif semptomlar, diğer davranış problemleri veya nadiren bir psikotik hastalık gösterebilir

9. Belirtileri; iştahsızlık, bulantı, kusma, bayılma, baş ağrısı, karın ağrısı, anlaşılmasız halsizlik, ishal, vücut ağrıları... gibi somatik şikayetlerle maskelenebilir. Şikayetler okul öncesi veya okulda başlayabilir. Fakat eve gelmesini takiben semptomlar çabukça iyileşir. Okul reddi uzun süreli evde devamlı bakım gören kanserli çocuklarda da bildirilmiştir. Okul korkusu çoğunlukla sinirli bir öğretmen, sınavda başarısızlık korkusu, kabadayı bir arkadaştan korku gibi yüzeydeki bir nedenle açıklanır. Bunlar bazen gerçekte doğrudur. Ancak genelde okul korkusu olarak yanlış adlandırılan bu korkunun kökeninde, duygusal ilişki kurduğu kimselerin veya kendisinin başına birşey gelmesinde ve böylece kendisi için çok önemli bu kişiden ayrılma korkusu vardır. Korku duygusu gerçekte bir ayrılma anksiyetesidir. Okul çocuğu veya ergen normalde 24 aylık bebeklerin korkusunu yaşamaktadır. Okula gitmede reddin olmadığı ciddi ayrılık anksiyetesini oluşturabilir (Last, 1987) ve ayrılık anksiyetesini veya anksiyete ve/veya depresyon kanıtı olmaksızın da okul fobisi oluşturabilmektedir (Ekşi, 1990).

Görülme Sıklığı

Ayrılma anksiyetesini bozukluğu nadir değildir. Çocukların ve genç ergenlerin ortalama % 4'ünde bu bozukluğa rastlanmaktadır. Okul reddinin bütün formlarının sıklığı 1000 okul yaşı çocuğunda 17 ve çocuk psikiyatrisi kliniğine

müracaat edenlerin % 5-8' ini oluşturur. 10-11 yaşlarında sonra oran düşer. Ayrılma anksiyetesi belirtileri kız çocuklarında erkek çocuklarına oranla daha sık gözlenir. Erkek ve kız çocukları eşit olarak etkilenir. Bu durum en sık erken çocukluk yıllarında gözlemlenir. Zeka ve eğitim başarısı ile ilişkili değildir. Tek çocuk olma veya kardeşleri olması arasında fark yoktur.

Seperasyon anksiyete bozukluklu çocuklar, yaygın olarak ikinci bir psikiyatrik tanı almaktadırlar. Oranlar üç periyotta en yüksektir. Seperasyon anksiyetesinin en yaygın formu olan; okula başlarken ve hemen sonrası okul değişimi ile ilişkin olan 11 yaşı 14 yaş ve sonrası semptomlar tip ve şiddet olarak farklılaşmaya başlar ve depresyon gibi daha ciddi psikiyatrik bozukluklarla ilişkilidir (GATA, Tarihsiz).

Gidiş

Ayrılma anksiyetesi bozukluğu bazı yaşam zorluklarından sonra (örn. bir yakınının ya da evcil hayvanın ölümünden sonra, bir çocuğun ya da akrabanın hastalığı sırasında ya da okul değiştirme, yeni komşuların olduğu bir yere taşınma ya da göç ile) gelişebilir. Başlangıcı okul öncesi yaşlardan da önce olacak kadar erkendir ya da 18 yaş öncesi herhangi bir yaşta başlar, bazen ergenlik dönemine kadar sarkabilir. Tipik olarak alevlenme ve iyileşmelerle seyredir. Olası ayrılıklara karşı anksiyete ve ayrılığı içeren durumlardan kaçınma davranışları ile birlikte yıllarca sürebilir (GATA, Tarihsiz).

Ailesel Özellikler

Genellikle karşılıklı bağımlı, patolojik anne-çocuk varlığında gelişir. Genellikle bu çocukların çok koruyucu anneleri, çok uzak ve soğuk duran babaları vardır. Bazen ise anne ve baba çocuğa aşırı derecede düşkündür, kendileri de çocuklarından ayrılmayı bir türlü göze alamamışlardır. Bazen de anne ve babaların kendileri nörotik ve güvensizdir, çocuğun başına kötü şeyler geleceğinden gereksiz yere korkmuş ve çocuğu hep evde tutmaya çalışmışlardır. Böylece çocuk kendisinde farkında olmadığı halde evden uzaklaşınca veya okulda iken annesine, babasına veya kendisine korkunç şeyler olabileceğinden korkmakta ve bunu engellemek için evde kalmakta ısrar etmekte, zorlandığı zaman panik içine düşmektedir (Ekşi, 1990).

Berstein (1988) ciddi okul fobisi olan çocukların birinci derece akrabalarında depresyon ve anksiyete bozukluğu oranları daha yüksek olduğunu gösterildi. Bu çocukların ailelerine verilen aile değerlendirme ölçeklerinde aile fonksiyonunda daha fazla bozukluk tespit edildi. (Rol performansı, iletişim, duygusal ifade edim ve kontrol yönüyle) (GATA, Tarihsiz).

Ayrırcı Tanı

Ayrılma anksiyetesi, yaygın gelişimsel bozukluklar, şizofreni ya da diğer psikotik bozuklukların bir parçası olabilir. Bu bozukluklardan herhangi birinin gidişi sırasında ayrılma anksiyetesi bozukluğunun belirtileri ortaya çıkarsa, ayrı bir ayrılma anksiyete bozukluğu tanısı konmaz. Ayrılma anksiyete bozukluğu, yaygın anksiyete bozukluğundan anksiyetenin temel olarak evden ya da bağlandığı kişilerden ayrılmayla ilgili olmasıyla ayırt edilir. Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde ayrılık tehdidi aşırı anksiyeteye, hatta panik atağına yol açabilir. Panik bozukluğunun tersine anksiyete, beklenmeyen bir panik atağının gösterdiği güçsüzlükten çok, evden ya da bağlanılan başlıca kişilerden ayrılma ile ilgilidir. Yetişkinlerde ayrılma anksiyetesi bozukluğu, nadirdir ve ayrılma korkuları, agorafobi ile birlikte panik bozukluğu ya da panik bozukluğu öyküsü olmadan agorafobi ile daha iyi açıklanabiliyorsa, ek bir tanı olarak verilmemelidir. Davranım bozukluğunda okuldan kaçma sık görülür, ancak nedeni ayrılma kaygısı değildir ve çocuk eve dönme yerine evden uzak durma eğilimindedir. Bazı okul reddi olgularında, özellikle ergenlikte, neden ayrılma anksiyetesi bozukluğu değil sosyal fobi ya da duygu durum bozukluklarıdır. Psikotik bozukluklardaki halüsinasyonlardan farklı olarak, ayrılma anksiyetesi bozukluğunda yaşanan olağan olmayan algısal yaşantılar gerçek bir uyarının yanlış algılanmasına dayanır ve sadece belli durumlarda (örn. gece vakti) ortaya çıkar ve bağlandığı başlıca kişiler geri geldiğinde bu algılama kaybolur. Klinik değerlendirmede çocuğun normal gelişimine uygun ayrılma anksiyetesini, ayrılma anksiyetesi bozukluğundan ayırımında, klinik olarak belirgin olan ayrılık anksiyetesi kullanılmalıdır (GATA, Tarihsiz).

Tedavi

Genel destekleyici yaklaşımlar, semptomları azaltma teknikleri çocuğu okula döndürmede başarısız olduğu zaman psikiyatrik tedaviye başvurulur. Tam bir tetkikten sonra terapist çocuğun okula dönmesini dikkate almadan ailenin beklentilerini çocuğa açıkça ifade eder. Okul, aile ve çocuğu içeren bir program terapist tarafından koordine edilir. Aile terapisi kadar aile eğitimi önceki motivasyonları tasvir etmek ve okula dönmesine bakmaksızın akla uygun beklentileri yapmada çocuğa yardım etmek için, uygun yöntemleri öğretmek için gereklidir. Bu bozukluğa sahip olan çocukların büyük bir kısmında ailelerin ayrılmaya zorlandıklarında panik düşünceleri gelişir. Ya antidepresyon ya da antianksiyete ilaçlarının bilinçli kullanımı tedavi hedeflerinin kolaylaştırmak için gereklidir (Üre, 2001).

Ailelere Tavsiyeler

1. Çocuk kesinlikle suçlanmamalı
2. Bu veya buna benzer durumun birçok çocukta olabileceği ve düzeltilebileceği söylenmeli. 3. Okula karşı korkusu varsa okul idaresi ve öğretmeni ne işbirliği içinde olunmalı.
4. Çocuğa mutlaka okula gitmesi gerektiği, zamanla bu korkunun azalabileceği belirtilmeli.
5. Çocuğun tedavisi, davranış ve oyun terapisi ile sürdürülmeli.
6. Anne terapisi için profesyonel yardım alınmalı (Sözen, 2006).

Anksiyete Kaygısı Bozukluğu (AKB) olan çocukların ailelerinin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bölümlerine en sık başvuru nedeni okul nedenidir (% 75). AKB olan erkek çocuklarda okul reddi kızlara oranla daha sıktır (P < 00.1). AKB olan çocukların ailelerinin bedensel yakınmalarını çocuklarına aktarılması ve bunları bazı konularda çocuklarına yaptırım olarak kullanması annelerin yaklaşık yarısında saptanırken, zorunlu yaşam olayları ¼ 'ünde belirlendi. AKB olan çocukların annelerine uygulanan "Eysenck Kişilik Envanteri'nin sonuçlarına göre kişiliğin psikotiklik ve nevrotiklik boyutlarının puanları, kontrol grubuna oranla anlamlı

derecede yüksek bulundu ($P < 0.001$). Bu sonuçlar AKB olan çocukların normal çocuklara göre daha sık ruhsal sorunları olduğunu ve annelerini nevroitik kişilik özellikleri taşıdığını göstermektedir (Türkbay, 2001).

2-Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ülkemizdeki anne-çocuk ilişkilerinin bir yönünü sistemli bir şekilde araştırmak ve üniversite öğrencileri arasından geçmişlerinde yaşadıkları ayrılık kaygısı ve anneleriyle çocukluk dönemlerindeki bağlanma stilleri arasında nasıl bir ilişki olduğunun incelenmesidir. Ayrıca bulunacak ilişkinin gelecek nesillerin çocuk yetiştirme ve sağlıklı bağlanma koşullarının göz önüne serilip ebeveynlere yol gösterici olmasını sağlamaktır.

Problem Cümlesi

“Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?”

Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
2. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri annenin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ilköğretim I. kademedeki öğretmen değiştirmeye göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri aile yapısı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri çocukluk döneminde yaşanan duygusal veya fiziksel travma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

7. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ebeveynlerin genel tutumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

8. Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri topluluk karşısında konuşma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

Bağlanma ve güven duyma ihtiyacı çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren beslenme ve barınma ihtiyacı kadar önemli bir olgudur. Yerinde ve uygun miktarda oluşturulan güven duygusu sağlıklı bir bağlanmaya ve dolayısıyla güçlü bir “ben” olgusuna yol açar. Son dönemlerde yapılan araştırmalar göstermiştir ki sağlıklı bir bağlanma süreci yaşamamış bireyler ileriki yıllarda birçok ruhsal hastalık için ciddi riskler taşımaktadırlar.

Çocuk eğitiminde anne-babanın yüklendiği roller araştırmaları zorunlu kılmıştır. Bu amaçla son yıllarda anne-baba eğitimine önem verilmeye başlanmış, ebeveynlere yardımcı olacak çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak bu araştırmaların yeterli olduğu söylenememekle beraber araştırılmayı bekleyen birçok konu olduğu bir gerçektir. Bu konulardan bir tanesi çocuğun bağlanma stili ile yaşadığı ayrılık kaygısı arasındaki ilişkinin niteliğidir.

Geçmişte yaşanan ayrılık kaygısı ile bireylerin bağlanma stilleri arasında nasıl bir ilişkinin var olduğu tespit edildikten sonra başta ebeveyn eğitimi olmak üzere çocuk eğitimi ve öğretmen yetiştirmeye yönelik çalışmalarda alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Cinsiyet, anne-babanın çalışma durumu, aile yapısı, yaşanan travma, aile ilişkileri ve ebeveyn tutumlarının kişilik üzerinde etkisi bilinmektedir. Bu nedenle yukarıda değinilen etkenlerin kişilik yapısı ve bağlanmaya etkisi ile yaşanılması muhtemel ayrılık anksiyetesi ile ilişkisinin tespiti öğrencilerin sosyalleşmelerinin sağlıklı olması açısından önemlidir. Yapılan araştırma ile bu alandaki literatüre katkıda bulunabileceği ve yeni araştırmalara ışık tutulabileceği düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin ayrılık kaygısı ölçeği ile ilişki ölçekleri anketine gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevapladıkları kabul edilmiştir.

2. Araştırmanın değişkenlerini ölçmek amacıyla kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin var olduğu kabul edilmiştir.

3. Kullanılan ölçeklerin öğrencilerin durumlarını tespit etmede yeterli olacağı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir.

1. Araştırmanın verileri bilgi toplama araçlarından toplanacak verilerle sınırlıdır.

2. Araştırma bulguları Selçuk Üniversitesi 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında Eğitim Fakültesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Sağlık Meslek Yüksekokulu' da okuyan I.sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

3. Araştırma sonuçları ölçeklerin yorumlamasından ve literatür taramasından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Bağlanma: İnsanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanır (Bowlby, 1969 akt. Hamarta, 2002).

Bağımlılık: Bir başkasına yardım ve güvenlik için bağlanmadır (Ekşi, 1990).

Bağımlı Kişilik: Başkalarına boyun eğen, her fırsatta başkalarını arkasına destek ve dayanak almak isteyen, özgür seçim yapamayan kişidir (Ekşi, 1990).

Bağlanma Stili: Bağlanma stilleri, bireyin kendisini ve diğer insanları nasıl gördüğünü açıklayan sosyal etkileşim durumudur. Dört bağlanma stili vardır. Güvenli (+,+), Kayıtsız (+,-), Saplantılı (-,+), Korkulu (-,-) (Hamarta,2004).

Anksiyete (Kaygı): Kaygı, kötü bir şey olacağına dair duyulan endişe, üzüntü duygularıdır (Çağdaş, 2004).

Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu (Seperation Anxiety Disorder): Evden ya da bağlandığı kişiden ayrılmaya bağlı aşırı anksiyetenin varlığıdır (Üre ve Diğerleri, 2001).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Kuramsal Görüşler

1. Psikanalitik Yaklaşım Göre Bağlanma

Psikanalitik düşünceye göre, eğer çocuk yaşamın ilk yılında annesi veya bakım veren kişiyle anlamlı bir ilişki kurabiliyor, sıcaklığını ve sevgisini hissedebiliyorsa kendini güvende hissedecektir. Bu güven duygusu kazanıldığı takdirde yabancıların yanında iken bile kendini rahat ve güvende hissedecek, yabancılarla bile olumlu ilişkiler kuracaktır. Temel güven duygusu geliştirememişse güçlü bir “ben” olgusu geliştiremeyecek ve ileriki yaşlarda ya aşırı bağımlı ya da tamamen bağlanma duygusundan yoksun olacaktır.

Psikanalitik yaklaşımı benimseyen psikologlar, güven duygusunun gelişmesi için özellikle ilk yılda annenin çocuğa bakımının niteliği üzerinde durmuşlardır. Çocuk objenin kalıcılığını ve kendi vücudunun devamlılığını, becerilerini ve güdülerini tanıırken çeşitli uyarıcılarla karşılaşır. Bu arada çevresindekilerle de ilişki kurmak zorundadır (Şen, 1997). Çevresinde karşılaştığı kişilerle kuracağı ilişkinin niteliği anneye kurmuş olduğu bağla yakından ilişkilidir.

Freud, erişkinlik kişiliğini anlamak için bireyin çocukluk yıllarındaki ilişki ve deneyimlerini incelemek gerektiğini savunur (Yavuzer, 1990).

Erikson'a göre, bebeklik dönemindeki anne-çocuk ilişkisi çocukta temel güven duygusunun gelişmesi açısından çok önemlidir (Hortaçsu, 1991, Gander ve Gander, 1993). Hayatın ilk günlerinde bebeğin psiko-sosyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Bebekle annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı kişilerarası ilişkilerin temelini oluşturur (Yavuzer, 1990, Cüceloğlu, 1991, Şen, 1997).

Psikanalitik kuram çerçevesinde, yaşamın ilk yılında bebeklerin içgüdüsel haz almalarının merkezinde oral bölgenin olduğuna dikkat çekilerek; bağlanmanın ortaya çıkışında annenin bebeği emzirmesinin, açlığını gidermesinin önemi vurgulanmaktadır (Görünmez, 2006).

Annenin kendisini hep seveceğinden, terk etmeyeceğinden, kendisini isteyeceğinden emin olma duygusu Erikson'a göre, çocukta güven duygusunun temelini oluşturur. O zaman anne bir süre yanında olmasa, ihtiyaçlarını zaman zaman karşılayamasa bile bebek bunu hisseder ama olumsuz etkilenmez. Çünkü anne az sonra gelecek ya da ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Kısa bir süre annesinin yanında olmaması kendisini bırakması demek değildir. O halde anne-bebek arasındaki düzenli alma-verme ilişkisi, bebeğin zihninde annenin sürekli oluşunu sağlamaya başlar. Bu ilişki tutarlı ise, kendisine bu ilişkiyi sağlayan anne değişmeyen kişi ise, bebekte güven duygusu gelişir. İşte Erikson'a göre, anne-çocuk ilişkisindeki süreklilik, tutarlılık ve aynılık "çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturur" (Ekşi, 1990).

Freud'un ilk kavramsallaştırmalarından oluşan dürtü kuramına göre, bebekler "*birincil narsisizm*" denilen ben merkezci bir dünyada yaşarlar. Bu bağlamda sahip oldukları fiziksel enerjilerinin boşaltılması ve kaygılarının azaltılması için anne aracı konumundadır (Holmes 1993, akt. Görünmez, 2006). Bebeğin bu süreçteki rolü temelde pasif olarak kabul edilmekle birlikte, anne, bebeğin beslenmesi sırasında aldığı zevkle yakından ilişkili olduğundan, bir haz kaynağı olarak görülmekte ve bebek için bir bağlanma nesnesi haline gelmektedir. Bunun yanı sıra, bebeğin açlık gereksiniminin giderilmesiyle ortaya çıkan hoşnutluğa, annenin duyarlı, sevgi dolu bakımının eşlik etmesiyle, bebekte güven duygusunun oluşması ve genel kaygı durumunun azalması olanaklı hale gelmektedir. Bu süreçte anne ile kurulan bağlanma ilişkisiyle kazanılan *güvenlik hissi* çocuğun dikkatini dış dünyaya yöneltmesine ve egosunun gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda, yaşanan güvenlik hissiyle birlikte giderek çocuğu annesinden ayıran bir benlik hissi oluşmakta ve bu anlayış sonraki yaşamında sağlıklı duygusal ilişkiler kurabilmesine yardımcı olmaktadır (Berk, 1989, Görünmez, 2006).

2. Davranışçı Yaklaşım Göre Bağlanma

Davranışçı yaklaşım çerçevesinde bağlanma, çocukların diğer davranışlarında olduğu gibi, bir dizi uyarıcı-tepki mekanizmasından oluşmaktadır (Turner ve Helms, 1991). Organizma birincil pekiştireç olarak açlık gibi temel bir dürtüye sahiptir. Bebek için en önemli pekiştireç olan yiyecek, anne tarafından

tekrarlayan şekilde bebeğe sunulmakta ve anne ikincil pekiştireç olma özelliği kazanmaktadır. Bir başka ifadeyle, bağlanma davranışları, annenin tekrarlayan şekilde bebeğin açlığını gidermesi ve onun duyduğu hoşnutluk sonucunda oluşan öğrenilmiş ya da ikincil bir dürtü olarak değerlendirilmektedir (Berk 1989 akt. Tolan 2002, akt. Görünmez, 2006).

Klasik koşullanma yaklaşımına göre, çocuk ve anne-baba arasındaki bağlanma şöyle ifade edilebilmektedir. Çocuk altını ıslattığında, acıktığında ya da başka bir nedenle rahatsızlık duyduğunda ağlar. Bebeğin ağladığını gören anne, baba veya bakım veren kişi çocuğun yanına gelir rahatsızlığını giderir. Burada bebeğin ağlaması pekiştireç olarak değerlendirilir. Bebek de rahatlama duygusu ile anne, baba veya bakım vereni koşullandırır. Diğer bir ifadeyle anne, baba veya bakım veren kişi bebek için ödül değeri kazanır.

Bebek annesini genellikle açlığının ve rahatsızlığının giderilmesi sırasında gördüğü için rahatlama duygusu ile annesi arasında bir bağlantı kurar ve bu nedenle annesine ilişkin olumlu duygular geliştirir. Zamanla anne-babanın varlığı çocukta rahatlık, huzur, güvenlik duygularını uyandırmaya başlar (Cüceloğlu, 1992).

Edimsel koşullanmada çocuğun bazı davranışlarının güçlenip, bazı davranışlarının sönmesi şöyle açıklanmaktadır. Çocuk annesine bakıp gülümsediği zaman anne çocuğunu kucaklayıp öpüyor ve ona güzel şeyler söylüyorsa çocuğun anneye gülümseyerek bakma davranışlarında artma olur. Çünkü çocuğun olumlu davranış göstermesinin hemen ardından anne tarafından sözel ya da fiziksel olarak gösterilen hoşnutluk ifadesi pekiştireç görevi yapmakta ve o davranışın tekrarlanma olasılığını arttırmaktadır (Rushton ve Teachman, 1978). Bebeği kucağında tutarken haz veren anne onun huzursuz olduğu zamanlarda da rahatlamak için yakınlığını isteyeceği nesne olacaktır. Öte yandan, anne ancak çocuk ağladığı zaman ilgi gösteriyorsa, çocuğun ağlama davranışlarında bir artma meydana gelecektir (Cüceloğlu, 1992, Şen, 1997).

3. Biyolojik Yaklaşımına Göre Bağlanma

Bu kuramın görüşüne göre insanlar ve hayvanlar doğar doğmaz kendi cinslerinden olan bir erişkinle bağıllık ilişkisi kurmak için programlanmıştır. Bu

bağlılık ilişkisinin temel amacı bebeklerin tehlikelerden korunması, ihtiyaçlarının giderilmesi ve böylece yaşamlarının devamının sağlanmasıdır.

Bowlby'e göre, bebekler ve yetişkinler birbirlerinden hoşlanmak üzere programlanmışlardır. Bu da aralarındaki ilişkin ve bağlılığın kurulmasına yardımcı olmaktadır. Bebeğin görünüm özelliklerine ek olarak, bebeğin görünüşü ve hareketleri de yetişkine onun çaresiz ve bağımlı olduğu duygusunu verir. Böylece bebeğin görünüş ve hareketleri yetişkinlerin bakım tepkilerini uyandırır (Bell, 1979, akt. Şen, 1997).

Ancak aktarılan kuramın geçerliliği üzerindeki bazı sorunlar, hayvanlar üzerinde yapılan deneylerle giderilmeye çalışılmıştır. Bununla ilgili en önemli çalışma, Harlow ve Zimmerman (1958) tarafından yavru Rhesus maymunlarıyla yapılan deneylerdir. Bu deneylerde, yavru maymunlar doğar doğmaz annelerinden ayrılmış biri telden yapılmış ve göğsünde biberon bulunan bir maymun; diğeri ise kumaştan yapılmış ve yavruyu besleyemeyen bir maymun maketi kullanmıştır. Deney sonucunda, yavru maymunların telden yapılmış anneden süt içtikten sonra zamanlarını kumaş kaplı annenin yanında geçirdikleri onunla birlikte olmayı daha fazla tercih ettikleri, ona sarılıp uydukları gözlenmiştir.

Bu araştırma sonuçları iki açıdan önemlidir. Bunlardan birincisi, maymun yavrularının anneye yakın olma ve dokunma güdüsüne sahip oldukları ve bu güdünün açlık ve susuzluk gibi fizyolojik dürtülerden farklı olmasıdır. İkincisi, anne seçimi ile beslenme arasında bir bağlılığın olmamasıdır. Eğer yavru maymunlar zamanlarının çoğunu besin sağladıkları annenin yanında geçirmiş olsaydı, beslenme ile annelik arasında kuvvetli bir bağ olduğu söylenebilirdi. Oysa yavru maymunlar tel anneden beslendikleri halde zamanlarının çoğunu gerçek anneye benzeyen kumaş kaplı anne yanında geçirmişlerdir (Arı, 2005).

Bu durum karşısında, bağlanma davranışının oluşumu için, beslenmeye bağlı olmaksızın, "Dokunmanın verdiği rahatlık" olarak adlandırılan gereksinimin daha önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır. Psikanalitik ve davranışçı yaklaşımlarda bağlanmanın oluşumu açısından, bebeğin anne tarafından beslenmesinin önemi vurgulanmaktadır. Ancak, yukarıda aktarılan deney

doğrultusunda, bağlanma için beslenmenin tek başına yeterli olmadığı gözlenmektedir. Diğer taraftan, bebeklerin sadece bakım veren kişiye değil, diğer aile üyelerine ve cansız nesnelere karşı da bağlanma davranışları geliştirebildikleri dikkate alındığında, beslenmenin tek başına yeterli olmadığı bir kez daha görülebilmektedir (Görünmez, 2006).

Harlow (1958, akt. Arı, 2005), yukarıda özetlenen çalışmasına ek olarak, maymun yavrularında korku ve araştırma güdüsünü de incelemiştir. Çevreyi tanıma, nesnelere tanıyıp öğrenme (araştırma) ve korku ikilemi ile ilgili araştırmada içinde korkutucu nesnelere de bulunduğu iki büyük oda kullanılmıştır. Odalardan birinde gerçeğe çok benzeyen bir maymun maketi vardır, diğer odada maket maymun yoktur. Maymun maketinin bulunduğu odadaki yavru maymunların çevreyi tanıırken gösterdikleri korku belirtileri (korkudan yere çömelme, titreme, olduğu yerde sallanma) diğer odadaki yavru maymunlarındakinden yarı yarıya daha azdır. Maket maymunun bulunduğu odadaki yavru maymunlar, çevreyi incelemeye başlamadan önce makete sarılmakta ve dokunmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle anneyi bir hareket üssü olarak kullanmaktadırlar.

Harlow uzun süre anneden ayrı kalmanın sonuçlarını şöyle özetlemiştir: Annesinden ayrı kalan yavru maymun diğer maymunlara karşı hissi duyarsızlık, gözlemcilere saldırganlık, kendi kendini yaralama gibi davranışlar göstermiştir (Şen, 1997). Bulgu sonuçları göstermektedir ki bebek doğduğu andan itibaren kendisini doğuranla karşılıklı ilişki kurmak ister. Bu ilişkinin sonucunda da bağ geliştirir. Bağın gelişmesi için bebeğin doğduğu andan itibaren belli bir kritik evre söz konusudur. Bu kritik evrede anne ile bebek arasında fiziksel ve duygusal bir temas şarttır.

4. Bilişsel Kurama Göre Bağlanma

Bilişsel gelişimi savunan kuramcılara göre bağlanmanın temelinde çocuğun zihinsel gelişimi söz konusudur. Bebeklerin annelerini tanımaları, ağladıklarında veya herhangi bir tehlike durumunda başka kişiler arasından anneyi seçip onun yanında iken sakinleşmeleri, anneyi takip etmeleri çocuğun zihinsel gelişimiyle ilişkilidir.

Bu görüşü savunan psikologlara göre, çocuk nesnelerin sürekliliği kavramını geliştirmeden, annenin ya da babanın her zaman aynı kimse olduğunu kavrayamaz. Bu nedenle bilişsel gelişim çocuğun sosyal ilişkilerinin temelini oluşturur (Cüceloğlu, 1992).

Bir başka açıdan, bağlanmanın ortaya çıkışında bebeğin zihinsel yeteneklerinin gelişiminin önemi vurgulanmaktadır (Turner ve Helms, 1991 Akt. Tolan). Bebek, annesi ve çevresindeki diğer kişiler arasındaki algısal farklılıkları bilişsel olarak ayırt etmeye başladıkça, bağlanma ve yakın olma davranışları birbirini izlemektedir. Bebek, iki yaşından sonra (2-7 yaşları arası) Piaget'in kuramında yer alan *nesne devamlılığı* kavramını kazandıktan sonra, bakım veren kişi fiziksel olarak onunla aynı mekanda olmasa da var olduğunu bilmekte ve anne-bebek arasındaki bağlanma giderek daha güçlü bir düzeye gelmektedir (Görünmez, 2006).

J. Piaget'in yaklaşımına göre, bireyin bir objeye olan bağlılığı, objenin kalıcılığı kavramını geliştirmek gibidir. Çocuğun annesine duygusal olarak bağlanması, onun devamlılığını değerlendirir. Gerçekte hissetme sisteminin gelişimi çocuğun obje kalıcılığını algılamasını kolaylaştırır. Duygusal ilgiler, hareket ve algılamının dışında önem kazanır. Çocuklar belli objelere özellikle kendileriyle ilgilenen kişilere kuvvetli bağlar geliştirirler (Günçe, 1973).

Bağlanmada İçsel Çalışma Modelleri (Internal Working Model)

İçsel çalışma modelleri temelde hayatın ilk birkaç ayında geliştirilebilir (Main ve ark.1985). Bowlby'e göre anne veya bakıcıyla yaşanan günlük deneyimler çocuğun gelişiminde içsel temelleri oluşturur. Bowlby, kuramını oluştururken Piaget'ten etkilenmiş ve çocuğun zihninde oluşturduğu şemaların içsel çalışma modellerini oluşturduğunu savunmuştur. Annenin veya bakıcının çocuğa verdiği tepkiler ve onun yakınlık isteğine karşı verdiği cevaplar çocuğun zihnine kodlanır. Bowlby (1973), bu kodlamaları içsel çalışma modelleri olarak adlandırmıştır.

Bowlby (1973)'e göre zaman içerisinde çocuklar bakıcılarıyla olan yaşantılarını öyle bir içselleştirirler ki, bu ilk bağlanma yaşantıları çocuğun daha sonraki sosyal ilişkileri için de bir model oluşturur. Çocuğun gelişimi sürecinde bu bağlanma yaşantıları, "içsel çalışma modelleri" veya kendisinin ve diğerlerinin

zihinsel temsillerini oluşturarak içselleştirilir (VanIjzendoorn, Bakermans-Kranenburg, 1996). İçsel çalışma modelleri kavramı, bağlanmayı anlamada önemli bir kavramdır. Bowlby (1982), çalışma modelinin, çocuğun deneyimlerinin tamamen gerçek bir temsili olduğunu ileri sürmektedir. Bununla birlikte çalışma modellerinin, geçmişteki olayların bir yansıması olmadığını aksine bir değerlendirme ve bütünleştirme süreci olduğunu, dolayısıyla “çalışma modeli” teriminin öznel deneyimlere dayanan kişisel bir oluşum olduğunu da vurgular (Bowlby, 1982; Bretherton, 1985; Cassidy, 1994, akt. Hamarta, 2004).

İçsel çalışma modelinde anne veya bakıcının tepkileriyle yakından ilişkilidir. Çocuk ihtiyaç duyduğunda annesinin desteğini görür, ona rahatlıkla ulaşırsa annenin güvenilir ve destekleyici olduğuna ilişkin bilişsel temsiller oluşturur. Ancak tersi bir durumda anne ilgisiz ve ihtiyaç duyulduğunda ulaşılamaz olursa çocuk anneyi reddedici, kendisini ise sevilmeye ve önemsemeye değmeyen biri olarak algılar.

Bowlby (1973)’e göre bağlanma deneyimleri temelinde gelişen zihinsel modeller iki ana boyut içermektedir. Bunlar: bağlanma figürünün genel olarak korunma ve destek çağrılarına karşılık veren türden biri olarak görülüp görülmediği ve kişinin kendisinin başkaları, özellikle de bağlanma figürü tarafından yardıma değer birisi olarak görüp görmediğidir. Mantıksal olarak, bu değişkenler birbirinden bağımsızdır. Uygulamada ise iç içe geçmiş bir durumdadırlar. Sonuç olarak, bağlanma figürü modeli ve benlik modeli birbirlerini tamamlayıcı ve karşılıklı olarak birbirlerini doğrulayıcı biçimde gelişirler (Bartholomew 1994; çev. Sümer 1999).

Bowlby’nin kuramına göre çocuğun bağlanma figürü ile olan ilişkileri sonucu içselleştirdiği deneyimleri, sonraki dönemlerde aile ortamı dışında geliştireceği yakın ilişkiler için bir temel oluşturur. Bowlby’nin “içsel çalışma modelleri“ adını verdiği bu bilişsel temsiller iki anahtar özellikle tanımlanmaktadır: *Kendilik modeli*, bireyin, kendilik değerine ve başkaları tarafından sevebilirliğine ilişkin algılarını; *diğeri modeli* ise, bireyin yakın çevresindeki insanların bağlanılabilirliğine (bireye yönelik tepkilerinin tutarlılığına) ve güven vericiliğine ilişkin beklentilerini şekillendirir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). İçsel çalışma modelleri bireyin kendilik imgesini biçimlendirmek, yakın ilişkilere yönelik

beklentileri şekillendirmek ve yaşantıların yorumlanmasına rehberlik etmekle birlikte (Bartholomew 1997; çev. Solmuş 2002), görelî olarak durağan bir kişilik özelliği olan bağlanma stillerini de belirler (Sümer ve Güngör, 1999).

Bağlanma teorisi, içsel çalışma modellerinin çocuğun hayatı etkileyen pek çok yönünün olduğunu savunur. Örneğin, bu beklentiler ve inançlar topluluğu çocuğa yeni durumları değerlendirmede ve yeni davranışlar geliştirmede yardımcı olur. Çocuk böylece kendisiyle ilgili mevcut düşüncesi, gelecekteki rolleri ve akran ilişkilerinden beklentileri hakkında temel inançlarını da şekillendirmiş olur (Mitchell- Copeland, 1996).

İçsel çalışma modelleri bir çocuğun kendisiyle ilgili inançlarına dayalı olarak şekillenir. Çocuk bağlanma ilişkisi boyunca bakıcısının ne tür bir kişi olduğunu öğrenir. Örneğin, bir bakıcı duyarlıysa çocuk ebeveynine karşı sıcak ve sevgi dolu bir model geliştirir ve kendisini sevgiye ve özene değer olarak görür. Çocuk kendisini itilmiş ve önemsiz hissederse sevgiye ve rahatlığa değer olamadığına inanacaktır (Bowlby, 1973).

Bağlanma teorisine göre içsel çalışma modeli çocuğun ileriki yaşamını etkilediğini savunur. Çocuk ebeveyn davranışlarını öğrenerek içselleştirir. Daha sonra bu içselleştirmeleri ebeveyn davranışlarına rehber olarak kullanır.

Erken bağlanma ilişkilerinde içsel çalışma modellerinin çocuğun diğer ilişkilerinden beklentileri için önemlidir. Belirli bir biçimde bağlanma teorisi, anne ile erken bağlanma ilişkisinin çocukların gelecekteki akran ilişkilerine etki ettiğini ve bu ilişkileri şekillendirdiğini savunmaktadır (Bretherton, 1985).

Bağlanma Çeşitleri

Zihinsel modellerin olumlu veya olumsuz olması, ilişkilerinde hissedilen güvenliği korumaya çalışan bir kişinin sosyal çevrenin (özellikle de kişi için önemli olan başkalarının) sergilediği tepkileri ne derece tutarlı ve güvenilir olarak algıladığını ve kişinin kendisini ne ölçüde sevilmeye değer bulunduğunu doğrudan etkiler. Bu farklılaşan algılar da, görelî olarak, durağan bir kişilik özelliği olan bağlanma stilini belirler (Sümer ve Güngör, 1999).

Ainsworth'un Üçlü Bağlanma Modeli

Bağlanma kuramına önemli katkıları olan Mary Satler Ainsworth, Bowlby'nin geliştirdiği kuramı bireysel farklılıkları inceleyerek geliştirmiştir. Ainsworth'un kuramsal ve görgül çalışmalarının başlıca amacı, bağlanma kuramının "duyarlılık" denencesini sınamak, böylece, çocukluktaki bağlanma davranışının annenin çocuğun gereksinimlerine olan duyarlılığı ya da duyarsızlığı ile açıklanıp açıklanamayacağını anlamaktır (Güngör, 2000).

Ainsworth'un en önemli çalışması Ugandalı bebekler ve anneleri üzerinde uyguladığı "yabancı durum" deneyidir. Ainsworth ve öğrencileri (1978) içinde ilgi çekici oyuncakların ve psikologun bulunduğu bir odada anne ve çocuk ilişkilerini gözlemişlerdir. Bir süre sonra anneler bir gerekçeyle odadan ayrılmıştır. Çocukların annelerinin odadan ayrılmaları esnasında, ayrıldıktan sonra ve anneleri odaya girdikten sonra verdikleri tepkiler incelenmiştir. Çocukların yalnız kaldıklarında yaşadıkları stres durumu, sorunları tek başlarına çözmeye çalışmaları ve anneleri odaya döndükten sonra ona verdikleri tepkiler te tek gözlenmiştir.

Ainsworth'un Ugandalı bebekler üzerinde yaptığı üçer dakikalık yedi bölümden oluşan çalışmanın sonucunda bağlanmayı üç farklı gruba ayırmıştır. Güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stili (Weber, 2003).

1. Güvenli bağlanma (Secure Attachment)

Güvenli olarak bağlanmış bebeklerin davranışları, yakınlığı koruma, rahatlık arama ve bakıcıyı kesif için güvence üssü olarak kullanma yeteneği açısından Bowlby'nin doğanın orijinal modeli (hayvanların bağlanma davranışları) kavramlaştırmasına uymaktadır (Görünmez, 2006). Bu gruptaki çocuklar anneleri odadayken odayı ve oyuncakları araştırmış, psikologla iletişim kurmuş, sorular yöneltmişlerdir. Anne odadan ayrıldıktan sonra psikologla konuşmaya devam etmiş ve anneleri odaya döndüklerinde ona sarılmışlardır.

Güvenli bağlanma geliştiren çocukların annelerinin onlarla sık sık iletişim içinde oldukları, ihtiyaçlarına duyarlı oldukları gözlenmiştir. Bu çocuklar annelerinin ihtiyaçlarını karşılayacağından emin oldukları için çevrelerini keşfederken annelerini güvenli üs olarak algırlar (Ainsworth ve ark.1978). Bakıcının yokluğunda çok az

kaygı tepkisi göstermişler, bakıcının ortama dönmesi üzerine onlarla yakın temas kurmak istemişler ve temas sonucunda kızgınlık göstermeksizin yatışmışlar daha sonra ortamı araştırmaya geri dönmüşlerdir (Morsünbül, 2005).

2. Kaygılı/ kararsız bağlanma (Anxious-Ambivalent Attachment)

Evde gözlenen kaygılı/kararsız bağlanmış bir bebeğin bakıcısı, bebeğin sinyallerine tutarsız tepkisellik göstermiş, bazen ulaşamaz olmuş ya da tepkisi kalmıştır. Bu çocuklar hem kaygılı ve hem de kızgın davranışlar sergilemişlerdir. Anne çocuğun ihtiyaçlarını gidermede tutarsız davranışlar sergilemektedir. Bu anneler çocuğu nasıl yetiştireceği bilmeyen bu konuda kararsız olan annelerdir.

Kaygılı/kararsız bebeklerin annelerinin çocuklarının ihtiyaçlarına tepki verirken tutarsız oldukları ifade edilmektedir. Zaman içinde bu anneler çocuklarına doğru tepki verebilirler ancak bu anneler sık sık orada bulunmazlar, tepki vermede yavaşlar ya da tepkinin niteliği konusunda yetersiz veya güvenilmezdirler. Kaygılı/kararsız çocukların, annelerini ihtiyaçlarına karşı duyarsız ya da çok az tepki veren kişiler olarak görme ihtimali vardır. Bu çocuklar genel olarak annenin tepkisinin yeterliği ve devamlılığı konusunda güvensizdirler ve bu yüzden, kaçınan çocuklar gibi, ilk bağlandıkları kişinin istenilen rahatlık ve korumayı sağlayamayacağı beklentisindedirler (Hamarta, 2004). Bu çocuklar yabancılara karşı tedirgin, ebeveynlerden uzakta stres altına giren, ebeveyn döndüğünde bile rahatlayamayan davranışlar sergilerler. Bu çocuklar anne odaya tekrar girdiğinde ağlayarak kucağa alınmak isterler, yatırılmak için kucağa alındıklarında da anneden ayrılmak için ısrar ederler. Anne ile teması direnirler, bırakıldıkları zaman da karşı çıkarlar (Aydın, 2004).

3. Kaçınmacı bağlanma (Avoidant Attachment)

Ainsworth ve Diğerleri (1978), kaçınan bir bağlanma biçimi göstermeye eğilimli olan çocuğun duyarsız, reddedici ve ihmalkar bir annesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu annelerin daha az olumlu duygular besledikleri daha çok kızgınlık ve rahatsızlık sergilediklerini belirtmişlerdir. Kaçınan çocukların bağlanma figürüne karşı bastırılmış fiziksel ilişki kurma çabasında olma ihtimalleri diğer bağlanma stillerinden daha fazladır. Bu yüzden kaçınan çocukların ilk bağlandıkları insanın

istenilen rahatlık ve korumayı sağlayacak biri olmadığı beklentisini geliştirme ihtimalleri vardır (Hamarta, 2004). Kaçınmacı bağlanan bebeklerin bakıcıları çocuklarının rahatlama ve özellikle de yakın bedensel temas arzularını tutarlı olarak reddetmiş ya da caydırmışlardır. Bu çocuklar ayrılıklardan etkilenmez ya da huzursuz olmaz görünmüşler, anne ile temastan kaçınmışlar ve dikkatlerini oyuncaklarına odaklaştırmışlardır.

Kaçınan tipte bağlanma geliştirmiş olan çocuklar annenin varlığında anneye karşı ilgi veya tepki vermeyen, adeta annelerini görmezden gelen çocuklardır. Annenin yokluğundan fazla etkilenmezler, tekrar anneye bir araya geldiklerinde anneden uzak durma ve dikkatlerini oyuncaklara odaklamayı tercih ederler (Aydın, 2004).

Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modeli

Bartholomew (1990), Bowlby (1982) tarafından ortaya konulan benlik modeli ve bağlanma figürü modelini yetişkin bağlanma stillerini daha iyi açıklamak için dörtlü bağlanma modelini geliştirmiştir. Bu modele göre, insanların diğer insanlara ilişkin çalışma modelleri olduğu gibi kendisine ait çalışma modelleri de vardır. Bireyin kendisine ilişkin benlik modeli hakkındaki olumlu ya da olumsuz düşüncesi ikili ve diğer insanlara ilişkin çalışma modeli olumlu ya da olumsuz olarak ikili ise çalışma modelleri dört bileşimde tanımlanabilir (Hamarta, 1994).

Bartholomew ve Horowitz (1991)'e göre bağlanma stillerini belirleyen ana temalar benlik ve başkaları modelidir. Benlik modelinin olumlu olması başkalarının onayını almaya gerek kalmadan özsaygının ve kendini sevebilirliğin olması anlamına gelmektedir. Benlik modelinin olumsuz olması ise bireyin kendine karşı düşük özsaygı ve mutlaka başkalarının onayını almaya ihtiyaç duyması anlamına gelir. Bu hususlar dikkate alındığında bağlanma stillerinin olumlu ve olumsuz kutuplar olarak dört temel bağlanma stiline ortaya çıktığını savunmaktadır.

1. Güvenli (secure) bağlanma stili

Güvenli bağlanma stili olumlu benlik ve başkaları modellerinin birleşimini içermektedir. Bu anlamda, güvenli kişiler olumlu benlik algısını ve kendini sevmeye değer görme duygusunu başkalarının güvenilir, destek veren, ulaşılabilir ve iyi

niyetli olduğuna dair olumlu beklentilerle birleştirir. Bu özellikleriyle güvenli kişiler hem başkalarıyla kolaylıkla yakınlık kurabilir hem de özerk kalmayı başarabilirler (Sümer ve Güngör, 1999a).

Kişi kendisinin sevilmeye değer olduğunu, başkalarının da genel olarak kabul edici ve destekleyici olduklarını düşünür, ilişkilerinde güvenli ve rahattır. Başkalarıyla kolayca yakınlık kurabilirken aynı zamanda ilişkilerinde de özerk kalabilir. Bu bağlanma stili Hazan ve Shaver'in (1994) güvenli bağlanma stiline karşılık gelmektedir (Görünmez, 2006).

2. Saplantılı (preoccupied) bağlanma stili

Saplantılı (preoccupied) bağlanma stili, olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Saplantılı bağlanma, kendini değersiz hissetme veya sevilmeye değer görmeme duyguları ile başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmeleri yansıtır. Bu nedenle saplantılı bağlanan kişiler yakın ilişkilerde kendini doğrulama ya da kanıtlama eğilimi gösterirler. Bu kişiler sürekli olarak ilişkileri ile takıntılıdır ve ilişkilerinden pek de gerçekçi olmayan beklentilere sahiptirler. Kuramsal olarak, güvenli ve saplantılı bağlanma stilleri Hazan ve Shaver'in güvenli ve kaygılı/kararsız stillerine karşılık gelmektedirler (Sümer ve Güngör, 1999a).

Kişinin kendisine karşı değersizlik duyguları beslediği (olumsuz benlik modeli), başkalarını ise olumlu olarak değerlendirdiği (olumlu başkaları modeli) stildir. Bu bireyler kendilerini sevilmeye değer görmezken başkalarını sevilmeye değer bulurlar, ilişkilerinde genellikle takıntılıdır.

3. Kayıtsız (dismissing) bağlanma stili

Kayıtsız stil ise kendine değer verme (yüksek özsaygı) ve başkalarına karşı olumsuz tutuma sahip olmanın karışımı ile tanımlanır. Kayıtsız stile sahip kişiler, özerkliğe aşırı derecede önem verirler ve başkalarına olan gereksinimi ve yakın ilişkilerin gerekliliğini savunmacı bir şekilde reddederler (Bartholomew, 1990). Bartholomew'e göre, kayıtsız kişiler yakınlık duygusundan yoksun kalma pahasına özerklik duygusuna ve yüksek özsaygıya sahip olurlar (Sümer ve Güngör, 1999a).

Benlik modelinin olumlu ancak başkaları modelinin olumsuz olduğu bağlanma stilidir. Kendilerini değerli görme eğilimindeyken, başkalarına karşı olumsuz tutum içerisindeyler. Bu kişiler özerkliğe aşırı önem verirler; başkalarına duyulan ihtiyacı ve yakın ilişkilerin önemini savunmacı bir şekilde reddederler (Görünmez, 2006).

4. Korkulu (fearful) bağlanma stili

Her iki zihinsel model de olumsuzdur. Bu stil güvenli bağlanma stilinin tam tersidir ve bireysel değersizlik duyguları ile başkalarının sevgisine ve desteğine layık görmez; başkalarını da reddedici ve güvenilmez olarak görür. Bu bağlanma stili Hazan ve Shaver'in kaçınan bağlanma stiline karşılık gelmektedir (Sümer ve Güngör 1999a, Görünmez, 2006)

Bireyin başkalarının güvenilmez ve reddeden bireyler olacağı düşüncesi ile kendisinin sevilmeyeceğine ilişkin beklentileri ve değersizlik duygusunu ifade etmektedir. Bu stil, diğer insanlarla yakın olmaktan kaçınarak, reddedilme riskine karşı kendilerini koruma çabalarını ifade etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu bağlanma stili Hazan ve Shaver (1987)'in yetişkin bağlanmasında belirttiği kaçınma biçimine karşılık gelmekte ve "korkulu bağlanma stili" olarak isimlendirilmektedir (Hamarta, 1994).

Kayıtsızların korkululara oranla daha yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olduklarını ve bu kişilerin gerçek ve ideal benlik kavramları arasında daha az farklılıklar bulunduğu saptanmıştır. İlişkilerde bağımlılık düzeyini gösteren yatay ekseninde, yüksek bağımlılık başkalarının onay ve takdirine dayanan bir benlik değerini ifade eder. Düşük bağımlılık ise içselleşmiş ve başkalarının onayından görece bağımsız olarak tanımlanan benlik değerine karşılık gelmektedir. Dikey ekseninde yer alan yakınlıktan kaçınma boyutu yakın ilişkilerde bulunmaya isteklilik düzeyini ve başkalarına ilişkin beklentilerin niteliğini yansıtır. Kayıtsız ve korkulu stile sahip kişiler kaçınma bağlamında birbirlerine benzerlerken, olumlu benlik değerini korumak için başkalarına olan gereksinim (bağımlılık) açısından birbirlerinden farklılaşırlar. Benzer şekilde saplantılı ve korkulu stile sahip kişiler olumlu benlik değeri için başkalarına olan gereksinin konusunda birbirlerine

benzerlerken, yakınlık kurma isteği açısından, farklılaşmaktadırlar. Saplantılı bağlanan kişiler bağlılık gereksinimlerini karşılamak için sürekli başkalarına ulaşma çabası gösterirlerken, korkulu bağlananlar sonunda hayal kırıklığı yaşamamak için yakınlıktan kaçınırlar (Sümer ve Güngör 1999a, Görünmez, 2006).

YURTİÇİNDE VE YURTDİŐİNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bağlanma araştırmaları 1940'lı yıllardan önce başlamıştır. Bu araştırmalar, Bowlby'nin ebeveyn – ocuk ilişkisinin potansiyel önemine olan ilgisi ve bu konuda uyumsuz çocukların okullarında gönüllü çalışma isteğinden ileri gelmiştir. Bu dönem içerisinde çocuğun ebeveyniyle ilişkisine ve günlük yaşamına ilişkin değişik bakış aıalarını nasıl işlettiğine dair araştırmalar yapmıştır. Örneğin, Bowlby'nin ilk yayınlanan araştırmalarından biri 44 suçlu gencin gözlem sonuçlarının kontrol grubuyla karşılaştırılmasıdır. Bu araştırmadan, annenin bakımına olan ihtiyaın, hırsızlarda ve sevgiden yoksun olanlarda kontrol grubundakilere göre daha fazla olduğu sonucuna varmıştır. Bowlby bu dönemde, üç farklı kurumda ayrılık deneyimi olan ocuk davranışlarını gözleyen Robertson tarafından yürütülen araştırmalara katıldı. Bowlby'le birlikte Robertson, birkaç günlük kısa bir ayrılığın neden olduğu sıkıntıyı anlatan ‘‘İki Yaşındaki ocuk Hastaneye Gider’’ adlı filmi yaptı. Bu film, batı kültüründe hastaneye yatırılması gereken ve ebeveyninden veya ilk bakıcısından ayrı olan psikolojik sağlığı bozuk çocukların tedavisinde olumlu etki yapmıştır. Bu çalışmayı takip eden 1954'den 1963'e kadar olan yıllarda Bowlby, Harlow'un maymunlarla yaptđđı deneyle yakından ilgilenmiştir. Çünkü bu deney anne ile bebeğin vücut temasında bulunarak bağlanmasının yiyecek vermek kadar kritik öneme sahip olduğuna dair önemli kanıtlar sağlamaktadır (Bretherton, 1992:770, Seven, 2006).

İnsanlar üzerinde böyle bir deneyin yapılması gaddarlık olmasına rağmen geçmişte benzer bir deney bebekler üzerinde de uygulanmıştır. 13.yy da Prusya Kralı II. Frederik, benzer bir deneyi insan üzerinde yapmıştır. Kral II. Frederik'in bu deneyi yapmadaki amacı insanların ilk ve asıl dilinin ne olduğunu bilme hevesidir. II. Frederik'in düşüncesine göre, etrafında hiç konuşma duymadan büyüyecek çocuklar, konuşmaya başladıklarında hangi dilden konuşurlarsa, insanlığın gerçek dilini belirlemiş olacaklardır. II. Frederik'in emri ile bebeklerin yanına verilen hemşire ve

sütanneler bebeklerin bakımını yapmışlar ama bebeklerle hiç konuşmamışlardır. Bu deneyin sonunda bütün bebekler ölmüştür. Bebeklerin ölme sebebi de hiç kuşkusuz sevgi ve şefkat eksikliğidir (Dotson, 1995,akt. Çağdaş ve Seçer, 2004).

Bowlby' nin ilk yayınlanan araştırmalarından biri 44 suçlu gencin gözlem sonuçlarının kontrol grubuyla karşılaştırılmasıdır. Bu araştırmadan, annenin bakımına olan ihtiyacın, hırsızlarda ve sevgiden yoksun olanlarda kontrol grubundakilere göre daha fazla olduğu sonucuna varmıştır.(Seven, 2006).

Bu konuda yapılan araştırmaları incelediğimizde, ilk örnek Harlow(1958) yılında konu ile ilgili yapmış olduğu deneylerinden bahsedilerek verilebilir. Harlow'ların deneylerinde yavru maymunlar doğumdan hemen sonra annelerinden ayrılmış ve yapay annelerle büyütülmüşlerdir. Yavru maymunların kafesine biri telden yapılmış ve yavru maymunların karınlarını doyurmak için üzerine biberon koyulmuş tel anne, diğeri yumuşak bir bezle kaplanmış ve ısıtılmış bez anne olmak üzere iki türlü anne yerleştirilmiştir. Araştırmacılar yavru maymunların süt vermeyen ama sıcak ve yumuşak olan bezden yapılmış anneyi tercih ettiklerini, korktuklarında ona sarıldıklarını belirtmektedirler. Harlow'ların bu çalışması fiziksel temasın anne bebek bağlanmasında öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2004).

Akman (1994), anaokulu öğrencileri için ayrılık kaygısı ölçeği geliştirmiştir. Ayrılık Kaygısı Ölçeği, öğretmen ve anne-baba formları olmak üzere iki ayrı formdan oluşan toplam 50 maddelik bir ölçektir. Öğretmen formunda okula yeni başlayan çocuklarda gözlenebilecek davranışları düz cümleler biçiminde belirten 25 madde, anne-baba formunda ise okul dışında ayrılık kaygısına bağlı olarak gösterilebilecek davranışları içeren 25 madde bulunur. Beşli dereceleme ölçeği olarak hazırlanmış ve her dereceye puan verilerek değerlendirilebilecek şekilde hazırlanmıştır. Testin güvenliğini ölçmek için 50 madde birleştirilmiş, testi yarılama yöntemi ile tek ve çift maddelerden alınan puanlar arasında kolerasyon hesaplanmış daha sonra Spearman Brown eşitliği uygulanmıştır. Bu işlem sonucunda iç tutarlılık güvenlik katsayısı .96 bulunmuştur.

Mazaheri-Tehrani ve Jones (1996) tarafında İran'da yapılan bir araştırmada bağlanma ve aile yapılarının ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma 52 aile üzerinde yrtlmştır. Veriler anne ve babaya anketler dağıtılarak doldurmaları istenmiştir. Ailelerin çocuklarının bağlanma durumları SAT ve Aile izimleri Testi ile sınanmıştır. Elde edilen bulgular Batı toplumlarındakilerle paralellik göstermiştir.

Levy ve arkadaşları (1998) bağlanma stilleri ve ebeveynlerin tutumlarını araştırmışlardır. Araştırmaya yaş ortalamaları 19 olan 101 erkek ve 88 kız katılmıştır. Araştırma için Bağlanma Stili leği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda güvenli bağlanma sergileyen öğrencilerin aile tutumları farklılık göstermiş ancak güvensiz bağlanmaya sahip rencilerin ebeveyn tutumlarının daha çok baskıcı, otoriter ve cezalandırıcı olduğu belirlenmiştir.

Türkbay (1999), ayrılık kaygısı bozukluğunda psikolojik, ailesel ve sosyal etmenleri incelemiştir. Araştırma grubunu GATA ocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.B.D. ve Hacettepe ocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.B.D'na getirilen ve DSM-IV tanı ölçütlerine göre ayrılık kaygısı tanısı konan 6-12 yaş grubu 18 erkek, 22 kız toplam 40 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada kontrol grubunu GATA'ya gelen yaş ve cinsiyetleri eşleştirilmiş aşı ve küçük enfeksiyonlar için gelmiş 14 kız, 16 erkek toplam 30 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada Yarı Yapılandırılmış Klinik Görüşme Formu, Ayrılık Kaygısı Bozukluğu Tanı leği, 4-18 yaş için Dvranış Değerlendirme leği ve Eysenck Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ayrılık kaygısı bozukluğu tanısı alan çocukların %75'nin okul reddi için başvurmuşlardır. Erkek ocuklarda okul reddi kızlara oranla daha siktir. Çocukların %67.5'i birşeylerin ailesine zarar vereceği ya da onları yitireceği konusunda gerekdişi kaygıları, %57.5'inde ebeveyni yanında olmadan uyumak istememe, %57.5'inde bedensel yakınmalar, %40'ında ebeveyni ile birlikte olmak için evde yalnız kalmaktan kaçınma, %32.5'inde ayrılık kaygısı ile ilgili gece kabusları, %27.5'inde kötü bir olayın ailesinden ayrılmasına neden olacağı şeklinde kaygılardır. Araştırma grubunda sosyal ie dönüklük, anksiyete/depresyon, ie yönelim gibi sorunlar anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Annelerin ise psikotik ve nevrotik kişilik özelliği sergiledikleri grlmştir.

Sümer ve Güngör (1999), yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerine değerlendirme ve kültürlerarası bir karşılaştırma yapmışlardır. Bu çalışma iki boyutta yapılmıştır. İlk çalışmada iki ayrı bağlanma stili ölçeğinin güvenilirlik derecesini belirlemektir. Örnekleme Ankara'nın büyük iki üniversitesinden 82'si kız, 41'i erkek toplam 123 kişiye uygulanmıştır. Uygulanan ölçekler; demokratik ölçümler, İlişki Anketi (İA) ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. İÖA, İA'ya göre daha puan ortalamaları daha yüksek, standart sapmaları ise düşüktür. Her iki ölçekte de I. Sırada güvenli bağlanma, II. sırada saplantılı bağlanma stili görülmüştür. Yapılan ikinci çalışmada ise; dörtlü bağlanma modelini daha büyük bir grupla sınamaktır. Örnekleme 200'ü kız, 111'i erkek toplam 311 kişi üzerinde uygulanmıştır. Veri toplama araçları Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Benlik Belirginliği Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Sosyotropa-Otonomi Ölçeği kullanılmıştır. Birinci çalışmadaki bağlanma stilleri arasındaki kolerasyonlar paralellik göstermiştir.

Waters ve arkadaşları (2000), bağlanmanın uzun süreli etkisi araştırmak için boylamsal bir araştırma yapmıştır. Araştırma 20 yıl kadar sürmüş ve orta sınıf aileden seçilen 60 bebek üzerinde yapılmıştır. Bebekler 12 aylık olduklarında M.Ainsworth'un "yabancı oda" deneyi yapılmış ve bulgular kaydedilmiştir. Bu denekler 20 yıl sonra 10 kişi eksilerek 21 erkek, 29 kız, toplam 50 kişi olarak incelenmiştir. Deneklerin %71'i bebeklik dönemindeki bağlanma stilini sergilemiştir. Bu araştırma bireyin yaşamın ilk dönemlerindeki yaşantının ileriki dönemlerde de devam ettiğini göstermiştir.

Gezer (2001), ergen bağlanma stilleri ve aile yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. ODTÜ Yabancı Diller Eğitimi Bölümünden 175 kız, 233 erkek araştırmaya katılmıştır. Araştırmada İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) ve Aile Yapısı Değerlendirme Aracı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, düşük uyum gösteren ailelerde yetişen bireylerin güvensiz bağlanma, yüksek uyum gösteren ailelerde yetişen bireylerin ise güvenli bağlanma geliştirdiğini göstermiştir (akt. Seven, 2006)

Richard (2002, akt. Seven, 2006), bağlanma stili, ebevnin özbenlik düzeyi ve ergenlerin problemlerini çözmedeki rolü araştırılmıştır. Araştırmaya 210 ergen ve bunların ebeveynleri katılmıştır. 23 anne-çocuk ve 8 baba-çocuk çifti katılmıştır.

Bulgular incelendiğinde çocukların bağlanma stillerinin ve ebeveyn özbenlik düzeylerinin ergenlerin problem çözmeler yetenekleriyle doğru orantılı olduğu görülmüştür.

Cassidy ve arkadaşları (2003), çocukları akranları arasından arkadaş seçimi ile ilgili algıları incelemiştir. Bununla ilgili iki araştırma yapmıştır. İlk araştırmada 91 yedinci sınıf öğrencisi, ikinci çalışmada 83 üçüncü sınıf öğrencisi araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmada çocuklardan kukla vasıtasıyla tanımadıkları akranları hakkında görüşleri ve tanışmak istedikleri arkadaş tipleri sorulmuştur. Yedinci sınıf öğrencileri pozitif akran tiplerini negatif akran tiplerine tercih etmişlerdir. Bunun yanında üçüncü sınıftaki herkes bir diğeriyle kendisi hakkında düşündüklerine paralel ilişkiler hayal etmiştir. Çalışmada çocukların akran seçimleriyle kendilerini değerli görmeleri arasında ilişki bulunmuştur. Diğer taraftan olumsuz akran seçimiyle güvensiz bağlanma, annenin çocuğu reddetmesi ve depresif hastalıklar arasında ilişki bulunmuştur (akt.Seven, 2006).

Koçak –Delen (2003), ilköğretim okullarına devam eden ergenler in bağlanma stillerini ölçecek bir ölçüm aracı geliştirmeye çalışmıştır. Bunun için kapsam geçerliliği, içtutarlılık, ön test, yapı geçerliliği, ve test tekrar-test güvenilirliği üzerinde durmuştur. İlk çalışmada 367, ikinci çalışmada 407 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Test tekrar-test güvenilirliği 3 hafta arayla yapılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi yapılmış ve güvenli, kaygı ve kaçınan bağlanma şeklinde üç faktör ortaya çıkmıştır. Maddelerin elenmesiyle 11 maddelik ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği ortaya çıkmıştır.

Çelik (2004), psikoeğitim grup programı saplantılı bağlanmaya sahip olan bireyler üzerideki etkisini incelemiştir. Araştırma iki aşamadan oluşmuştur. Deneysel aşamasında bağlanma yönelimli psikoeğitim grup programı geliştirilmiş ve 11 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırmanın alan aşamasında ise İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), İlişki Anketi (İA), Rosenberg Benlik Değeri Anketi (RBA) ve bilgi formu ODTÜ Fen- Edebiyat Fakültesi üçüncü sınıf öğrencileri 549 erkek ve 204 kız toplam 755 kişi üzerinde yapılmıştır. Elde edilen bulgular, düşük benlik değerine sahip bireylerin İA ve İÖA'dan korkulu ve saplantılı bağlanma alt ölçeğinden yüksek puan aldıklarını göstermiştir. Benlik değeri yüksek olan öğrencilerin ise

güvenli bağlanma puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin benlik değerlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kız öğrencileri İA ve İÖA erkek öğrencilere göre daha fazla korkulu bağlanma stiline sahip olduğunu göstermiştir. Ancak erkeklerin saplantılı bağlanma puanları kız öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Deneysel aşamada ise elde edilen bulgularda kontrol grubu olan 8 öğrenci ile karşılaştırılmış, deney aşamasında deney ve kontrol grubuna verilen İÖA ve RBÖ öntest, sontest izleme olmak üzere üç kez uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. İÖA'ya göre öntest ve sontest ile güvenli bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hamarta (2004), üniversite öğrencilerin yakın ilişkilerinde benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma Selçuk Üniversitesi öğrencilerinden 324 kız, 247 erkek toplam 571 kişi üzerinde yapılmıştır. Araştırmada İlişki Değerlendirme Ölçeği (İDÖ) ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; ilişkisel benlik saygısı ve ilişkisel depresyon cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puanları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksekken, erkek öğrencilerin ilişkisel depresyon düzeyleri kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Duygusal ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin ilişkisel benlik saygısı, duygusal ilişkisi olmayan üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin duygusal ilişkilerinin süresi ile ilişkisel benlik saygısı ve ilişkisel saplantılı düşünme puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu, ilişkisel depresyon puanları ile ilişkilerin süresi arasında anlamlı düzeyde negatif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Mezun oldukları lise değişkenine göre üniversite öğrencilerinin ilişkisel benlik saygısı ve ilişkisel depresyon puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Karma liseden mezun olan erkek öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puan ortalamaları erkek lisesinden mezun olan öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Karma liseden mezun olan kız öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı, kız lisesinden mezun olan öğrencilerin puan ortalamalarından yüksek olmasına rağmen aradaki fark önemsiz bulunmuştur. İlişkisel depresyon puanlarında ise kız lisesinden mezun olan öğrencilerin puan ortalamaları karma liseden mezun olan kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek

bulunmuştur. Öğrencilerin bağlanma stilleri öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puanlarını önemli düzeyde açıklamaktadır. Güvenli bağlanma stili grubundaki öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puan ortalamaları diğer bağlanma stili (kayıtsız, korkulu ve saplantılı) grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin bağlanma stillerinin öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarını anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Güvenli bağlanma grubundaki öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarının düşük olduğu, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili gruplarındaki öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin bağlanma stilleri ilişkisel saplantılı düşünme puanlarını önemli düzeyde açıklamaktadır. Saplantılı bağlanma stili gösteren üniversite öğrencilerinin ilişkisel saplantılı düşünme puanları diğer bağlanma stillerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Sümer ve arkadaşları (2005), anne-baba tutum ve davranışlarının çocuğun duygusal gelişimi üzerindeki etkilerini incelemek için proje başlatmışlardır. Proje iki örneklemden oluşacak ilk örneklem ilköğretim 3,4,5. sınıflarına devam eden öğrenciler ve ebeveynlerine yapılacaktır. Ebeveyn formunda bağlanma ve çocuk yetiştirme stilleri ölçekleri ile çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarını ölçen bir ölçümden oluşacaktır. Çocuk anketinde ise algılanan çocuk yetiştirme stilleri ve bağlanma ölçekleri uygulanacaktır. İkinci örneklem lise 1 ve 2. sınıfa devam eden öğrenciler üzerine uygulanacaktır. Ebeveyn ölçekleri aynı olup her veli evinde ölçeği doldurup kapalı zarfa koyarak çocuğu aracılığıyla gönderecektir. Öğrenci ölçekleri ise ergenlere uyarlanarak uygulanacaktır. Ancak proje 2005 yılında başladığı halde henüz sonuçlanmamıştır.

Deniz ve arkadaşları (2005), üniversite öğrencilerinin sosyal beceri ve yalnızlık düzeylerinin bağlanma stilleri açısından incelenmiştir. Örneklem Selçuk Üniversitesi öğrencilerinden 216 kız, 167 erkek toplam 383 öğrenciden oluşmaktadır. Kullanılan veri toplama araçları, Kendini Tanıma Envanteri, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)'dir. Elde edilen bulgular başta güvenli bağlanma olmak üzere bağlanma stillerinin sosyal beceri, duyuşsal anlatımcılık, sosyal duyarlılık üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Yalnızlık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyete göre kızların sosyal beceri

duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal kontrol ve sosyal beceri puanları erkeklerinkinden yüksektir. Erkeklerin yalnızlık puanları ise kızlarınkinden yüksek çıkmıştır.

Seven (2006), 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örnekleme dört farklı okuldan 110 öğrenci oluşturmuş, Kişisel Bilgi Formu, Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Hikayeleri ve Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Öğretmen Formu kullanılmıştır. Bulgulara göre cinsiyet bakımından farklılık görülmemiş ancak kızların erkeklere oranla sosyal becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyle sosyal beceri arasında anlamlı bir ilişki görülmüş, kızların erkeklere oranla daha fazla güvenli bağlanma geliştirdiği görülmüştür.

Ceyhan (2006), üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısının öğrenilmiş güçlülük, kaygı ve psikolojik belirtileri yordama düzeyini incelemiştir. Araştırmaya 243 kız, 72 erkek toplam 315 öğrenci katılmıştır. Çalışmada Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği, Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Bulgular, üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısının, öğrenilmiş güçlülük düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olduğunu ve bu değişkenler arasında ters yönlü bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda, geçmişte yaşanan ayrılık kaygısının durumluk kaygı, sürekli kaygı ve psikolojik belirti düzeylerinin de önemli bir pozitif ilişkisi bulunduğunu göstermiştir.

Deniz (2006), ergenlerin bağlanma stilleri ile çocukluk döneminde yaşadıkları istismarları ve bireyin yaşadığı suçluluk ve utanç arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma grubunu 325 kız, 241 erkek toplam 566 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre korkulu bağlanma ile utanç arasında pozitif yönde, güvenli bağlanma ile utanç arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Suçluluk ile bağlanma stilleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel işlemler açıklanmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile yapılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2000).

Üniversite öğrencilerinin geçmişlerinde yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin varlığı ve/veya derecesi incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Selçuk Üniversitesinin farklı fakültelerine devam eden üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem, tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Örneklemi oluşturan öğrencilerin 282'si kız (%51.3) ve 268'i erkek (%48.7) öğrencidir. Yaş aralığı 16-29 olup yaş ortalaması 19.27 (Ss=1.71)'dir. Çalışma evreni içerisinde yer alan öğrencilerin devam ettikleri bölümlere ilişkin istatistiksel bilgiler Tablo-1 de verilmiştir.

Tablo 1: Bölüm Değişkenine Göre Öğrencilerin Dağılımı

Bölüm	f	%
PDR	27	4,9
VETERİNER	7	1,3
OTOMOTİV	37	6,7
HEMŞİRELİK	7	1,3
BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ ÖĞRT.	29	5,3
ELEKTRONİK ÖĞRT.	24	4,4
KİMYA	12	2,2
İNGİLİZCE ÖĞRT.	47	8,5
BİYOLOJİ	35	6,4
SOSYAL HİZMETLER	33	6,0
OKUL ÖNCESİ ÖĞRT.	43	7,8
DİN KÜLTÜRÜ VE AHL.BİLG.ÖĞRT.	25	4,5
HAZIR GIYİM ÖĞRT.	33	6,0
ZİHİNSEL ENGELLİLER ÖĞRT.	22	4,0
İLKÖĞRETİM MATEMATİK ÖĞRT.	46	8,4
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRT.	21	3,8
ÇOCUK GEL. VE EĞT. ÖĞRT.	33	6,0
EBELİK	36	6,5
GIYİM ÖĞRT.	21	3,8
İŞLETME	12	2,2
TOPLAM	550	100,0

Kullanılan Ölçme Araçları:

1. Kişisel Bilgi Formu
2. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) (Sümer ve Güngör, 1999)
3. Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği (AKBÖ) (Ceyhan, 2000)

1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Üniversite I. Sınıf öğrencileri ile ilgili bir takım değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formunda çalışmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, bölüm, annenin çalışma durumu, ilköğretim I. kademedeki öğretmen değişikliği, aile yapısı, çocukluk döneminde geçirilen duygusal travmanın varlığı, ebeveyn tutumları ve topluluk karşısında konuşmadan nasıl etkilendiği gibi sorular bulunmaktadır. Etik tutum nedeniyle öğrencilerden kimliklerini belirleyecek herhangi bir soru yöneltilmemiştir.

2. İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ (RELATIONSHIP SCALES QUESTIONNAIRE)

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek Türkçe'ye Sümer ve Güngör (1994) tarafından uyarlanmıştır. Bu ölçek, toplamda 30 maddeden oluşmuş ve dört bağlanma stili olan güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanmayı ölçmeyi amaçlamıştır.

İlişki Ölçekleri Anketi, Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İlişki Anketi (İA) ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeği'nde kullanılan maddelerden oluşturulmuştur. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını 7 basamaklı bir ölçek üzerinde işaretlemişlerdir (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 = tamamiyle beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmektedir. Dört bağlanma stilini yansıtan sürekli puanlar bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplanmasından ve bu toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesinden elde edilmektedir. Böylece, alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar katılımcıları bağlanma stilleri içerisinde gruplandırmak için de kullanılmaktadır. Gruplandırma sürecinde her bir katılımcı, en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Kuzey Amerika'da yapılan çalışmalarda, İÖA alt ölçeklerinin görece düşük düzeyde iç tutarlık katsayılarına sahip oldukları bulunmuştur. Örneğin, Griffin ve Bartholomew'in araştırmasında, İÖA alt ölçeklerinin alfa değerleri .41 ila .71 arasında değişmiştir. Ancak, düşük iç tutarlıklarına rağmen, İÖA alt ölçeklerinin kabul edilir düzeyde test tekrar test güvenilirliğine sahip oldukları (ortalama değişmezlik katsayısı kadınlar için .53 ve erkekler için .49) saptanmıştır. Griffin ve Bartholomew, İÖA alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayılarının düşük bulunmasının İÖA alt ölçeklerin az sayıda maddeden oluşmasından veya ölçeklerin psikometrik kalitesinin yetersizliğinden değil, alt ölçeklerin hem benliğe hem de başkalarına ilişkin iki modeli birlikte içermesinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Griffin ve Bartholomew, İÖA alt ölçeklerinin faktör yapıları açısından bir karmaşıklık

yaratmasına karşın bu yolla elde edilen bağlanma stillerinin yine de yapı geçerliğine sahip olduğunu saptamışlardır. Ayrıca, hem görüşme yöntemiyle hem de kağıt kalem testi kullanılarak bağlanma stillerinin ölçüldüğü bu araştırmada, İÖA'nın İA (İlişki Anketi) ile yüksek düzeyde birleşen geçerlik katsayılarına sahip olduğu gösterilmiştir (Sümer ve Güngör, 1999, akt. Hamarta, 2004).

Sümer ve Güngör (1999, akt. Hamarta, 2004), yaptıkları geçerlik-güvenirlik çalışmasında İÖA'nın güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı olmak üzere toplam dört faktör yapısından oluştuğunu belirlemiştir. Ayrıca ölçeğin test tekrar test yöntemi ile tüm boyutlarda güvenilirlik katsayılarını .49 ile .61 arasında bulmuştur.

3. AYRILIK KAYGISI BELİRTİLERİ ÖLÇEĞİ (AKBÖ)

AKBÖ, genç yetişkinlerin on sekiz yaşından önceki yaşantılara ilişkin ayrılık kaygısı belirtilerini boyutsal olarak ölçen Ceyhan (2000) tarafından geliştirilen bir ölçektir. AKBÖ,0-3 aralığında puanlanabilen, “Hiç bu durumu yaşamazdım” , “Ara sıra bu durumu yaşardım” , “Oldukça sık bu durumu yaşardım” ve “Çok sıklıkla bu durumu yaşardım” seçeneklerinden biriyle cevaplandırılabilen, toplam 34 sorudan oluşan, kişinin kendi kendini değerlendirebileceği bir ölçektir.

AKBÖ'nün üç alt faktörü vardır. Bunlar; “ailesinden ayrı kalığında yaşanan huzursuzluk ve aile üyelerinin başına zarar gelebileceğine ilişkin kaygı” 15 madde ile, “okul fobisi” 10 madde ile ve “tek başına kalmaktan dolayı yaşanan kaygı” da 9 madde ile ilişkilendirilmiştir. AKBÖ'den alınabilecek toplam puan aralığı 0-102 arasındadır. Ölçekten alınacak puanın yüksekliği onsekiz yaşından önceki yaşantıların fazla ve yoğun ayrılık kaygısı belirtileri gösterdiklerini belirterek doğru orantılı olarak değerlendirilecektir.

AKBÖ'nün 34 maddesi, Silove ve arkadaşları (1993) tarafından geliştirilen 15 maddelik “Separation Anxiety Symptom Inventory” (SASI)'nin maddelerinden ve DSM-IV'teki Ayrılık Kaygısı Bozukluğu kriterlerinden yararlanılarak ve literatürdeki açıklamalar ile uzman görüşleri dikkate alınarak oluşturulan madde havuzundan (68 madde) faktör analizi yoluyla elde edilmiştir. Üniversite öğrencisi 362 kişiden elde edilen faktör analizi sonuçları, ölçeğe ilişkin üç faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. Örneğin üç faktörü birlikte varyansın % 46'sını açıklarken,

ailesinden ayrı kaldığında yaşanan huzursuzluk ve aile üyelerinin başına zarar gelebileceğine ilişkin kaygı alt faktörü tek başına toplam varyansın % 26,80'ini, okul fobisi alt faktörü tek başına % 10,90'ını ve tek başına kalmaktan dolayı yaşanan kaygı alt faktörü % 8,30'unu açıklamıştır (Ceyhan, 2000).

AKBÖ'nün ölçüt geçerliliğini belirlemek için üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmalarda, AKBÖ ile Durumluluk Kaygı Ölçeği arasındaki kolerasyon .51, Sürekli Kaygı Ölçeği ile arasındaki kolerasyon .67, Beck Kaygı Envanteri ile arasındaki kolerasyon .62 olarak ortaya çıkmıştır. AKBÖ'nün iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla .91, .83 ve .87 olarak elde edilmiştir. Ayrıca, ölçeğin madde toplam kolerasyon katsayıları ortalaması .46 bulunurken, üç faktörün madde kolerasyon katsayıları ortalaması ise sırayla .60, .53 ve .61 olarak elde edilmiştir. Üç grupların karşılaştırıldığı (alt ve üst % 27'lik gruplar) çalışmada ise ölçekteki tüm maddelerin önemli düzeyde ($p < .01$) farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. AKBÖ'nün aralık testin tekrarı yöntemiyle elde edilen güvenirlik katsayısı ise .77 olarak bulunmuştur (Ceyhan, 2000). AKBÖ, bireylere geçmişte yaşadıklarından dolayı teşhis koymaya yönelik bir ölçek olmayıp genç yetişkinlerin onsekiz yaşından önceki yaşadıkları ilk ayrılık kaygısı belirti düzeylerini ortaya koymaya yönelik çeşitli araştırmalarda kullanılabilir bir ölçektir (Ceyhan, 2006).

Verilerin Analizi

Verileri toplamak amacıyla tesadüfi yöntemle belirlenen örneklem grubuna ölçeklerin uygulanacağı saatler belirlenmiştir. Belirlenen saatte ölçekler aynı anda öğrencilere dağıtılmış ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Uygulama yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Uygulama sırasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Uygulanan ölçekler ilk olarak ayrı ayrı incelenmiş, eksik veya yanlış doldurulduğu tespit edilen 50 ölçek uygulamadan çıkarılmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri yaş, cinsiyet, bölüm, annenin çalışma durumu, ilköğretim I. kademedeki öğretmen değişikliği, aile yapısı, çocukluk döneminde geçirilen duygusal travmanın, ebeveyn tutumları ve topluluk karşısında konuşmadan nasıl etkilendiğidir. Bağımlı değişkenler ise; çocukluk döneminde yaşanan ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleridir. Araştırmada bağımsız değişkenlerin

bağımlı değişkenler üzerideki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Gerekli kodlamalar yapılmış ve SPSS paket programı ile işlemler gerçekleştirilmiştir.

Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı belirtileri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada diğer bağımsız değişkenlere göre ayrılık kaygısı belirtileri ve bağlanma stillerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ise t testi, tek yönlü varyans analizi tekniği, anlamlı çıkan sonuçlarda ise farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde önem düzeyi $P < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Bulgular denence sırasına göre belirtilmiştir.

1- “Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?”

Bu alt probleme göre üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olup olmadığını belirlemeye yönelik olup Pearson Kolerasyon tekniği ile incelenmiş, sonuçlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

		AİLE	OKUL	KAYGI
KORKULU	r	.257	.131	.220
	p	.000*	.002*	.000*
KAYITSIZ	r	.035	.105	.042
	p	.411	.014*	.325
GÜVENLİ	r	-.215	-.159	-.290
	p	.000*	.000*	.000*
SAPLANTILI	r	.163	.091	.116
	p	.000*	.034*	.006*

P<0.05

Tablo incelendiğinde korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerin aileden uzak kalma, okul fobisi ve tek başına kalmaktan kaygı duyan öğrencilerin puanları arasında 0.05 pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Güvenli bağlanma stiline sahip öğrencilerin puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Ancak kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin sadece okul fobisi puanlarının 0.05 pozitif yönde anlamlı olduğu görülmektedir.

2- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?”

Bu alt probleme göre, öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını

belirlemeye yöneliktir. Buna göre ayrılık kaygısı ve bağlanma stillerinin cinsiyet değişkeni puanları arasındaki farkın önem testi t testi ile yapılmıştır. Karşılaştırmaya ilişkin değerler tablo 3 ve tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3 : Cinsiyet Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	\bar{X}	Ss	t	p
AİLE	Kız	282	13,65	7,62	3,18	.002*
	Erkek	268	11,60	7,46		
OKUL	Kız	282	4,73	3,93	-1,29	.196
	Erkek	268	5,17	4,05		
KAYGI	Kız	282	6,31	5,18	5,59	.000*
	Erkek	268	4,05	4,26		

P<0.05

Kız öğrencilerin aileden uzak kalma durumunda yaşadıkları kaygı düzeyi ortalaması 13.65, erkek öğrencilerin ise 11.60’tır. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı t testi ile sınanmış elde edilen t = 3,18 değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda kız öğrencilerin aileden uzak kalma kaygısı puanları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Tek başına kalmaktan duyulan kaygı durumunda kız öğrencilerin puan ortalaması 6.31, erkek öğrencilerin ise 4,05’tir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı değerlendirildiğinde t = 5,59 değeri ile anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda kız öğrencilerin tek başına kalma kaygısı puanları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Ancak okul fobisinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Tablo 4: Cinsiyet Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	\bar{X}	Ss	t	p
KORKULU	Kız	282	17,62	5,24	4,38	.000*
	Erkek	268	15,73	4,85		
KAYITSIZ	Kız	282	20,82	5,44	-1,23	.217
	Erkek	268	21,41	5,63		
GÜVENLİ	Kız	282	20,17	4,82	-4,43	.000*
	Erkek	268	21,92	4,42		
SAPLANTILI	Kız	282	15,94	4,41	-0,06	.945
	Erkek	268	15,97	4,80		

P<0.05

Kız ve erkek öğrencilerin korkulu bağlanma puanları incelendiğinde, kızların puan ortalamaları 17.62, erkek öğrencilerin ise 15.73 olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki farkın önem düzeyi t testi ile sınanmış, çıkan sonuç 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Sonuç olarak korkulu bağlanma geliştiren kız öğrencilerin erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Güvenli bağlanma geliştiren kız öğrencilerin puan ortalamaları 20.17, erkek öğrencilerin ise 21.92 olduğu görülmüştür. Uygulanmış olan t testinde $t = -4,43$ değeri bulunmuştur. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stili puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Ancak kayıtsız ve saplantılı bağlanma geliştiren öğrencilerin puan ortalamaları ve t testi sonuçları değerlendirildiğinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

3- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri annenin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt problemlerinde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri annenin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Buna göre değişkenler arasındaki farklılık t testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili testler tablo 5 ve tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 5: Anne Çalışma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	ANNE ÇALIŞMA	N	\bar{X}	Ss	t	p
AİLE	EVET	47	10,27	6,86	2,46	.017*
	HAYIR	503	12,87	7,64		
OKUL	EVET	47	5,21	3,91	.48	.632
	HAYIR	503	4,92	4,00		
KAYGI	EVET	47	4,02	4,23	-1,99	.051
	HAYIR	503	5,33	4,92		

$P < 0.05$

Tablo 5’te annenin çalışma durumu incelendiğinde aileden uzak kalmaktan duyulan kaygıya sahip olan öğrencilerin puan ortalamaları anneleri çalışanların puan ortalamaları 10.27, anneleri çalışmayan öğrencilerin ise 12.87 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farklılık t testi ile yorumlanmış, $t = 2,46$ değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Okul fobisi ve tek başına

kalmaktan duyulan kaygı ile annenin çalışma değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Tablo 6: Anne Çalışma Değişkenine Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	ANNE ÇALIŞMA	N	\bar{X}	Ss	t	p
KORKULU	EVET	47	15,89	5,02	-1,15	.252
	HAYIR	503	16,78	5,14		
KAYITSIZ	EVET	47	20,61	4,63	-7,49	.457
	HAYIR	503	21,15	5,61		
GÜVENLİ	EVET	47	22,08	3,42	2,12	.038*
	HAYIR	503	20,93	4,80		
SAPLANTILI	EVET	47	15,57	4,25	-.64	.522
	HAYIR	503	15,99	4,64		

P<0.05

Tablo 6 incelendiğinde annenin çalışma değişkeni ile güvenli bağlanma stili geliştiren öğrencilerden annesi çalışanların puan ortalaması 22.08, annesi çalışmayan öğrencilerin ise 20.93 , t = 2,12 değeri bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda güvenli bağlanma stiline sahip olan ve annesi çalışan öğrencilerin puan ortalamaları arasında 0.05 düzeyde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerin ise puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

4- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ilköğretim I. kademedeki öğretmen değiştirmeye göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt probleminde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ilköğretim I. kademedeki öğretmen değiştirmeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Buna göre değişkenler arasındaki farklılık t testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili testler tablo 7 ve tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 7: Öğretmen Değişirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	ÖĞRETMEN DEĞİŞTİRME	N	\bar{X}	Ss	t	p
AİLE	EVET	408	13,08	7,81	2,38	.018*
	HAYIR	142	11,42	6,87		
OKUL	EVET	408	5,05	4,12	1,08	.277
	HAYIR	142	4,65	3,59		
KAYGI	EVET	408	5,58	5,08	3,31	.001*
	HAYIR	142	4,16	4,09		

P<0.05

Öğretmen değiştirme değişkeni ile aileden uzak kalmadan duyulan kaygı puan ortalamaları arasındaki fark t testi ile karşılaştırılmış elde edilen 2.38 t değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Okul fobisi ile öğretmen değiştirme arasında herhangi bir farklılaşma belirlenmemiş olup tek başına kalmaktan duyulan kaygı ile öğretmen değiştirme arasındaki ortalama fark t testi ile karşılaştırılmış t = 3.31 değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ancak tek başına kalmaktan duyulan kaygı ile öğretmen değiştirme değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır.

Tablo 8: Öğretmen Değişirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	ÖĞRETMEN DEĞİŞTİRME	N	\bar{X}	Ss	t	p
KORKULU	EVET	408	16,94	5,04	1,79	.073
	HAYIR	142	16,02	5,35		
KAYITSIZ	EVET	408	21,23	5,68	.90	.366
	HAYIR	142	20,76	5,09		
GÜVENLİ	EVET	408	20,89	4,82	-1,20	.228
	HAYIR	142	21,42	4,35		
SAPLANTILI	EVET	408	16,06	4,70	.97	.330
	HAYIR	142	15,64	4,31		

P<0.05

Tablo 8 incelendiğinde bağlanma stilleri ile öğretmen değiştirme değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı görülmektedir.

5- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri aile yapısı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt probleminde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri aile yapısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Buna göre değişkenler t testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili tablolar tablo 9 ve tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 9: Aile Yapısı Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	AİLEYAPISI	N	\bar{X}	SS	t	p
AİLE	ÇEKİRDEK	441	12,11	7,51	-3,33	.001*
	GENİŞ	109	14,83	7,65		
OKUL	ÇEKİRDEK	441	4,73	4,05	-2,67	.008*
	GENİŞ	109	5,80	3,65		
KAYGI	ÇEKİRDEK	441	5,03	4,84	-1,74	.082
	GENİŞ	109	5,96	4,99		

P<0.05

Tablo 9 incelendiğinde aileden uzak kalmadan duyulan kaygı ile çekirdek aile yapısına sahip öğrencilerin puan ortalamaları 12.11 , geniş aileye sahip öğrencilerin ise puan ortalamaları 14.83’tür. Ortalamalar arasındaki farklılığı belirlemek için yapılan t = -3.330 değeri bulunmuş ve negatif düzeyde farklılaşma olduğu görülmüştür. Okul fobisi alt değişkeniyle aile yapısı değişkeni incelendiğinde çekirdek aileye sahip olanların puan ortalamaları 4.73 , geniş aileye sahip olanların ise 5.80 olduğu görülmüştür. T testi sonucunda -2.67 değeri bulunmuş, negatif yönlü bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Tek başına kalmaktan duyulan kaygı değişkeni incelendiğinde çekirdek aileye sahip öğrencilerle geniş aileye sahip öğrencilerin ortalamaları arasındaki fark -1.74 olup anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

Tablo 10: Aile Yapısı Değişkeni Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	AİLEYAPISI	N	\bar{X}	Ss	t	p
KORKULU	ÇEKİRDEK	441	16,53	5,15	-1,56	.121
	GENİŞ	109	17,38	5,04		
KAYITSIZ	ÇEKİRDEK	441	21,03	5,42	-.61	.538
	GENİŞ	109	21,42	5,98		
GÜVENLİ	ÇEKİRDEK	441	21,07	4,62	.45	.648
	GENİŞ	109	20,83	5,09		
SAPLANTILI	ÇEKİRDEK	441	15,87	4,59	-.90	.368
	GENİŞ	109	16,32	4,67		

P<0.05

Tablo 10 incelendiğinde bağlanma stilleri ile aile yapısı değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

6-“Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri çocukluk döneminde yaşanan duygusal veya fiziksel travma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt problemünde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri çocukluk döneminde yaşanan duygusal ve fiziksel travma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Buna göre değişkenler t testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili sonuçlar tablo 11 ve tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo 11: Travma Geçirme Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	TRAVMA	N	\bar{X}	Ss	t	p
AİLE	EVET	125	15,56	8,84	4,34	.000*
	HAYIR	424	11,82	6,98		
OKUL	EVET	125	6,17	4,37	3,64	.000*
	HAYIR	424	4,59	3,80		
KAYGI	EVET	125	6,55	5,39	3,59	.000*
	HAYIR	424	4,83	4,65		

P<0.05

Tablo 11’de aileden uzak kalmadan duyulan kaygı ile geçmişte yaşanan fiziksel veya duygusal bir travma değişkeni arasında puan ortalaması evet cevabını verenlerde 15.56 , hayır cevabını verenlerde ise 11.82 olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınılanmış $t = 4.34$ 0.05 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Okul fobisi ile travma değişkeni arasında evet cevabını verenlerin puan ortalaması 6.17 ,hayır cevabını verenlerin ise 4.59 olduğu görülmüştür. T testi ile yordanmış $t = 3.64$ değeri ile okul fobisi ile travma değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12: Travma Geçirme Değişkenine Açısından Bağlanma Stilleri Puanlarına Ait t Testi Sonuçları

	TRAVMA	N	\bar{X}	Ss	t	p
KORKULU	EVET	125	18,17	5,20	3,59	.000*
	HAYIR	424	16,28	5,04		
KAYITSIZ	EVET	125	21,33	4,82	.56	.574
	HAYIR	424	21,04	5,74		
GÜVENLİ	EVET	125	20,96	4,97	-.18	.854
	HAYIR	424	21,05	4,64		
SAPLANTILI	EVET	125	17,22	5,14	3,24	.001*
	HAYIR	424	15,58	4,37		

P<0.05

Tablo 12 incelendiğinde korkulu bağlanma stiline sahip öğrencilerden geçmişte travma geçirmiş olanlarını söyleyenlerin puan ortalamaları 18.17 , travma geçirmediğini söyleyenlerin ise 16.28’dir. Ortalamalar arasındaki farkı belirlemek için yapılan t testinde $t = 3.59$ değeri 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerden ise geçmişte yaşanan travma değişkenine evet cevabını verenlerin ortalaması 17.22 , hayır cevabını verenlerin ise ortalamaları 15.58 bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark ise $t = 3.24$ bulunmuş ve bu değer 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğunu göstermiştir. Ancak yapılan t testinde kayıtsız ve güvenli bağlanma geliştiren öğrencilerin travma değişkeni ile aralarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

7- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ebeveynlerin genel tutumlarına göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt probleminde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ebeveynlerin genel tutumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ayrılık kaygısı ile ilgili tablolar tablo 13, tablo 14 ve tablo 15’te bağlanma stilleri ile ilgili olan tablo 16, tablo 17 ve tablo 18’de belirtilmiştir.

Tablo 13: Ebeveyn Tutumu Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Alt Boyutları N, \bar{X} , Ss Değerleri

	EBEVEYN TUTUMU	N	\bar{X}	Ss
AİLE	Değişken ve tutarsız	107	11,28	7,78
	Demokratik ve ilgili	187	11,57	6,75
	Koruyucu ve kollayıcı	174	11,95	7,06
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	18,42	7,82
OKUL	Değişken ve tutarsız	107	4,61	3,49
	Demokratik ve ilgili	187	4,41	3,42
	Koruyucu ve kollayıcı	174	4,34	3,35
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	7,91	5,53
KAYGI	Değişken ve tutarsız	107	4,79	4,80
	Demokratik ve ilgili	187	4,16	4,40
	Koruyucu ve kollayıcı	174	5,23	4,41
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	8,17	5,79

Tablo 13 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumu değişkenine göre ayrılık kaygısı alt boyutlarının puan ortalamaları aileden uzak kalmaktan duyulan korku alt değişkenine göre öğrencilerin değişen ve tutarsız ebeveyn tutumunda puan ortalaması 11.28, demokratik ve ilgili tutumun puan ortalaması 11.57, koruyucu ve kollayıcı tutumda 11.95, suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 18.42 olarak bulunmuştur. Okul fobisi alt değişkeni ile değişken ve tutarsız ebeveyn tutumu puan ortalaması 4.61 , demokratik ve ilgili tutumda ortalama 4.41 , koruyucu ve kollayıcı tutumda puan ortalaması 4.34 ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 7.91 olarak bulunmuştur. Tek başına olmaktan duyulan kaygı ile değişken ve tutarsız ebeveyn

tutumda puan ortalaması 4.79, demokratik ve ilgili puan ortalaması 4.16, koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumunda ortalaması 5.23 ve suçlayıcı, engelleyici baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 8.17 olarak bulunmuştur.

Tablo 14: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Varyans Analizi

Ayrılık Kaygısı	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Aile	Gruplar Arasında	3234,52	3	1078,17	20,65	,000*
	Gruplar İçinde	28496,57	546	52,19		
	Toplam	31731,09	549			
Okul	Gruplar Arasında	850,47	3	283,49	19,56	,000*
	Gruplar İçinde	7910,29	546	14,48		
	Toplam	8760,77	549			
Kaygı	Gruplar Arasında	943,32	3	314,44	14,145	,000*
	Gruplar İçinde	12137,61	546	22,23		
	Toplam	13080,93	549			

P<0.05

Tablo 1’te üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarına göre ayrılık kaygısı puanları ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı varyans analizi ile sınınanmıştır. Varyans analizi sonucuna göre üniversite öğrencilerinden aileden uzakta kaygı duyan, okul fobisi yaşayan ve tek başına kalmaktan kaygı duyan öğrencilerin puan ortalamaları 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmış, karşılaştırmalara ilişkin sonuçlar tablo 15’de belirtilmiştir.

Tablo 15: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Ebeveyn Tutumu (I)	Ebeveyn Tutumu (II)	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	P
AİLE	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	-,2825	.8757	.988
		Koruyucu ve kollayıcı	-,6701	.8875	.875
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-7,1371	1,0603	.000*
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	-,3876	.7610	.957
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-6,8546	.9569	.000*
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-6,4671	.9677	.000*
OKUL	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	,2051	.4614	.971
		Koruyucu ve kollayıcı	,2720	.4676	.938
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-3,2978	.5586	.000*
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	-0,066	.4009	.998
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-3,5029	.5041	.000*
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-3,5698	.5098	.000*
KAYGI	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	,6340	.5715	.684
		Koruyucu ve kollayıcı	-,4412	.5792	.872
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-3,3763	.6920	.000*
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	-1,0752	.4966	.133
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-4,0103	.6245	.000*
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-2,9351	.6316	.000*

P<0.05

Tablo 15 incelendiğinde, ailesi değişken ve tutarsız ebeveyn tutumu gösteren öğrencilerin aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı ile puan ortalamaları 11.28, demokratik ve ilgili tutumda 11.57, koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumu ortalaması 11.95 ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumu puan ortalaması 18.42 olarak bulunmuştur. Değişken ve tutarsız tutum ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumu arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca demokratik ve ilgili ebeveyn tutumu ile suçlayıcı,

engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumu arasında yine 0.05 düzeyinde bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Koruyucu ve kollayıcı tutum ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Okul fobisi değişeni ile değişken ve tutarsız, demokratik ve ilgili ile koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumu ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğrencilerin puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür.

Tek başına kalmaktan duyulan kaygı değişkeni ile değişken ve tutarsız, demokratik ve ilgili ile koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumu ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğrencilerin puan ortalamaları incelendiğinde 0.05 düzeyinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür.

Tablo 16: Ebeveyn Tutumu Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri N, \bar{X} , Ss Değerleri

	EBEVEYN TUTUMU	N	\bar{X}	Ss
KORKULU	Değişken ve tutarsız	107	16,86	5,65
	Demokratik ve ilgili	187	15,52	4,71
	Koruyucu ve kollayıcı	174	17,25	5,39
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	18,02	4,26
KAYITSIZ	Değişken ve tutarsız	107	20,11	5,70
	Demokratik ve ilgili	187	21,75	5,39
	Koruyucu ve kollayıcı	174	20,92	5,50
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	21,34	5,57
GÜVENLİ	Değişken ve tutarsız	107	20,84	4,85
	Demokratik ve ilgili	187	22,03	4,51
	Koruyucu ve kollayıcı	174	20,55	4,78
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	20,00	4,47
SAPLANTILI	Değişken ve tutarsız	107	16,18	4,59
	Demokratik ve ilgili	187	15,40	4,61
	Koruyucu ve kollayıcı	174	16,04	4,50
	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	82	16,75	4,75

Tablo 16’da üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumu değişkenine göre bağlanma stilleri alt boyutlarının puan ortalamaları korkulu bağlanma stili alt değişkenine göre öğrencilerin değişken ve tutarsız ebeveyn tutumunda puan ortalaması 16.86, demokratik ve ilgili tutumun puan ortalaması 15.52, koruyucu ve kollayıcı tutumda 17.25, suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 18.02 olarak bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stili alt değişkeni ile değişken ve tutarsız ebeveyn tutumu puan ortalaması 20.92 , demokratik ve ilgili

tutumda ortalama 21.34 , güvenli bağlanma stili ile değişken ve tutarsız puan ortalaması 20.84 , demokratik ve ilgili tutum puan ortalaması 22.03 , koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumu puan ortalaması 20.55 ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 20.00 olarak bulunmuştur. Saplantılı bağlanma geliştiren öğrenciler ile değişken ve tutarsız ebeveyn tutumda puan ortalaması 16.18, demokratik ve ilgili puan ortalaması 15.40, koruyucu ve kollayıcı ebeveyn tutumunda ortalaması 16.04 ve suçlayıcı, engelleyici baskıcı ve otoriter tutumda ise puan ortalaması 16.75 olarak bulunmuştur.

Tablo 17: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Varyans Analizi

Bağlanma Stilleri	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
KORKULU	Gruplar Arasında	459,748	3	153,249	5,95	.001*
	Gruplar İçinde	14046,123	546	25,726		
	Toplam	14505,871	549			
KAYITSIZ	Gruplar Arasında	194,428	3	64,809	2,12	.096
	Gruplar İçinde	16637,806	546	30,472		
	Toplam	16832,235	549			
GÜVENLİ	Gruplar Arasında	317,443	3	105,814	4,86	.002*
	Gruplar İçinde	11883,032	546	21,764		
	Toplam	12200,475	549			
SAPLANTILI	Gruplar Arasında	117,184	3	39,061	1,84	.137
	Gruplar İçinde	11541,936	546	21,139		
	Toplam	11659,120	549			

P<0.05

Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin ebeveyn tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı varyans analizi ile sınanmıştır. Varyans analizi sonucunda korkulu ve güvenli bağlanma geliştiren öğrencilerin puan değerlerinin ebeveyn tutumlarına göre 0.05 düzeyinde farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey Testi yapılmış, karşılaştırmalara ilişkin sonuçlar tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Ebeveyn Tutumları Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilllerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Ebeveyn Tutumu (I)	Ebeveyn Tutumu (II)	Ortalamalar arası Fark	Standart Hata	P
KORKULU	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	1,3451	.6148	.127
		Koruyucu ve kollayıcı	-,3895	.6231	.924
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-1,1552	.7444	.406
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	-1,7346	.5342	.006*
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-2,5003	.6718	.001*
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-,7658	.6794	.673
KAYITSIZ	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	-1,6419	.6691	.067
		Koruyucu ve kollayıcı	-.8131	.6782	.627
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-1,2293	.8102	.427
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	.8287	.5814	.483
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	.4125	.7311	.943
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-.4162	.7394	.943
GÜVENLİ	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	-1,1910	.5655	.151
		Koruyucu ve kollayıcı	.2837	.5731	.960
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	.8411	.6847	.609
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	1,4746	.4914	.014*
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	2,0321	.6179	.006*
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	.5575	.6249	.809
SAPLANTILI	Değişken ve tutarsız	Demokratik ve ilgili	.7858	.5573	.493
		Koruyucu ve kollayıcı	.1409	.5648	.995
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-.5692	.6748	.834
	Demokratik ve ilgili	Koruyucu ve kollayıcı	-.6449	.4843	.543
		Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-1,3550	.6090	.116
	Koruyucu ve kollayıcı	Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter	-.7101	.6159	.657

P<0.05

Tablo 18 incelendiğinde bağlanma stilleri arasında sadece korkulu ve güvenli bağlanmaya sahip öğrencilerin demokratik ve ilgili tutumla koruyucu ve

kollayıcı ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

8- “Öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri topluluk karşısında konuşma değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?”

Çalışmanın bu alt problemde öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri topluluk karşısında konuşma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ayrılık kaygısı ile ilgili veriler tablo19, tablo 20 ve tablo 21’de belirtilmiştir.

Tablo 19 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Alt Boyutları N, \bar{X} , Ss Değerleri

	Topluluk Karşısında Konuşma	N	\bar{X}	Ss
AİLE	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	15,99	8,50
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	10,74	6,70
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	8,95	6,36
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	12,62	6,99
OKUL	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	6,05	4,17
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	5,11	4,64
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	3,38	3,04
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	4,70	3,66
KAYGI	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	6,89	5,24
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	4,40	4,25
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	3,08	3,78
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	5,21	4,89

Aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı incelendiğinde “heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 15.99, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 10.74 , “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 8.95 , “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 12.62 olduğu görülmüştür.

Okul fobisi yaşayan öğrencilerin puan değerleri incelendiğinde “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” 6.05 , “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” 5.11 , “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” 3.08 , “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” 4.70 olduğu belirlenmiştir.

Tek başına kalmaktan duyulan kaygı puan ortalamalarına bakıldığında “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 6.89 , “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 4.40 , “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 3.08 , “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” cevabını veren öğrencilerin puan ortalamaları 5.21 belirlenmiştir.

Tablo 20 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Ayrılık Kaygısı	Varyans Kaygısı	KT	Sd	KO	F	P
AİLE	Gruplar Arasında	2804,414	3	934,805	17,64	.000*
	Gruplar İçinde	28926,684	546	52,979		
	Toplam	31731,098	549			
OKUL	Gruplar Arasında	346,384	3	115,461	7,49	.000*
	Gruplar İçinde	8414,387	546	15,411		
	Toplam	8760,771	549			
KAYGI	Gruplar Arasında	754,862	3	251,621	11,14	.000*
	Gruplar İçinde	12326,076	546	22,575		
	Toplam	13080,938	549			

P<0.05

Aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı boyutunda 17.64, okul fobisi boyutunda 7.49 ve tek başına olmaktan duyulan kaygı boyutunda 11.14 “F” değeri tespit edilmiştir. Bu bulgulardan, topluluk karşısında konuşma değişkeni ile ayrılık kaygısı arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Tablo 21 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Konuşma (I)	Konuşma (II)	Ortalamalar arası Fark	Standart Hata	p
AİLE	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	5,2475	.9534	.000*
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	7,0374	1,0864	.000*
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	3,3682	.7783	.000*
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	1,7899	1,1446	.400
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	-1,8794	.8577	.126
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	-3,6693	1,0035	.001*
OKUL	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	,9338	.5142	.266
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	2,6634	.5859	.000*
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	1,3494	.4198	.007*
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	1,7296	.6173	.026*
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	,4156	.4626	.806
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	-1,3140	.5412	.072
KAYGI	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	2,4951	.6224	.000*
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	3,8075	.7092	.000
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	1,6807	.5081	.005*
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	1,3124	.7472	.295
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	-,8144	.5599	.465
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	-2,1268	.6550	.006*

P<0.05

Toplum karşısında konuşma değişkeni ile ayrılık kaygısı arasındaki farklılaşmanın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testinde aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı alt değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” ile “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder”, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim”, “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” grubundakilerin puan ortalamaları 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” ile “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” boyutları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Okul fobisi alt değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” ile “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım”, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” ile “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” boyutları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Tek başına kalmaktan duyulan kaygı değişkeni “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” ile “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” boyutları arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” boyutu ile “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” boyutları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Tablo 22 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri N, \bar{X} , Ss Değerleri

	Topluluk Karşısında Konuşma	N	\bar{X}	Ss
KORKULU	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	18,56	4,85
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	16,56	4,85
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	15,97	5,40
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	15,93	5,10
KAYITSIZ	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	20,80	5,70
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	21,85	4,81
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	21,05	6,43
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	20,98	5,46
GÜVENLİ	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	19,83	4,48
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	20,85	4,96
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	22,41	4,64
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	21,38	4,62
SAPLANTILI	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	136	16,76	4,78
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	102	15,47	4,43
	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	67	15,13	4,96
	Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım	245	15,94	4,43

Topluluk karşısında konuşma değişkeni ile korkulu bağlanma stilinde “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” boyutunun puan ortalaması 18.56, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” boyutunun puan ortalaması 16.56, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur

gibi hissederim” boyutunun puan ortalaması 15.97, “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” puan ortalaması 15.93 olarak bulunmuştur.

Kayıtsız bağlanma stilinde “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” boyutunun puan ortalaması 20.80, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” boyutunun puan ortalaması 21.85, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” boyutunun puan ortalaması 21.05, “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” puan ortalaması 21.98 olarak bulunmuştur.

Güvenli bağlanma stilinde “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” boyutunun puan ortalaması 19.83, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” boyutunun puan ortalaması 20.85, Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim “ boyutunun puan ortalaması 22.41, “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” boyutunun puan ortalaması 21.38 olarak bulunmuştur.

Saplantılı bağlanma stilinde ise “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” puan ortalaması 16.76, “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” puan ortalaması 15.47, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” puan ortalaması 15.13 ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” puan ortalaması 15.94 olarak bulunmuştur.

Tablo 23 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Varyans Analizi

Bağlanma Stilleri	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
KORKULU	Gruplar Arasında	654,551	3	218,184	8,60	.000*
	Gruplar İçinde	13851,319	546	25,369		
	Toplam	14505,871	549			
KAYITSIZ	Gruplar Arasında	72,715	3	24,238	.79	.500
	Gruplar İçinde	16759,519	546	30,695		
	Toplam	16832,235	549			
GÜVENLİ	Gruplar Arasında	356,777	3	118,926	5,48	.001*
	Gruplar İçinde	11843,697	546	21,692		
	Toplam	12200,475	549			
SAPLANTILI	Gruplar Arasında	158,247	3	52,749	2,50	.058
	Gruplar İçinde	11500,873	546	21,064		
	Toplam	11659,120	549			

P<0.05

Topluluk karşısında konuşma değişkeni ile bağlanma stilleri arasında yapılan varyans analiz sonucuna göre “F” değeri; korkulu 8.60, kayıtsız ,79, güvenli 5.48, saplantılı 2.50 olarak bulunmuştur. Varyans analizi sonucunda korkulu ve güvenli bağlanma ile topluluk önünde konuşma değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Tablo 24 : Topluluk Karşısında Konuşma Değişkeni Açısından Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişke	Konuşma (I)	Konuşma (II)	Ortalamalar arası Fark	Standart Hata	P
KORKULU	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	1,9975	.6597	.013*
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	2,5960	.7518	.003*
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	2,6315	.5386	.000*
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	.5985	.7921	.874
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	.6339	.5935	.709
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	.0354	.6944	1,000
KAYITSIZ	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	-1,0441	.7257	.475
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	-.2509	.8269	.990
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	-.1748	.5924	.991
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	.7932	.8712	.799
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	.8693	.6529	.543
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	.0760	.7638	1,000
GÜVENLİ	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	-1,0147	.6101	.343
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	-2,5797	.6952	.001*
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	-1,5495	.4980	.010*
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	-1,5650	.7324	.142
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	-.5348	.5488	.764
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	1,0302	.6421	.376
SAPLANTILI	Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	1,2941	.6012	.137
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	1,6304	.6850	.081
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	.8218	.4908	.337
	Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder	Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	.3363	.7217	.966
		Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar rahat davranırım	-.4723	.5408	.819
		Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim	-.8085	.6327	.577

P<0.05

Tablo 24 incelendiğinde korkulu bağlanma alt değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır”, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toparlar

rahat davranırım” boyutları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stili alt değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır”, “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” ve Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” arasında anlamlı bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stillerini etkileyen değişkenler ve bunlara ait bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

1- Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın ilk alt probleminde, geçmişte yaşanan ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bulgular incelendiğinde korkulu ve saplantılı bağlanma geliştiren öğrencilerin ayrılık kaygısı alt boyutları olan aileden uzak kalmadan duyulan kaygı, okul fobisi ve tek başına kalmaktan duyulan kaygı ile aralarında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanmaya sahip bireylerin ise negatif yönlü anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Kayıtsız bağlanmaya sahip bireylerin ise ayrılık kaygısının alt boyutlarından biri olan okul fobisi ile anlamlı ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Çocukluk süresince anne-babanın çocuğa gösterdikleri bakımın niteliğinin hem ayrılık kaygısının kaynağına hem de yoğunluğuna katkıda bulunduğu belirtilir (Lutz& Hock, 1995).

Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin kendilerine duydukları saygı düşük olmakta, kendilerini sevmeye değer görmemekte ve başkalarının güvenilmez ve reddedici olduklarını düşünme eğilimi göstermektedirler. Bu eğilim ailelerinden uzak kaldıklarında, özellikle okula gitmek zorunda kaldıkları anlarda veya tek başlarına kaldıklarında kendini gösterir. Korkulu bağlanma stiline sahip bireyler kendilerini yalnız ve tehlikeyle karşı karşıya oldukları hissine kapılırlar. Bu nedenle yapılan çalışmada bu durumu destekleyen bulgular elde edilmiştir.

Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler, kendilerini sevmeye ve desteklenmeye değer olarak algılamakta ancak diğer insanları güvenilmez ve reddedici kabul etmektedir. Hamarta (2002)'e göre kayıtsız bağlanmaya sahip olanlar

diğer insanlara yaklaşma konusunda biraz tedirgindirler. Diğer insanlara tamamen güvenmenin ve onlara inanmanın zor olduğuna inanırlar. Biri onlara yaklaştığı zaman sinirlenirler. Yabancı insanların fazla olduğuna inandıkları okuldan da rahatsızlık duymalarının, okula gitmeyi reddetmelerinin kökeninde de bu durumun var olduğu düşünülmektedir. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin bağımlı olduğu Bartholomew ve Horowitz (1991)'de yer alan dörtlü bağlanma modelinde de belirtilmiştir. İlgar (2005)'e göre okul fosinin nedeni psikoanalitik teoriye göre anneye aşırı bağımlılık ilişkisinin sonucu olarak ortaya çıkar.

Güvenli bağlanma stiline sahip gösteren bireyler olumlu benlik ve olumlu başkaları (+, +) modeline sahiptirler. Başkalarına güvenir ve ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olduklarını düşünürler. Kendilerini önemli ve sevmeye değer olarak görürler. Çevrelerindeki diğer insanlarla rahatlıkla yakın ilişki kurabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler çevrelerindeki insanlarla iletişim kurarlarken reddedilme veya terk edilme gibi kaygıları yoktur. Bu nedenle ayrılık kaygısıyla aralarında negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir.

Saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin kendileri hakkında olumsuz, diğerleri hakkında olumlu olarak görürler (Deniz ve ark, 2005). Başkalarının onayını kazanmak bu kişiler için çok önemlidir. Yakın ilişkilerinde karşı tarafa çok bağımlıdırlar. Saplantılı bağlanma stili olan bireylerin olumsuz benlik modellerinin olması ayrılık kaygısı puan ortalamalarının yüksek çıkmasında etkili olabilir.

2- Ayrılık Kaygısı ve Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet

Araştırmanın bu alt problemde ayrılık kaygısı ve bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bulgular incelendiğinde aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı bakımından kızların puan ortalamaları 13.65, erkeklerin ise 11.60 olarak gözlenmiştir. Yapılan karşılaştırma sonucunda kızların aileden uzak kalmaktan duydukları kaygının erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Okul fobisinin ise erkeklerin puan ortalamaları yüksek olmasına rağmen anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tek başına kalmaktan duyulan kaygı incelendiğinde kızların puan

ortalamaları 6.31, erkeklerin 4.05 olduğu görülmüştür. Kızların puan değerleri yapılan karşılaştırma sonucunda anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Kişiliğin oluşumunda bireyin cinsiyeti ve bu cinsiyete uygun toplumsal görev önemli rol oynar. Kızlardan beklenen toplumsal görevlere göre aile ile olması, evine bağlı, aileye ayak uydurması, , eşine ve çocuklarına ilgi göstermesi ve onların bakımını üstlenmesidir. Erkeklerden beklenen ise bağımsız yaşamak, kendi ayakları üstünde durabilmek, ailesini koruyup kollamak, tehlikelere karşı her zaman cesur olmaktır. Kızların aileye ve eve bu kadar bağımlı olarak yetiştirilmeleri evden uzakta bir tedirginlik ve kaygı duymalarına neden olur. Tek başlarına kaldıklarında bu kaygı yaşamlarını olumsuz etkiler. Ayrıca toplumumuzda kız çocuklarının savunmasız olduğu ve başkalarının zarar vermesinin kolay olduğu düşünülerek özellikle anneler kız çocuklarını sürekli koruma, kollama ve gözleme ihtiyacı duymuşlardır. Manicavasagar ve arkadaşları (1999), ayrılık kaygısına sahip olan çocukların annelerinin aşırı korumacı olduğu belirlenmiş ve bu çalışmada elde edilen bulgular araştırma bulgularımızı desteklemiştir.

Bağlanma stilleri değişkeni ile cinsiyet değişkeni karşılaştırıldığında korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin puan ortalamaları kızlarda 17.62, erkeklerde 15.73 olduğu görülmüştür. Kızların puan ortalamaları erkeklerinkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Sümer ve Güngör (1999b) tarafından yürütülen bir çalışmada kız çocukların daha fazla korkulu bağlanma geliştirdiği yöndedir. Bu sonuç Türk toplumunun kız çocuğunu yetiştirme stili ile ilişkilidir. Türkiye’de kızlar yakın ilişkiler konusunda sürekli korkutularak, özellikle de karşı cinsle kendilerini koruma amaçlı sınırlı ilişkiler geliştirmeleri konusunda telkinlerle büyümektedirler. Sonuç olarak korkulu bağlanma özelliği olan ne kendilerine ne de başkalarına güvenmeyen bir kişilik özelliği kızlarda daha yaygın görülür. Bu bulgular da çalışmamızı desteklemiştir.

Güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin puan ortalamaları kızlarda 20.17, erkeklerde 21.92 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark değerlendirildiğinde erkeklerin puan ortalamaları kızların puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Geleneksel olarak Türk ailelerinde erkek çocukların kızlara göre daha çok şımartılmakta olduğu düşünülürse bebekliğinde anneden tutarlı ve ilgili bir yaklaşım görme olasılığı hayli yüksek olan erkek çocukların daha güvenli bağlanma ları oldukça beklendik bir bulgudur (Çelik, 2004).

3- Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri ve Annenin Çalışma Durumu

Araştırmanın bu bölümünde annenin çalışma durumunu ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri açısından incelenmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı alt değişkeninde puan ortalamaları “Evet” cevabını verenlerin 10.27, “Hayır” cevabını verenlerin 12.87 olduğu görülmüştür. Annesi çalışmayan öğrencilerin puan değerlerinin annesi çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu duruma neden teşkil eden etkenin annesi çalışan çocukların sürekli ailelerinden uzak kaldıkları sadece akşamları bir araya geldikleri bundan dolayı özbakımları dahil olmak üzere kedilerine yetmeye çalıştıkları düşünülmektedir. Buna karşılık annesi çalışmayan çocukların ailelerinden uzak kaldıkları zaman tek başlarına yetemeyecekleri kaygısı sonucu anlamlı düzeyde etkilemiş olabilmektedir. Okul fobisi ve tek başına kalmaktan duyulan kaygı ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki beklenirken bir farklılaşma görülmemiştir.

Annenin çalışma durumu bağlanma stillerine göre incelendiğinde güvenli bağlanma stiline sahip annenin çalışma durumuna “Evet” cevabını verenlerin puan ortalamaları 22.08, “Hayır” cevabını verenlerin ise 20.93 olduğu görülmüştür. Evet cevabını verenlerin puan ortalamalarının hayır cevabını verenlere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Değişmeye başlayan toplumsal yaşamla beraber kadının iş hayatına girmesi sosyo-ekonomik yönden aileyi rahatlatmış ancak annenin aile bireylerine özellikle çocuklarına ayırdığı zaman da azalmıştır. İşten eve yorgun gelen anne evin eşin bakımını yaparken çocuğa duygusal anlamda daha az zaman ayırmak zorunda kalmaktadır. Birçok eğitimci 0-3 yaş arasındaki bebeklerin annenin bakımı ve sevgi, ilgi ve şefkate ihtiyaç duyduğunu bu nedenle annenin çalışmaması gerektiğini savunmaktadırlar. 3-6 yaş çocuklarının anneye bağlılıktan çok çevreyi keşfetmeleri

nedeniyle anneden zaten kopmaya başladıklarını ve okul öncesi eğitim kurumlarının bu ihtiyaçlarını karşılayabileceğini savunmaktadır.

Güvenli bağlanmada kişi, kendisinin sevmeye değer olduğunu, başkalarının da genel olarak kabul edici ve destekleyici olduğunu düşünür. İlişkilerinde daha güvenli ve rahattır (Çelik, 2004). Başkalarıyla güvенеabilen ve rahatlıkla iletişim kurabilen bireyler annelerinden uzakta olsalar bile kendilerini güven içinde hissettiklerinden diğer bağlanma stillerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

4- Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri ve Öğretmen Değişirme

Araştırmanın bu bölümünde ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri değişkeni ile öğretmen değişirme arasındaki ilişki incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı puan ortalaması öğretmen değiştirenlerde 13.08, öğretmen değiştirmeyenlerde ise 11.42 olarak bulunmuştur. Tek başına olmaktan duyulan kaygı puan ortalamaları öğretmen değiştirenlerde 5.58, öğretmen değiştirmeyenlerde ise 4.16 olarak belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı ve tek başına olmaktan duyulan kaygı ile öğretmen değişirme arasında yüksek düzeyde bir farklılaşmanın varolduğu şeklindedir. Okul fobisi ile öğretmen değişirme arasında da anlamlı bir farklılaşma beklenirken farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Kaya (2007)'ye göre; okul değişikliği ve dolayısıyla öğretmen değişikliği okul fobisini tetikleyici bir unsurdur. Ancak araştırma bulgularımız öğretmen değişirme ile okul fobisi arasında anlamlı bir farklılaşmanın varolmadığını göstermiştir.

Bağlanma stilleri ile öğretmen değişirme arasındaki ilişki incelendiğinde ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi için yapılan t testinde korkulu 1.79, kayıtsız .90, güvenli -1.20, ve saplantılı .97 değeri bulunmuş ve bu bulgular 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın varolmadığını göstermektedir.

5- Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri ve Aile Yapısı

Araştırmanın bu bölümünde ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri ile aile yapısı değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, aileden uzak kalmadan duyulan kaygı alt değişkeni incelendiğinde puan ortalamaları çekirdek aileye sahip bireylerin 12.11, geniş aileye sahip bireylerin 14.83, okul fobisi ailt değişkeni incelendiğinde puan ortalamaları çekirdek aileye sahip olanların 4.73, geniş aileye sahip olanların 5.80 olduğu ve bu değerler ışığında; aileden uzak kalma ile okul fobisi alt değişkenlerinin aile yapısı ile negatif yönlü anlamlı bir farklılaşmanın var olduğu belirlenmiştir. Ancak tek başına olmaktan duyulan kaygı ile aile yapısı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı belirlenmiştir.

Aile çocuğun ilk sosyal çevresidir. Kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile, özel davranımların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kazanıldığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır (Orcan, 2004).

Toplumumuzda yıllarca yaygın olan geniş aile tipi toplumsal değişimler ve başta işsizlik olmak üzere çeşitli faktörlerden dolayı yerini kente göç ederek yerleşen çekirdek aile yapısına bırakmıştır. Ancak çekirdek aile yapısı ebeveynlerin ikisinin de çalışması durumunda çocuğa az zaman ayırmak, çocuğu bakıcıya bırakmak veya imkanlar dahilinde çocuğun evde yalnız kalması gibi sorunları beraberinde getirmiştir.

Ailesinden tüm gün uzak kalmak zorunda kalan çocuk gelişiminin doğal sonucu olan ayrılık kaygısını kalıcı hale getirerek ailesinden uzak kaldığında başlarına kötü bir şeyin geleceği ile ilgili kaygılarını daha derin yaşayacaktır. Geniş ailelerde çocuk daha ön planda olduğundan ihtiyacını karşılayabilecek ve destek olabilece bir aile büyüğünü her zaman yanında görebilmektedir. Bulgularımızın da bize gösterdiği kadarıyla geniş ailede büyüyen çocuk aileden uzak kalma ile ilgili ciddi kaygılar taşımamakta ancak çekirdek aile yapısına sahip ise aileden uzak kalmak derin kaygılar yaşamasına neden olmaktadır.

Bağlanma stilleri ile aile yapısı incelendiğinde korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma ile aile yapısı arasında ters bir ilişkinin varolduğu görülmüş ancak anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

6- Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Döneminde Yaşanılan Duygusal veya Fiziksel Travma

Araştırmanın bu bölümünde ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri ve yaşanan duygusal veya fiziksel travma arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde; aileden uzak kalmadan kaygı duyan bireylerin puan ortalamalarına bakıldığında travma geçirenler 15.56, geçirmeyenler 11.82, okul fobisi alt değişkenine göre “Evet” cevabını verenler 6.17, “Hayır” cevabını verenler 4.59, tek başına kalmaktan kaygı duyanlardan “Evet” cevabını verenler 6.55, “Hayır” cevabını verenler 4.83 değeri belirlenmiştir. Buna göre geçmişte fiziksel veya duygusal travma geçiren bireylerin ayrılık kaygısı ile aralarında yüksek düzeyde bir ilişki vardır.

Travma, kişinin kendisinin ya da başkalarının fiziksel bütünlüğünü tehdit eden, ölüm ya da yaralanmaya neden olabilecek olaylar yaşaması veya başkalarının bu tür yaşantılarına tanık olması "travma" olarak tanımlanabilir. Doğal afetler, kazalar, savaşlar, işkence, tecavüz ve terörizm gibi olaylar travmatik yaşantılara örnek olarak verilebilir. Travmatik bir olaydan sonra kişi; tedirgin, yalnız kalmaktan korkmak, olayın tekrarlanabileceğine karşı korkular yaşamak gibi tepkiler verebilir. Çalışmada bu durumu destekleyecek yönde bulgular olduğu görülmüştür. Aileden uzak kalma ve tek başına kalmaktan duyulan kaygının travmanın etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Okula gitmek istememe ve okuldan kaçma, davranış sorunları olan çocuklarda, kaygılı çocuklarda, travma sonrası (örneğin; depresyon) kaygı bozukluğu olan çocuklarda, depresyon geçiren ya da psikoz olarak belirtilen belirgin ruhsal bozukluğu olan çocuklarda görülmektedir (Şenol, 2004).

Bulgular, Ceyhan (2006)'nın üniversite öğrencileri üzerinde ayrılık kaygısı ile ilgili yapmış olduğu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Ceyhan (2006)'nın bulguları, yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşantıların niteliğinin ileriki yıllarda

bireyin kişilik özelliklerinin gelişiminde önemli etkilere sahip olduğu yargısını da desteklemektedir.

Bağlanma stilleri ile travma arasındaki ilişki incelendiğinde korkulu bağlanma özelliği gösteren bireylerden travma geçirenlerin puan ortalamasının geçirmeyenlerinkinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Saplantılı bağlanma özelliğine sahip bireylerden travma geçirenlerin puan ortalaması 17.22, geçirmeyenlerin ise 15.58 olduğu belirlenmiştir. Bulgular göstermiştir ki korkulu ve saplantılı bağlanma özelliğine sahip bireylerin travma geçirme değişkeni ile aralarında anlamlı bir farklılaşma vardır. Ancak kayıtsız bağlanma ve güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin travma geçirme aralarında anlamlı bir farklılaşma belirlenmemiştir.

7- Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Ve Ebeveyn Tutumları

Araştırmanın bu bölümünde ayrılık kaygısı ile bağlanma stillerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde; ayrılık kaygısı ve ebeveyn tutumları puan ortalamaları alınmış ardından varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizinde ayrılık kaygısı ile ebeveyn tutumu arasında yüksek düzeyde bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin nedenini belirlemek için Tukey testi yapılmış, testin bulguları incelendiğinde; aileden uzak kalmadan duyulan kaygı, okul fobisi ve tek başına kalmaktan duyulan kaygı alt değişkenlerinde değişken ve tutarsız aile ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum, demokratik ve ilgili ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum, koruyucu ve kollayıcı ile yine suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Anksiyete bozukluklarının oluşumunda bozuk aile içi ilişkilerin önemli bir yeri vardır. Ebeveynin çocuğa gereken ilgiyi göstermemesi, aşırı koruyucu ve kollayıcı tutum veya çocuğun duygularıyla uyumlu yanıtın yerine duygu ifadesinin eksik olduğu kontrolcü ilişki biçimi, anksiyete bozukluklarına zemin hazırlayacak çocuk yetiştirme tarzları olarak tanımlanmıştır (Peykan, 1998).

Türkiye’de anne-baba tutumlarının ve aile yapısının kültürel bakımdan farklılıklar taşıması ve zaman içinde dönüşmesi ve çocuk yetiştirme tutumlarının

Türkiye’de kültüre ve farklı sosyo-ekonomik düzeye göre farklılıklar göstermesi (Sümer, 2005) çocuk yetiştirmede çeşitli ebeveyn tutumlarını karşımıza çıkarmaktadır. Bu tutumlardan en yaygın olanları; değişken ve tutarsız tutum, demokratik ve ilgili tutum, koruyucu ve kollayıcı tutum, suçlayıcı,engelleyci, baskıcı ve otoriter tutumdur. Ülkemizde en yaygın olarak görülen tutumlar “demokratik” ve “otoriter” tutumlardır (Orcan, 2004). Ebeveyn tutumlarına aşağıda kısaca değinilmiştir.

Değişken ve tutarsız tutum; anne ve baba arasındaki görüş farklılığından dolayı aynı olaya anne ve babanın farklı tepkiler vermesi veya aynı olaya farklı zamanlarda farklı tepkiler vermesi şeklindedir. Bu tutum aşırı hoşgörü veya aşırı ceza arasında gidip gelir. Disiplin vardır ama ne zaman, nerede uygulanacağı belli değildir. Bu nedenle çocuk davranışlarının sonucunda ne olacağını bilemez. Bu tutum içinde olan anne-babalar çocuğun bir gün önce görmezden geldikleri davranışını ertesi gün azarlar ya da cezalandırırlar (Öğretir, 1999). Çocuk hangi durumda nasıl davranacağını bilemez ve bu da iç çatışmalara, kararsız ve dengesiz bir yapının oluşmasına yol açmaktadır. Anne-babanın bu tutumunun çocuğun gelişim ve eğitimini olumsuz etkilediği, çocukta temel güven duygusunun oluşumunda, annenin dengeli ve kararlı tutumunun büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.

Demokratik ve ilgili tutumda, ana-babaların, çocukların ilgi ve gereksinimlerinin karşılanmasını ve aynı zamanda, çocukların denetlenmesini amaçlayan bir tutumdur. Anne ve babalar çocuklarını destekleyen ve güven verici bir tutum içindedir. Demokratik anne-baba, çocuğa içten sevgi ve saygı duyar ve bunu koşulsuz olarak gösterir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır.Yaşına göre çocuğu kendisi ile ilgili kararları almaya teşvik eder. Çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi desteklenir. Demokratik aileler hoşgörülü, güven verici ve destekleyici bir tutum içinde, çocuğun da kabul edeceği mantıklı bir denetime başvururlar (Orcan, 2004).

Koruyucu ve kollayıcı tutum, anne aşırı koruyucu ve kısıtlayıcı davranır. Uygulanan disiplin tutarlı olmamakla beraber aşırı sert veya aşırı gevşektir. Çocuklar genellikle bağımlı, kendine yetemeyen ve pasif olarak yetiştirilirler. Çocuğun bağımsızlık çabalarını engeller, her davranışını kontrol etmeye çalışırlar. Anne-

babanın aşırı koruyucu tutumu sonucunda çocuğun sergilediği bağımlılığın yaşamı boyunca devam ettiği ve aynı tutumu eşinden ve çevresinden beklediği savunulmaktadır.

Suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum, anne-babalar koydukları katı kurallara çocukların aynen uymalarını isterler. Denetimin yüksek olduğu, çocuğa karşı ise duyarlılığı az olan bir tutumdur. Çocukların otoritelerini kayıtsız şartsız yerine getirmelerini isterler. Çocuğun kendisiyle ilgili karar almalarına engel olur çocuk adına kararları hep kendileri alırlar. Verdikleri kararlara uymayan çocukları baskı ve ceza ile kabullenmeye zorlar, verdikleri ceza da genelde suçla orantılı olmamaktadır. Temel ihtiyaçları engellenir ve tek başlarına aldıkları kararlar nedeniyle suçlanırlar. Özgüven (2001)'e göre otoriter tutum altında büyütülen çocuklarda düşünmeden itaat etmek ve bağımlılığın yanı sıra, güvensizlik, tartışma, kavga ve saldırganlığa yatkın bir kişilik, duygularda kararsızlık, bencillik, başkalarını suçlama eğilimi, çekingen ve utangaç bir kişilik geliştirdiklerini göstermiştir.

Araştırma bulgularına göre ayrılık kaygısı alt değişkenleri ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutumun diğer tutumlarla karşılaştırılmasında en etkili aile tutumu olduğu görülmüştür. Bee (1996), Shaffer (1994) ve Ekşi (1990) bu tutum içinde olan anne-babalar yüksek düzeyde anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, birçok kilit alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadır (Orcan, 2004). Bu durum suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutuma sahip öğrencilerin kaygı düzeylerini açıklamaktadır.

Bağlanma stilleri ile ebeveyn tutumları karşılaştırıldığında varyans analizi sonucuna göre korkulu ve güvenli bağlanma ile ebeveyn tutumu arasında bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür. Farklılığın nedenini belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda korkulu bağlanma geliştiren bireylerin demokratik ve ilgili tutum ile koruyucu ve kollayıcı ve suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum arasında farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Yakınlık kurma konusunda korkulu, sosyal ilişkilerden çekinen korkulu bağlanmaya sahip bireyler demokratik ve ilgili aile tutumuna sahip olmayıp daha çok başkaları tarafından korunan ve yönlendirilen ebeveyn tutumuna sahiptirler. Böylece sosyal ilişkilerde yaşadıkları kaygıyı hafifletebileceklerini düşünürler. Güvenli bağlanma geliştiren bireyler, demokratik

ve ilgili ailenin özelliklerini sergilemektedir. Güvenli bağlanma stilinin özelliği olan özsaygının yüksek olması, bir olay karşısında nasıl davranması gerektiğini bilen, kendi başına ayakları üzerinde durabilen özellikler sergileyen demokratik ve ilgili ebeveyn tutumuna sahip bireylerin özellikleriyle paralellik göstermektedir. Koruyucu ve kollayıcı tutum ile suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum örtüşmemektedir.

Diğer bağlanma stilleri ile ebeveyn tutumları incelendiğinde kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri arasında herhangi bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

8- Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Ve Topluluk Karşısında Konuşma

Araştırmanın bu bölümünde ayrılık kaygısı ile bağlanma stillerinin ve topluluk karşısında konuşma arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre aileden uzak kalmadan duyulan kaygı ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” 15.99 değeri ile en yüksek ortalama değeri olmuştur. Okul fobisi değişkenine göre en yüksek ortalama değer “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır”, tek başına kalmaktan duyulan kaygı değişkenine göre en yüksek ortalama değer “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” değeri bulunmuştur. Yapılan varyans analizinde ayrılık kaygısı ile topluluk karşısında konuşma değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın nedenini belirlemek için yapılan Tukey testinde aileden uzakta olmaktan duyulan kaygı alt değişkenine göre “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılaşmanın var olduğu görülmüştür. “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” değişkeni ile “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” değişkeni ile farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Okul fobisi değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” değişkeni ile “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur

gibi hissederim” ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

Tek başına kalmaktan duyulan kaygı alt değişkeni ile “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır “ ile “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder” ve “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim” ile “Heyecanlanır ancak kısa süre sonra kendimi toplar rahat davranırım” arasında da anlamlı bir farklılaşmanın varolduğu görülmüştür.

Ayrılık kaygısı yaşantılarının ileriki yıllarda bireyin kaygı yapısı ile önemsenerek ölçüde ilişkili olabildiği, özellikle anne-babalar ve eğitimciler tarafından düşünülmesi ve dikkate alınmalıdır (Ceyhan, 2006). Açıklanan bu durum bulgularımızı destekler nitelikte olup ayrılık kaygısı yaşayan bireylerin ileriki yaşamlarında da kaygının silinmediği sadece yaşantılar nedeniyle yön değiştirdiği görülmektedir.

Bağlanma stillerine göre topluluk karşısında konuşma değişkeni incelendiğinde puan ortalamalarına göre korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” , kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin “Heyecanlanmam ama tüm gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder”, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin “Herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissederim”, saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin ise “Heyecanlanır, elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” cevapları verdikleri görülmüştür. Varyans analizine göre korkulu ve güvenli bağlanma stiline topluluk karşısında konuşma değişkeni ile anlamlı bir farklılaşma söz konusudur. Farklılığın nedenini anlamak için yapılan Tukey testinde de korkulu ve güvenli bağlanmanın anlamlı bir farklılaşma sergilediği görülmüştür.

Korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin kendilerini olumsuz algılamalarından dolayı topluluk karşısında konuşmak zorunda kaldıklarında kendilerine güvenememekte ve yoğun kaygı içine girmektedirler. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler kendilerini olumlu, çevrelerini olumsuz algıladıklarından dolayı

heyecanlanmaz ancak olumsuz kabul ettikleri grubun önünde olmaktan rahatsızlık duyarlar. Güvenli bağlanmaya sahip bireyler ise kendilerine karşılarındaki gruba güvendiklerinden dolayı rahatlıkla konuşabilmektedirler. Saplantılı bağlanmaya sahip bireyler, kendilerini her zaman olumsuz, çevrelerini ise olumlu gördükleri için “mükemmel bir topluluğun karşısında aciz ben” hissine kapıldıklarından dolayı heyecanlandıklarını dile getirmektedirler. Araştırmanın bulguları bağlanma stilleri ve ayrılık kaygısının özelliklerini desteklemektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar araştırmanın bağımlı değişkenleri olan ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri, cinsiyet, annenin çalışma durumu, öğretmen değiştirme, aile yapısı, geçirilen travma, ebeveyn tutumu ve topluluk karşısında konuşma değişkenleriyle karşılaştırılmıştır.

Araştırma bulguları bağlanma stilleri ile ayrılık kaygısı arasında anlamlı bir ilişkinin varolduğunu göstermiştir.

Elde edilen bulgulara göre cinsiyet değişkenine göre ayrılık kaygısı alt boyutları olan aileden uzak kalmaktan duyulan kaygı ile tek başına olmaktan duyulan kaygı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğunu ancak okul fobisinin erkeklerde kızlara göre daha fazla olduğunu ve anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Bağlanma stillerinden korkulu bağlanma ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki vardır. Güvenli bağlanma ile ise cinsiyet arasında negatif yönlü bir ilişki vardır

Annenin çalışma durumu ile aileden uzak kalındığında duyulan kaygı ile anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Bağlanma stillerinden sadece güvenli bağlanma ile bu değişken arasında bir ilişki bulunmuştur.

Öğretmen değiştirme ile ayrılık kaygısının alt boyutu olan aileden uzak kalındığında duyulan kaygı ile tek başına olmaktan duyulan kaygı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri ile öğretmen değiştirme arasında beklenildiği gibi bir farklılaşmanın görülmemiştir.

Aile yapısının geniş ya da çekirdek aile olması ile ayrılık kaygısı alt boyutu olan aileden uzak kalmadan duyulan kaygı ile pozitif yönlü okul fobis ile negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık aile yapısı ile bağlanma stilleri arasında herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır.

Travma geçirme değişkeni ile ayrılık kaygısı arasında ilişkinin olduğu ancak bağlanma stillerinden sadece korkulu ve saplantılı bağlanma ile bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

Ebeveyn tutumlarından suçlayıcı, engelleyici, baskıcı ve otoriter tutum ile ayrılık kaygısı arasında anlamlı bir farklılaşmanın varolduğu belirlenmiştir. Bağlanma stillerinden korkulu bağlanma ile suçlayıcı, engelleyici, basıcı ve otoriter tutum ile, kayıtsız bağlanma ile değişken ve tutarsız tutum, güvenli bağlanma ile demokratik ve ilgili tutum, saplantılı bağlanma ile suçlayıcı, engelleyici baskıcı ve otoriter tutum arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Topluluk karşısında konuşma değişkeni ile ayrılık kaygısı arasında anlamlı çıkan değer “Heyecanlanır elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” cevabı ile anlamlı bir farklılaşmanın görülmüştür. Bağlanma stillerinden korkulu bağlanmada “Heyecanlanır elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır”, kayıtsız bağlanmada “heyecanlanmam ama gözlerin üzerimde olması beni rahatsız eder”, güvenli bağlanmada “herhangi bir arkadaşım ile konuşur gibi hissedirim”, saplantılı bağlanmada “Heyecanlanır elim ayağım dolaşır, söyleyeceklerim birbirine karışır” cevabı ile anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Ulaşılan bu sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1- Bu araştırmanın temel sınırlılığı örneklemin sadece 550 öğrenci üzerinde uygulanmış olmasıdır. Sonuçların daha genellenebilir olması için daha kalabalık bir gruba ve sadece üniversite öğrencileri üzerinde değil dışarıdan seçilecek yeni örneklem gruplarıyla da yeni çalışmaların yapılması gerekir.

2- Ailelerin genel tutumlarının çocuğun kişilik yapısını etkilediği ve ileriki yaşantısını yönlendirdiğinden dolayı aile eğitime daha fazla ağırlık verilmesi, çocuğun uygun bağlanma stili geliştirmesinin ve ayrılık kaygısını derin olarak yaşamamasını sağlayabileceğinden üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır.

3- Ülkemizde başta ayrılık kaygısı olmak üzere bağlanma stilleri ile ilgili literatürde yeteri kadar araştırma yapılmadığı görülmüştür. Çocuğun gelişiminde önemli alanlar olan bağlanma stillerine ve ayrılık kaygısına daha fazla önem verilmesi gerektiğinden bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. ve Ark. **“Patterns of Attachment”**, Hillsdale, N.J. Lawrence Erlbaum Associates, 1978

Akman, Y. **“Anaokulu Çocuklarında Ayrılık Kaygısı Ölçeği”** Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt: 2, Sayı:1, 1994

Albayrak, H. **“Annelerin Kaygı Düzeyleri İle Çocukların Bağımlılık Eğilimleri Arasındaki İlişkin İncelenmesi,”** Konya, 1997

Arı, R. **“Gelişim ve Öğrenme”** Nobel Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, Şubat 2005

Aydın, B. **“Çocuk ve Ergen Psikolojisi”** Atlas Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, Ocak 2000

Bartholomew, K. Horowitz, **“Attachment Styles Among Young Adults, A Test of a Four Category Model”**, Journal of Personality and Social Psychology, 1991, <http://www.sciencedirect.com>

Bowlby, J. **“Attachment and Loss: Vol. 2”**, New York, Basic Books, 1973

Bowlby, J. **“Attachment And Loss: Vol. 1. Attachment”**, 2. Baskı, New York: Basic Books, 1982

Bretherton, Inge, **“Attachment Theory: Retrospect and Prospect. In I.Bretherton& F. Waters, Growing Points of Attachment Theory and Research: Monographs of The Society for Research in Child Development”**, 50, 1985

Cassidy, J. Aikins, J.W.Chernoff, J.J. **“Children’s Peer Selection: Experimental Examination of Role of Self-Perceptions”**, Developmental Psychology, 3, 2003

Ceyhan, A. Aykut, **“Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısının Öğrenilmiş Güçlülük, Kaygı ve Psikolojik Belirtileri Yordama Düzeyi”**, Kuram Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEP), Editör: Muhsin Hesapçıoğlu, Nobel Basımevi, Cilt:6, Sayı:1, Ocak 2006

Cüceloğlu, D. **“İnsan ve Davranışı”**, Remzi Kitabevi, İstanbul, III.Baskı, 1992

Çağdaş, A. **“Anne-Baba-Çocuk İletişimi”** Nobel Yayınevi, Ankara, 2002

Çağdaş, A. Z. Ş. Seçer, **“Çocuk Ve Ergende Sosyal Ve Ahlak Gelişimi”**, Nobel Yayınları, İstanbul, 2002

Çağdaş, A. **“Anne-Baba Eğitimi”** Eğitim Kitabevi, Konya, Kasım 2004

Çelik, Ş. **“Bağlanma Yönelimli Psikoeğitim Grup Programının Saplantılı Bağlanma Biçimine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Biçimleri Üzerindeki Etkisi”**, ODTÜ, 2004

Deniz, M.E, E. Hamarta, R. Arı, **“An Investigation of Social Skills and Loneliness Levels of Universty Students With Respect to Their Attacment Styles in a Sample of Turkish Students”**, Social Behavior and Personality, 33(1), 2005

Deniz, M. E. **“Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki”**, Eğitim Araştırmaları Dergisi (Eurasian Journal of Educational Research) 6, 2006

Dirim, A. **“Çocuk Ruh Sağlığı”**, Ersin Yayınevi, İstanbul, 2003,

Ekşi, A, **“Çocuk Genç Anne Babalar”** Bilge Yayınevi, Ankara, 1990

Ekşi, A. **“Okul Fobisi”** Pediatri 2, Nobel Yayınevi, İstanbul,1990(a)

Ekşi, A. **“Çocukluk ve Adolesans Döneminde Ruhsal Kökenli Organik Belirtiler ve Davranış Bozuklukları”**, Pediatri-2, Nobel Yayınevi, İstanbul, 1990(b)

Gençtan, E. **“Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar”** Remzi Yayınevi, İstanbul, 13. Baskı, Nisan 1997

Gençtan, E. **“Psikanaliz ve Sonrası”** Remzi Kitabevi, 9. Baskı, İstanbul, 2000

Gökalp, Peyhan G. **“Yaygın Anksiyete Bozuklukları”** Ankara

Görgü, E. **“Bağlanma Kuramı”**, Çoluk Çocuk Dergisi, Kök Yayıncılık, İstanbul, Sayı:49, Nisan 2005

Görünmez, M. **“Bağlanma Stilleri ve Duygusal Zeka Yetenekleri”**, Bursa, 2006

Günçe, G. **“Çocuğun Zihin Gelişimi ve Piaget Kuramına Toplu Bir Bakış”**, Ankara, 1973

Güngör, D. **“Bağlanma Stillerinin Ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü”**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000

Hamarta, E. **“Bağlanma Teorisi ve Yetişkin İlişkilerinde Bağlanma”**, Eğitime Yeni Bakışlar-I, Editör: A.Murat Sünbül, Mikro Yayınevi, Ankara, 2002

Hortaçsu, N. **“İnsan İlişkileri”**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991

İlgar, L. **“Okul Fobisi Aileye ve Okula Düşen Görevler”**, Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 7. Rehberlik Sempozyumu Özel Sayısı, Ocak-Mart 2005

Kaya, A. **“Eğitim Psikolojisi”**, Pagem Yayıncılık, Ankara, 2007

Keser, C. Ç, **“Annenin Bağlanma Düzeyi ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi”**, Bursa, 2006

Koçak Delen, Ü. **“Erken Ergenlerde Bağlanma Ölçeği Geliştirme Çalışması”**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2003

Levy, K.N.Blatt, S.J.Shaver, P.R. **“Attachment Styles and Parental Representations”**, Journal of Personality and Social Psychology, 74, 1998

Lutz W.J.A.&Hock,E. **“Maternal Separation Anxiety: Relations to Adult Attachment Representations in Mothers of Infants”**, Journal of Genetic Psychology, 1995

Main, M. KAPLAN, N. And CASSIDY, J. **“Security in Infancy, Childhood and Adulthood: A Move to The Level of Representation”**, In I. Bretherton & E.Waters (Eds.), Growing Points in Attachment Theory and Research, Monographs of The Society for Research in Child Development, 1985

Manicavasagar, V. Silove, D. Wagner, R. & Hadzi and Pavlovic, D. **“Parental Representations Associated with Adultseparation Anxiety and Panic Disorder-Agoraphobia”**, Australian and New Zeland Journal of Psychiatry, 33, 1999

Mazaheri- Terhani, M. A. and Jones, D. **“Attacment Relationships and Family Style: A Cultural Perspective”**, International Conference on Personal Relationships, Banff, Canada, August, 1996

Mitchell-Copeland, J. **“Child Teacher Attacment and Social Competence”**, Ph.D.Thesis, Virginia: George Mason University, 1996

Morsünbül, Ü. **“Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi”**, Ankara, 2005

Nelson-Jones,R. **“Danışma Psikolojisi Kuramları”**, çev. Akkoyun, F. ve ark. Cassell Educational Limited, 1982

..... **“Okul reddi / Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu”** Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, www.gata.edu.tr

Orcan, M. **“Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Gelişimlerinin Algılanan Anne- Baba Tutumları ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”**, Konya, 2004

Öğretir, A.D. **“Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”**, Ankara, 1999

Özgüven, İ. E. **“Ailede İletişim ve Yaşam”**, Pdrem Yayınları, Ankara, 2001

Öztürk, O. **“ Ruh Sağlığı ve Bozuklukları”**, Hekimler Yayın Birliği, 4. Baskı, Ankara,1992

Pehlivantürk, B. **“Otistik Bozukluğu Olan Çocuklarda Bağlanma”**, Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt:15, Sayı: 1, 2004

Pişkin, M. “**Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki**” A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:2, 1989

Rapee, Dr Ronald M., Dr Spence, Susan H. Ve diğerleri “**Kaygılı Çocuğa Yardım Anne-Babalar İçin Aşamalı Klavuz**”, Çev: Rasim Baykallı, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2003

Seven, S. “**Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**”, Ankara, 2006

Solmuş, T. “**Bağlanma Süreci/ Stilleri Ve Kişiler Arası İlişkiler**”, www.ailem.com 10.06.2007

Sözen, N. “**Ayrılık Kaygısı**” www.bugün.com.tr İstanbul, 14 Kasım 2006

Sümer, N. Güngör, D. “**Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma**”, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt:14, Sayı:43, 1999(a)

Sümer, N. Güngör, D. “**Çocuk Yetiştirme Stillерinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi**”, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt:14, Sayı:44, 1999(b)

Sümer, N. “**Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Çocuğun Duygusal Gelişimi Üzerindeki Etkileri**”, (BAP-2005-01-04-01), 2005 www.metu.edu.tr

Şenol, S. “**Okul Fobisi**”, Çoluk Çocuk Dergisi, Kök Yayıncılık, İstanbul, Sayı:42, Eylül- 2004

Tükel, R. “**Anksiyete Bozuklukları**” Çizgi Yayınevi, Ankara, Haziran 2000

Türkbay, T. Söhmen T. “**Ayrılık Kaygısı Bozukluğunda Bireysel ve Ailesel Etmenler**” GATA, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,Cilt:8, Sayı: 2, 2001

Üre, Ö, Arı, R. Seçer Z. “**Çocukta Duygusal Gelişim**” S.Ü Mesleki Eğitim Fakültesi Vakfı, Konya, Şubat 2001

Ülgen, G. ve E. Fidan, “**Çocuk Gelişimi**”, MEB Yayınları, İstanbul, 1983

Weber, D.A. “**A Comparison of Individual Psychology and Attachment Theory**”, Journal of Individual Psychology, 59, (3), 2003

Yavuzer, H. “**Çocuğun Eğitimi ve Psikososyal Gelişimi Açısından Ailenin Önemi**” Aile ve Çocuk, Yıllık Dergi, İstanbul ,1981

Yavuzer, H. “**Çocuk Psikolojisi**”, Remzi Kitabevi, 5. baskı, İstanbul, 1990

Yavuzer, H. “**Çocuk Eğitimi El Kitabı**”, Remzi Yayınevi, 10. Baskı, İstanbul, Ocak 2000

Yörükoğlu, A. “**Çocuk Ruh Sağlığı, Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları**” Özgür Yayıncılık, 26. Baskı, İstanbul, Nisan 2003

EKLER

1- Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız:.....

2. Bölümünüz.....

3. Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

4. Anneniz herhangi bir işte çalışıyor mu?

Evet Hayır

5. İlköğretimde (ilköğretim I. kademedede) öğretmen değiştirdiniz mi?

Evet Hayır

7. Çocukluk döneminizde sizi etkileyen üzücü duygusal veya fiziksel bir travma geçirdiniz mi?

Evet Hayır

ONSEKİZ YAŞINDAN ÖNCEKİ YAŞANTILARA İLİŞKİN ANKET

Aşağıdaki ifadeler, sizin geçmişte yaşamış olabileceğiniz durumları ifade etmektedir. Lütfen; 18 yaşından önceki yaşantılarınıza (hatıralarınıza) göre, aşağıdaki her bir ifadeye ilişkin durumunuzu yansıtan boşluklara bir çarpı (X) işareti koyunuz. Bu amaçla, tüm ifadelere içten cevaplar verebilmek için genel olarak 18 yaşından önceki yaşantılarınızı hatırlamaya çalışınız. Teşekkürler.

	Hiç Bu Durumu	Ara Sıra Bu Durumu	Oldukça Sık Bu Durumu	Çok Sıklıkla Bu Durumu
	↓	↓	↓	↓
Ben, 18 yaşından önce;				
1 Evde tek başıma kalmaktan huzursuzluk duyardım	()	()	()	()
2 Okula gitmek istemezdim	()	()	()	()
3 Günü geldiğinde ailemden birini kaybedebileceğim aklıma takılır, tedirgin olurum	()	()	()	()
4 Okula gittiğimde durgunlaşırdım	()	()	()	()
5 Evden uzaklaşır uzaklaşmaz hemen evi özlerdim	()	()	()	()
6 Ailemden ayrıldığım zaman mutsuz olurum	()	()	()	()
7 Okula gitmeden önce, kendimi gergin hissederdim	()	()	()	()

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

(RELATIONSHIP SCALES QUESTIONNAIRE)

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Beni hiç tanımlamıyor

Beni kısmen tanımlıyor

Tamamıyla beni tanımlıyor

	1	2	3	4	5	6	7
1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem.	1	2	3	4	5	6	7
2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.	1	2	3	4	5	6	7
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.	1	2	3	4	5	6	7